

TENDÈNCIES POLÍTIQUES A ANDORRA

5a Diada Andorrana
XXIV UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
del 15 al 23 d'agost del 1992
Prada de Conflent

FE D'ERRATES

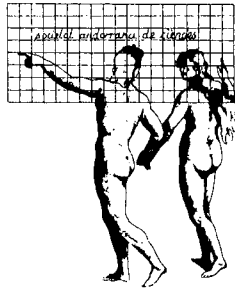
A l'índex de l'obra (pàg. 3):

On diu: **Presentació, per Antoni Pol**

Ha de dir: **Presentació, per la Societat Andorrana de Ciències**

On diu: **Cloenda**

Ha de dir: **Cloenda, per Àngels Mach Buch**

TENDÈNCIES POLÍTiques A ANDORRA

5a Diada Andorrana
XXIV UNIVERSITAT CATALANA D'ESTIU
del 15 al 28 d'agost del 1992
Prada de Conflent

© Societat Andorrana de Ciències
Primera edició, Abril 1994

Realització gràfica: RAÛL VALLS - Estudi gràfic
Correcció del text: Àlvar Valls
Impressió: Impremta Principat, S.A.
ISBN: 999 20-1-079-7
D. L.: Núm. 156 AND / 1994

Índex

• Presentació, per Antoni Pol.....	5
------------------------------------	---

Ponències

• Eugeni Giral: Les eleccions a Andorra 1981-1992	7
• Pius Pujades: Premsa i política al Principat d'Andorra	19
• Albert Salvadó: Política i ciutadania	33
• Vicenç Mateu: Apunts per a una il·lustració a Andorra	39
• Lluís Babi: El perquè d'una crisi política a Andorra	47
• Enric Palmitjavila: L'economia d'Andorra	51
• Josep M. Beal: Andorra política, igual o diferent?	57
• Antoni Pol: El fet territorial andorrà	67
• Maria Rosa Ferrer: De l'Estat liberal a l'Estat de partits	77
• Pere Moles: Partits polítics i Constitució	89
• Marc Forné: Uns partits polítics per a Andorra	99
• Antoni Ubach: Coneixement del passat per construir el futur	105
• Cloenda.....	111

Annex

• Programa previst i Programa general.....	113
• Participants.....	115
• Recull de premsa.....	117
• Enquestes als partits polítics.....	137

Presentació

La cinquena Diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu en la seva edició LXXIV, organitzada per la Societat Andorrana de Ciències, constitueix una mostra més de la decidida voluntat d'obertura a l'exterior del nostre país i de participació de la comunitat andorrana en la configuració del seu entorn cultural.

Representa, així mateix, la consolidació d'una presència en un marc que ens és propi, el de la catalanitat.

El tema escollit per a aquesta edició, de l'any 1992, continua la línia de temes alhora actuals i progressivament més amplis que l'estrictament específic d'Andorra, amb la intenció de permetre una reflexió plural i complementària des de diferents àmbits sobre una mateixa qüestió i ajudar així a donar a conèixer, enriquir i fer evolucionar opinions pel bé de tots.

Les tendències polítiques a Andorra són, en l'actual conjuntura històrica del nostre país, motiu d'interès per a andorrans i per a no andorrans. L'evolució de l'Estat andorrà ha atret sempre i en el moment actual es troba en un procés de transformació profunda, ja que les ideologies i els camins o vies polítiques que s'estan esbossant seran essencials per a determinar el futur del nostre país, dins un marc europeu que també experimenta una important metamorfosi.

La qualitat, el desinterès i el suport que van aportar a la Diada tots els ponents participants i també els assistents fan obligat el nostre agraïment. Gràcies a ells ha estat possible una nova edició. Especialment agraïm l'atenció dels dos grups polítics que han respost a l'enquesta que fou lliurada a totes les formacions polítiques del moment.

Amb la publicació que teniu entre mans aconseguim reprendre l'hàbit iniciat als

anys 1990 i 1991, difícil però gratificant, de posar a l'abast del públic en general que no va poder assistir a la Diada allò que hi fou dit i presentat, tot ampliant així la possibilitat de reflexió tant en el nombre de persones com també en el temps futur.

El contingut del llibre que teniu a les mans introdueix modificacions en relació a les publicacions d'anteriors diades. La més important és el fet que no es reproduïen els debats. I això, no perquè no n'hi hagués, o perquè fossin de poc interès, ans tot al contrari. Però les dificultats que presenta polir i condensar un debat, i el suplement de retard que això hauria ocasionat en la publicació definitiva, han fet prendre la decisió de no incloure els debats en la present edició. Tot i això, la Societat Andorrana de Ciències permetrà a tothom qui hi estigui interessat la consulta directa i íntegra dels debats per mitjà dels enregistraments que se'n tenen i que en un futur proper seran lliurats als arxius de so dels Arxius Nacionals per poder fer més efectiva i còmoda la possibilitat de consulta.

La present edició i l'esforç editorial que representa s'emmarquen dins la commemoració dels deu anys de vida de la nostra entitat (1983-1993).

Societat Andorrana de Ciències

Andorra la Vella, abril de 1994

Les eleccions a Andorra

(1981-1992)

Eugeni Giral

El ponent va presentar i comentar els resultats obtinguts a les diferents parròquies i a escala nacional en les eleccions a consellers generals dels anys 1981, 1985, 1989 i 1992. La ponència publicada inclou nomès les dades dels resultats electorals.

ELECCIONS GENERALS 1981, 1985, 1989 i 1992 RESULTATS COMPARATIUS

Parròquies	9-XII-1981 (1)	12-XII-1985 (2)	10-XII-1989 (3)	5-IV-1992 (4)
CANILLO				
Cens electoral	287	332	360	402
Votants	226	256	284	338
Participació	78,70	77,30	78,90	84,08
Vots en blanc	4	5	8	5
Vots nuls	9	5	--	1
Vots vàlids	213	246	276	332
Majoria absoluta	107	124	139	167

(Continua a la pàgina següent)

Parròquies	9-XII-1981 (1)	12-XII-1985 (2)	10-XII-1989 (3)	5-IV-1992 (4)
ENCAMP				
Cens electoral	411	563	838	1,038
Votants	366	486	737	896
Participació	89,12	86,30	87,90	86,32
Vots en blanc	11	10	17	27
Vots nuls	2	3	6	13
Vots vàlids	360	473	714	856
Majoria absoluta	181	237	358	429
ORDINO				
Cens electoral	212	262	353	411
Votants	186	216	293	255
Participació	87,80	80,80	80,00	62,04
Vots en blanc	1	5	3	116
Vots nuls	1	5	7	11
Vots vàlids	183	206	283	128
Majoria absoluta	92	104	142	65
LA MASSANA				
Cens electoral	343	416	525	637
Votants	286	203	434	564
Participació	83,40	49	82,60	88,54
Vots en blanc	3	17	10	7
Vots nuls	2	69	26	--
Vots vàlids	281	117	398	547
Majoria absoluta	141	59	200	274
ANDORRA LA VELLA				
Cens electoral	1.070	1.645	2.248	2.721
Votants	730	1.370	1.919	2.225
Participació	68,22	83,28	85	81,77
Vots en blanc	189	44	61	126
Vots nuls	27	87	44	28
Vots vàlids	514	1.239	1.814	2.071
Majoria absoluta	258	620	908	1.036

(Continua a la pàgina següent)

Parròquies	9-XII-1981 (1)	12-XII-1985 (2)	10-XII-1989 (3)	5-IV-1992 (4)
SANT JULIÀ DE LÒRIA	512	735	1.184	1.339
Cens electoral	338	627	780	1.134
Votants	66	85,30	65,80	84,69
Participació	88	13	214	26
Vots en blanc	9	15	15	15
Vots nuls	241	599	551	1.093
Vots vàlids	122	300	276	547
Majoria absoluta				
ESCALDES -ENGORDANY	813	1.220	1.665	2.045
Cens electoral	587	1.068	1.451	1.665
Votants	72,20	87,70	87,10	81,42
Participació	186	33	61	44
Vots en blanc	16	25	26	21
Vots nuls	385	1.010	1.368	1.602
Vots vàlids	193	506	683	802
Majoria absoluta				

TOTALS PRINCIPAT D'ANDORRA

Cens	3.648	5.273	7.173	8.593
Votants	2.719	4.226	5.898	7.077
% Participació	75,50	81,70	82,20	82,40

1. *Andorra 7* (esp.), 10-XII-1981.

2. *Andorra 7* (esp.), 13-XII-1985.

3. *Andorra 7*, 11-XII-1989.

4. *Diari d'Andorra*, 6-IV-1992.

ELECCIONS GENERALS 9-XII-1981 CONSELLERS ELEGITS

Síndic: Estanislau Sangrà Font

Subsíndic: Enric París Torres

PARRÓQUIES	CONSELLERS
CANILLO	Josep Casal Puigcernal Jordi Font Cabanes Xavier Escribà Torres (1) Miquel Naudi Clop (1)
ENCAMP	Gil Torres Palmitjavila Josep M. Mas Pons (2) Pere Marsenyac Torres Roc Rossell Dolcet
ORDINO	Pere Armengol Areny Simó Duró Coma Miquel Pujal Trullà Antoni Riba Sansa
LA MASSANA	Josep Montané Pons Joan Fité Mora Josep Moles Grau Antoni Garrallà Rossell
ANDORRA LA VELLA	Andreu Armengol Pascuet Ramon Cassany Rogé Antoni Puigdellívol Riberaygua Bonaventura Riberaygua Miquel
SANT JULIÀ DE LÒRIA	Josep Pintat Solans Òscar Ribas Reig (3) Francesc Roca Roca Ricard Tor Riba

(Continua a la pàgina següent)

PARRÓQUIES	CONSELLERS
ESCALDES-ENGORDANY	Joan Escaler Calva Magí Mestre Campderrós Dot Martí Perramon Antoni Puig Fàbrega

1. Elecció en segona volta el 16-XII-1981.
2. Substituït el 8-I-1982 per Jordi Cots Naudi (Actes del C.G., 8-I-82).
3. Substituït el 15-I-1982 per Lluís Duró Sancho (Actes del C.G., 15-I-82).

ELECCIONS GENERALS 21-XII-1985 CONSELLERS ELEGITS

Síndic: Francesc Cerqueda Pascuet

Subsíndic: Josep Maria Mas Pons

PARRÓQUIES	CONSELLERS
CANILLO	Josep Casal Puigcernal Josep Farré Areny Climent Palmitjavila Torres Antoni Casal Mandicó
ENCAMP	Pere Marsenyac Torres Jordi Mas Torres Roc Rossell Dolcet Isidre Torres Pons
ORDINO	Miquel Pujal Trullà Pere Armengol Areny Josep Duró Coma Lluís Babi Pícolo
LA MASSANA	Antoni Garrallà Rossell Francesc Grau Esplandiú Lluís Molné Armengol Josep Montané Pons
ANDORRA LA VELLA	Francesc Forné Molné Andreu Armengol Pascuet Bonaventura Riberaigua Miquel Jordi Farràs Forné
SANT JULIÀ DE LÒRIA	Joan Jordi Areny Josep Miño Guitart Albert Pintat Santolària Josep Cases Baró

(Continua a la pàgina següent)

PARRÓQUIES	CONSELLERS
ESCALDES-ENGORDANY	M. Teresa Armengol Bonet Pere Moles Aristot Francesc Mora Planes Estanislau Sangrà Font

ELECCIONS GENERALS 10-XII-1989

CONSELLERS ELEGITS

Síndic: Josep M. Beal Benedico (1)

Subsíndic: Josep Casal Puigcernal (1)

PARRÓQUIES	CONSELLERS
CANILLO	Climent Palmitjavila Torres Antoni Casal Mandicó Jordi Font Cabanes Miquel Casal Casal (2)
ENCAMP	Roc Rossell Dolcet Isidre Torres Pons Jordi Mas Torres Enric Pujal Areny
ORDINO	Josep M. Armengol Adellach (2) Enric Dolsa Font (2) Joan Martínez Benazet (2) Joan Naudi Ambatlle (2)
LA MASSANA	Josep Garrallà Rossell Francesc Grau Esplandiú Josep M. Rossell Pons Càndid Naudi Mora (3)
ANDORRA LA VELLA	Jordi Farràs Forné Robert Cassany Vila Josep Anton Ribes Roca (2) Antoni Armengol Vila
SANT JULIÀ DE LÒRIA	Joan Jordi Areny Josep Cases Baró Albert Pintat Santolària Joan Obiols Camillo

(Continua a la pàgina següent)

PARRÓQUIES	CONSELLERS
ESCALDES-ENGORDANY	Miquel Aleix Areny Marcel·lí Albós Riba Ramon Canut Bové Xavier Esport Miró

1. Síndic i subsíndic elegits en quarta votació el 5-I-1990 (Actes del C.G., 5-I-90).
2. Elegit en segona volta el 17-XII-1989.
3. Substituït el 5-II-1982 per Xavier Montané Esplandiú en ser nomenat Càndid Naudi conseller de Turisme i Esports.

ELECCIONS GENERALS 5-IV-1992

CONSELLERS ELEGITS

Síndic: Jordi Farràs Forné (1)
 Subsíndic: Josep Marsal Riba (2)

PARRÓQUIES	CONSELLERS
CANILLO	Josep Areny Fité Bibiana Rossa Torres (3) Josep Casal Casal (4) Miquel Naudi Casal (5)
ENCAMP	Josep Dalleres Codina (6) Josep Marsal Riba (2) Jordi Torres Alís Maria Reig Moles
ORDINO	Olga Adellach Coma Enric Dolsa Font Andreu Gaspà Picart Albert Pujal Trullà
LA MASSANA	Guillem Areny Argelich (5) Modest Baró Moles (5) (7) Daniel Armengol Mora (5) Josep Garrallà Rossell (5)
ANDORRA LA VELLA	Jordi Farràs Forné (1) Miquel Armengol Pons Jaume Bartumeu Cassany Robert Cassany Vila
SANT JULIÀ DE LÒRIA	Ladislau Baró Solà Joan Pujal Areny Pere Altimir Pintat Joan Santamaria Tarré

(Continua a la pàgina següent)

PARRÓQUIES	CONSELLERS
ESCALDES-ENGORDANY	Nàdia Aleix Tugas (5) Antoni Jordi Areny (5) Miquel Aleix Areny (5) Ramon Canut Bové (5)

1. En ésser elegit síndic Jordi Farràs Forné (22-IV-1992), Antoni Armengol Vila ocupa el seu lloc com a conseller general.
2. En ésser elegit subsíndic Josep Marsal Riba (22-IV-1992), Jordi Mas Torres ocupa el seu lloc com a conseller general.
3. En ésser nomenada Bibiana Rossa Torres consellera de Sanitat, Treball i Benestar Social, Enric Casadevall Medrano ocupa el seu lloc com a conseller general.
4. En ésser nomenat Josep Casal Casal conseller de Finances, Rosa Maria Mandicó Alcobé ocupa el seu lloc com a conseller general.
5. Elegit en segona volta el 12-IV-1992.
6. En ésser nomenat Josep Dalleres Codina conseller d'Educació i Cultura, Gabriel Dalleres Codina ocupa el seu lloc com a conseller general.
7. En ésser nomenat Modest Baró Moles conseller d'Agricultura, Albert Gelabert ocupa el seu lloc com a conseller general.

Eugeni Giral és economista, professor a la Universitat Autònoma de Barcelona.

Prensa i política al Principat d'Andorra

Pius Pujades

Deu mesos al Principat no donen pas per gaire. Quan has après que de l'alcalde n'has de dir cònsol i del jutge, batlle, has de començar a entendre que un cònsol es podria equiparar potser amb un president de la Generalitat i no pas amb un alcalde, i que un batlle no és ni un jutge d'instrucció ni un magistrat de l'audiència. La temptació, llavors, és deixar-ho córrer. Però, si has de dur un diari, i precisament un diari d'Andorra, intentes anar aprofundint, estudiant, deixant que t'ensenyin coses.

Llavors, tot just llavors, t'adones que Andorra, a més d'ésser un Estat independent, amb dos coprínceps, dos delegats permanents, dos veguers, dos síndics, un cap de Govern, catorze còsols a repartir en set parròquies, pistes d'esquí per a tots els gustos, llacs meravellosos, carrers de botigues que no s'acaben mai, valls travessades per rius o torrenteres, poblets enfilats als cingles, ermites romàniques i ponts medievals a cada cantonada, regust de pessebre, sentor de l'aire de la neu i tantes altres coses, t'adones, dic, que Andorra és, abans que res, un país de muntanya. I que, per això, encara que la majoria hagin anat a la universitat i que tinguin probablement molts duros a la butxaca, els andorrans són gent de muntanya.

Coneixeu gent de muntanya? La gent de muntanya és la que no us enganya pas, però tampoc no us diu la veritat. De fet, la gent de muntanya sempre s'ha preguntat què carai hi veiem nosaltres en la muntanya, si ens han d'explicar on es fan els bolets, per on es passa per arribar a l'ermita, com se'n diu d'aquell animaló que acaba de travessar la carretera davant el 4 per 4, o quines plantes són les que fan el tabac de pipa.

La gent de muntanya, la d'Andorra i la de qualsevol altre país del món, és gent

que calla. Gent que escolta i somriu una mica per sota el nas, però escolta. Que deixa dir. De fet, allò que es diu dels gallecs, que mai no se sap si puguen o baixen l'escala, només s'explica quan esteu parlant de gallecs que són de muntanya. Cap informació, cap comentari, cap pista bona, cap indicació. En realitat, els qui som de baix, com diuen tots els qui són de muntanya, no n'hem de fer res del que ells saben.

A mi sempre m'ha estat bé això. És així i ja està. Fins que he hagut de fer de periodista a muntanya, justament a Andorra.

Us imagineu el problema que és fer de periodista en un país on ningú no vol que se sàpiga res? La recopilació de lleis del país, escrita segles després que fossin vigents, s'excusa d'escriure-les i demana discreció a qui les llegeixi. I això, si és que creiem, que jo ho dubto, que les normes més fonamentals s'hagin escrit mai.

En política, a Andorra, podríeu anar classificant la gent per diferents barems. Primer, per la família a la qual pertanyen; després, pel grup econòmic en què es mouen; sempre, per la parròquia on viuen o de la qual són fills, pels amics amb qui van estudiar, per si són més propers a la Mitra o a París... Provar de fer una classificació política acurada us portaria a acabar col·locant un andorrà a cada casella. I si per casualitat en trobéssiu dos que coincidissin en tots els paràmetres, no els podríeu ajuntar perquè llavors us dirien que s'han barallat de fa anys i que no es parlen.

Explico tot això perquè he de justificar dues coses. La primera, que en lloc de parlar de Les tendències polítiques d'Andorra, com se m'havia proposat, jo triés parlar de Premsa i política, que és un tema que tinc més a prop. La segona, que us digui ja d'entrada que totes les dades que han fornit aquest treball m'han estat facilitades per gent de muntanya. Per tant, no garanteixo gens ni mica que siguin la veritat, encara que sí que puc assegurar que no són pas tota la veritat. Però, és que algú pot tenir la vana pretensió de saber tota la veritat de res?

El panorama informatiu

Sense haver-ho de preguntar a ningú, aviat t'adones que a Andorra hi ha més mitjans de comunicació per ciutadà que enlloc. Feu números: d'andorrans, andorrans, n'hi deu haver uns 15.000, dels quals una part viu fora del país, perquè estudia, hi té feina o té ganes de córrer la Seca i la Meca abans de tornar a casa. Els qui queden tenen al seu abast exactament dos diaris, tres setmanaris i dues emissores de ràdio (i en alguns moments una de televisió) autòctons, a més a més de tota la premsa, ràdio i televisions espanyoles i franceses i la premsa estrangera.

Si apliquéssim la mateixa proporció a una ciutat com Girona, que deu tenir 80.000 habitants, li correspondrien 56 mitjans de comunicació locals diferents, repartits de la manera següent: 16 diaris, 24 setmanaris i 16 emissores de ràdio. De memòria us diré que hi ha dos diaris, tres o quatre emissores de ràdio i dues o tres revistes de periodicitat superior a la setmanal.

Però exagero. Ja sé que a Andorra hi viuen més gent que els andorrans. Hi ha catalans, espanyols, francesos i portuguesos a dojo, fins a una xifra global de població que supera les 50.000 persones.

L'exageració, però, no era tan grossa com podeu pensar ara. D'aquests habitants, la meitat com a mínim no entén el català o no té ganes de llegir-lo. De manera que és cert que a Andorra hi ha molts més mitjans de comunicació dels que semblaria lògic que hi hagués.

Davant aquest fet, he cregut que podia tenir interès un petit estudi que mirés d'aclarir per què existeixen tants mitjans, sobretot quan se sap, com sé i ara sabeu vosaltres, que tots, llevat d'un o potser de dos, perden diners.

Però fem la llista.

Diaris: *Diari d'Andorra*
Informacions Diari

Setmanaris: *Informacionns*
Poble Andorrà
Correu Andorrà

Emissores: *Ràdio Nacional*
Ràdio Valira

Vist el panorama general, podem començar a analitzar els mitjans un per un. Intentar de saber per què surten, a qui serveixen, com es financien. No entraré en discussions sobre tiratges i vendes, perquè a Andorra no hi ha, fins ara, control de difusió i cadascú pot explicar tants cents i milers com li sembli. Donaré unes xifres purament subjectives, sense cap base científica. Purament intuïtives.

Metodologia

Com que les preguntes que pretenc contestar són totes una mica indiscretes, no les podia pas plantejar directament a cada un dels propietaris interessats.

Tampoc no he volgut fer un treball científic, organitzant una enquesta d'ample abast que posés en evidència el que en pensa la gent, dels mitjans. El meu treball és un treball periodístic. He buscat fonts fiables, diverses, contraposades i ben documentades. Els he explicat el meu propòsit i els he demanat que fossin tan sincers com els costums propis els permetessin. No gaires fonts. Cinc, però ben triades. Els he garantit l'anonimat i la discreció.

I què els he preguntat? Doncs, senzillament, de cada mitjà n'he volgut saber quina tendència política li atribueien, quins suports econòmics li sabien o li suposaven, i, finalment, si el creien proper al copríncep francès o a la Mitra.

Els meus enquestats, gent que saben molt bé les coses d'Andorra, han contestat com els ha semblat que ho havien de fer. Alguns han dit poca cosa, d'altres han estat més explícits. De les seves respostes contradictòries o coincidents, penso que en pot sortir dibuixat un panorama força fidel a la realitat. Únicament heu de posar en quarantena les opinions referides al Diari d'Andorra. Tots els enquestats sabien que parlaven amb mi, i amb mi no tenien anonimat. De manera que, segurament, són més favorables del que caldria. O potser no.

DIARI D'ANDORRA

Primer número: 19 de maig de 1991.

Periodicitat: diària, llevat dels dilluns.

Mides: tabloide 41 x 29 cm.

Tintes: blanc i negre.

Nombre mitjà de pàgines: 40

Impressió: rotativa, a Lleida.

Tiratge: 3.500 exemplars; la meitat, subscriptors.

Preu: 90 pessetes.

Tendència política

a) És un diari equilibrat, centrat. S'hi veu un intent de fer un producte professional més que una arma política.

b) Portaveu d'un grup d'opinió força neutral, sense apetències polítiques.

c) Proper al grup del cap de Govern, Òscar Ribas, i potser també al partit polític IDN (Iniciativa Democràtica Nacional).

d) Aglutina els pocs andorrans que volen, de veritat, la Constitució de què tot-hom parla. S'utilitza per al llançament personal d'Òscar Ribas i també de Marc Vila.

Suport econòmic

- a) *No hi ha cap grup. Els accionistes intenten fer un diari professional, informatiu.*
- b) *Al darrere hi ha un conglomerat de gent amb una idea comercial i prou.*
- c) *Se sosté amb capital del bisbat, encobert. També hi ha el banc Crèdit Andorrà. Suport d'Òscar Ribas i de Marc Vila, que representa el bisbe.*
- d) *L'únic grup que hi ha al darrere és el del diari lleidatà Segre, que n'és el principal accionista i l'imprimeix.*
- e) *Òscar Ribas, Marc Vila i un grup de gent que paguen voluntàriament una mena d'impost revolucionari pel bé del país.*

Tendència coprínceps

- a) *Equilibrat, amb alguna tendència cap a la Mitra.*
- b) *Neutral. Decantat, si de cas, cap a la Mitra.*
- c) *Pro-Mitra, declarat.*
- d) *Mitra, totalment.*

Tot i descomptar els punts que dóna el fet de jugar a casa, el conjunt de valoracions és força favorable. El diari és qualificat d'equilibrat, centrat, professional... Se li reconeix una certa independència, tot i que alguns li veuen alguna tendència vers el cap de govern (un fill seu és membre del consell d'administració). És l'únic al qual es relaciona amb la Constitució. Majoritàriament se'l considera independent de grups de pressió, tot i que se'l veu decantat o dependent de la Mitra. En contraposició amb París, sembla clara la tendència episcopal, però no podem oblidar que un dels fundadors és el notari de la Mitra, i això pot fer pensar.

Puc assegurar que l'editor no està d'acord amb les apreciacions de les fonts.

INFORMACIONS DIARI

Primer número: 25 d'octubre de 1991.

Periodicitat: diària

Mides: 34 x 24 cm.

Tintes: portada amb dos colors plans; interior blanc i negre.

Nombre mitjà de pàgines: 32.

Impressió: màquina plana.

Tiratge: 2.000 exemplars.

Preu: 90 pessetes.

Tendència política

- a) *Vol ésser progressista, amb incursions radicals d'extrema dreta; populista. Ideològicament erràtic. Sovint pamfletari. Afí a Entesa i Progrés d'Andorra la Vella.*
- b) *Marcat absolutament pel grup de Canut, Bartumeu, Ribes Roca (que formaven el grup d'EiP a l'anterior legislatura).*
- c) *Clarament dirigit a favor de Jaume Bartumeu i contra el cap de govern Òscar Ribas.*
- d) *Entesa i Progrés, sense dubtes.*
- e) *Busca la rellevància personal del mateix propietari, Paco Ruiz i la política del grup Entesa i Progrés. Progressista i nacionalista, pero mai contra EiP.*

Suport econòmic

- a) *Rep ajut directe del grup Ribes Roca.*
- b) *Finançat pel mateix Paco Ruiz i per Justa Pla, de les empreses Racel.*
- c) *Ajudat per Bartumeu, Canut, Ramon Fuster, Justa Pla i potser Ribes Roca. També hi pot ajudar Jordi Cinca.*
- d) *Té el finançament d'Entesa i Progrés i de Ribes Roca.*
- e) *Entesa i Progrés.*

Tendència coprínceps

- a) *Pro-francès, amb tacte.*
- b) *Neutral, agnòstic.*
- c) *Pro-francès.*
- d) *Indefinit. Pro-francès conjunturalment.*
- e) *Pro-francès.*

Cal remarcar que l'editor d'Informacions Diari és el propietari de la revista Informacions, la de més tiratge i més arrelament al país. És important remarcar que el diari va sortir poc després de néixer el Diari d'Andorra (que el lector compari les dates del primers números). Una lectura dels crèdits del diari revela que ha tingut moltíssims canvis en la seva redacció. No ha deixat de sortir mai, ni els diumenges. L'editor és un important empresari del ram de la publicitat. Té la pràctica exclusiva de les tanques publicitàries de tot el país i dels seus accessos. La lectura de les dades recollides sembla indicar que ens trobem davant un mitjà que té un suport econòmic

clar i diversificat, però que gira al voltant d'un partit o d'unes persones. De tota manera, això no lligaria gaire amb l'apreciació de qui el veu "ideològicament erràtic", però aquesta contradicció podria explicar-se pels canvis en el personal de la redacció. També cal tenir en compte la possibilitat que alguna font hagi relacionat erròniament anunciants i ajuts econòmics, però això pot passar en tots els casos. Hi ha una certa coincidència a situar el diari cap a la banda del copríncep francès, però amb molta més moderació que no passa en el cas del Diari d'Andorra i la Mitra.

INFORMACIONS

Primer número: 1976.

Periodicitat: setmanal.

Mides: 22,5 x 16 cm.

Tintes: color i blanc i negre al 50 per cent.

Nombre mitjà de pàgines: 200, en dos blocs, un dels quals dedicat a televisió.

Impressió: màquina plana.

Tiratge: 5.000 exemplars.

Preu: 200 pessetes.

Tendència política

- a) *Cap tendència. Negoci i prou. És l'única publicació que compren alguns portuguesos i la majoria dels immigrants.*
- b) *És sorribesiana (es refereix a l'estil de Rosa Mari Sorribes, que n'és la cap de redacció). Abans havia anat a favor d'Òscar Ribas. Sempre va a favor del qui mana.*
- c) *Cap tendència clara.*
- d) *Va tenir una època en què era manipulada per Jaume Bartumeu, que és l'advocat de Paco Ruiz, el propietari de la revista.*
- e) *Equilibrada. Equànime.*

Suport econòmic

- a) *El dels clients i prou.*
- b) *Comercial i res més.*
- c) *Es deu als anunciants, dels quals parla bé.*
- d) *És l'única publicació que guanya diners.*
- e) *Els anunciants.*

Tendència coprínceps

- a) *Més de la Mitra.*
- b) *Independent.*
- c) *De la Mitra, a través de Mn. Ramon de Canillo.*
- d) *Indiferent.*
- e) *Indiferent.*

Sembla impossible trobar més unanimitat. Els molts anys de seguir una mateixa línia pesen molt. Certament, Informacions és una revista sense cap tendència clara –fora d'Andorra se la classificaria com a revista de dretes, en el sentit que sempre parla bé de tothom, i sobretot dels anunciants i possibles anunciants, i dels qui tenen el poder o fan alguna activitat.

Els seus anuncis classificats han estat molt útils als immigrants que busquen feina o pis o volen comprar mobles.

Té una funció de revista de societat, amb profusió de fotografies en les quals surt tothom. La història d'Andorra dels últims anys, si més no la més evident, no es pot conèixer sense la revista Informacions.

POBLE ANDORRÀ

Primer número: *És continuador del primer intent de diari del mateix nom. Engloba la desapareguda revista Andorra7. Com a diari, desembre de 1974; com a setmanari, mantenint la numeració, setembre de 1977.*

Periodicitat: *setmanal.*

Mides: *29,5 x 21 cm.*

Tintes: *majorment en color.*

Nombre mitjà de pàgines: *50.*

Impressió: *màquina plana.*

Tiratge: *1.000 exemplars.*

Preu: *200 pessetes.*

Tendència política

- a) *És un mitjà de promoció personal d'Higini Cierco.*
- b) *Serveix les apetències polítiques de la família Cierco. Fidel defensora de les idees del Partit Liberal Andorrà (PLA). Contrària a Entesa i Progrés.*
- c) *Serveix per a les relacions polítiques del grup Cierco. Vel·leïtats contra Jaume*

Bartumeu. En d'altres temes, neutral.

d) Serveix els interessos polítics de la família Cierco. També els de la família Forné. És una publicació fidel a l'antiga majoria d'Andorra la Vella: Cerqueda, Armengol. Afí al PLA, probablement.

e) Serveix el grup de Paquito Cerqueda i el PLA; també, Marc Forné. Perquè el mateix Cierco no pot tenir aspiracions polítiques.

Suport econòmic

a) El grup d'empreses Cierco.

b) Cierco i prou.

c) La Banca Reig i el Banc Agrícol li donen suport econòmic.

d) Cierco.

e) Cierco.

Tendència coprínceps

a) Equilibri Mitra-francès.

b) Indiferent.

c) Mitra.

d) Mitra.

e) Francès.

És l'hereva del primer intent de crear un diari al Principat, que no va reeixir, probablement perquè no era el moment just i potser també perquè va intentar més ésser un diari català que andorrà, cosa que està per investigar.

Poble Andorrà, que ha canviat un parell de vegades de propietari, sembla reflectir les idees o servir el grup polític que havia estat la majoria abans de la crisi que va portar a la primera autodissolució voluntària del Consell General després d'un any de paràlisi política.

Totes les fonts apunten en la mateixa direcció, encara que ho personifiquin en el propietari o en noms propers.

El grup és ara a l'oposició.

És l'única publicació que manté unes pàgines en anglès, francès i, ara, portuguès. Sembla comptar únicament amb el suport econòmic de les empreses del grup Cierco, que li donen publicitat.

L'equilibri entre els dos coprínceps és total, si ens fixem en l'equilibri de les respostes.

CORREU ANDORRÀ

Primer número: octubre de 1989. Etapa actual, mantenint la numeració: 14 d'abril de 1992.

Periodicitat: setmanal.

Mides: 30 x 22 cm.

Tintes: color i blanc i negre al 50 per cent.

Nombre mitjà de pàgines: 110, en dos blocs.

Impressió: màquina plana.

Tiratge: 1.000 exemplars.

Preu: 200 pessetes.

Tendència política

- a) *Serveix per a la promoció personal i les ambicions polítiques del mateix Antoni Cornella.*
- b) *Cornella ho ha dit clarament: "Tinc el carnet d'Entesa i Progrés". Cal recordar que el seu germà va ésser conseller del comú d'Andorra la Vella.*
- c) *És només una joguina que serveix el narcisisme del seu propietari, que és un rebelde sin causa: varia segons d'on bufa el vent.*
- d) *Variable, sense criteri clar. En algunes èpoques ha donat suport a Òscar Ribas, a Pintat...*
- e) *És una eina de pressió de Cornella. De vegades dona suport a Entesa i Progrés. Cornella fa el paper d'independent que va fer Eduard Tarragona durant la transició espanyola. Busca sobretot la rellevància personal.*

Suport econòmic

- a,b,c,d) *Cornella tot sol.*
- e) *Tot sol. És l'únic dels empresaris de premsa que hi perd diners de debò, sense treure'n cap benefici.*

Tendència coprínceps

- a) *Tendència pro-francesa, procurant no molestar la Mitra.*
- b) *Independent.*
- c) *Mitra.*

d) *Indefinit.*

e) *Variable. De vegades pro-Mitra, de vegades pro-francès.*

El canvi espectacular que Antoni Cornella ha donat a la revista explica moltes de les apreciacions. Per primera vegada a Andorra, Correu Andorrà surt al carrer amb fotografies a tot color, fins i tot a la portada, de models despullades. Ha provocat una intervenció judicial. També introdueix el castellà en algunes planes. Abans del projecte de revista estil Entrevista que fa ara, Cornella va anunciar que editaria un tercer diari. Potser l'experiència actual és un compàs d'espera, per si es produeix una baixa en el mercat prou saturat.

RÀDIO NACIONAL

Tendència política

a) *Favorable al govern, però sense estil.*

b) *Al servei del poder, però poc professional.*

c) *Clarament decantada a favor de Jaume Bartumeu i del seu partit Entesa i Progrés.*

d) *Sovint més papistes que el papa, a favor del govern.*

e) *Poc útil a ningú.*

Tendència copríneps

Bisbe. - Bisbe. - No ho sé. - No contesten.

La congelació de pressupostos que va patir fa que l'emissora funcioni sota mínims. Les apreciacions coincideixen a veure una emissora típica oficial, però sense prou qualitat per a tenir credibilitat, malgrat que compta amb alguns professionals.

RÀDIO VALIRA

Tendència política

a) *Línia molt independent i professional fins que van sortir els diaris; després, comercial i prou.*

- b) c) *Només comercial.*
- d) *Com si fos una emissora de fora d'Andorra*
- e) *Tendència favorable al govern, però amb discreció.*

Suport econòmic

CASS, sense influir-hi gens.

Tendència coprínceps

Tres, Mitra; dos, no opinen.

La impressió recollida és que l'emissora ha patit la sortida dels dos diaris, que li trepitgen el cap informatiu –al qual ha renunciat– i part del publicitari. Tècnicament és molt moderna i professional. Té, certament, com a soci, la Caixa Andorrana de Seguretat Social.

APÈNDIX

Tot això potser diu alguna cosa als andorrans que coneixen els noms i les sigles que surten en el text. I la majoria deuen estar pensant que m'he deixat ensarronar com un passerell, perquè tot això que penso haver descobert és el que els interessats volen que sembli. De tota manera, adjunto una relació dels noms citats, amb la indicació dels negocis que se'ls coneixen o se'ls atribueixen. Penso que és una orientació necessària per a entendre l'embolic.

Òscar Ribas: A més d'ésser el cap de govern, té negocis de banca (Banca Reig), tabac (Fills de Julià Reig - Winston), gasolina, supermercats (accionista del Punt de Trobada).

Justa Pla: Negocis d'importació i exportació (Racel), cadena de botigues especialitzades en HI-FI, electrònica, fotografia (Imatges, Macro...), immobiliària, construcció i obres públiques (TREBISA).

Josep Anton Ribes Roca: Gasolina, supermercats, import-export...

Ramon Canut: Hostaleria (Hotel Canut), propietari de terrenys.

Marc i Francesc Forné: Advocats sense interessos econòmics propis. Lligats al grup Cierco i a Paco Espot (immobiliària, propietari de terrenys, Inversions Espot).

Higini Cierco: Tabac (Indústries Montanya, Marlboro, Tabacalera), import-export (foto, cinema, vídeo), immobiliària, hostaleria (Hotel Plaza).

Antoni Cornella: Hostaleria (Hotel Cornella), import-export, finances internacionals.

Pius Pujades és periodista, subdirector del Diari d'Andorra.

Política i ciutadania

Albert Salvadó

La ciutadania, en el més ampli sentit de la paraula, és la qualitat i drets dels ciutadans. La qualitat, perquè una ciutadania ens defineix un entorn, unes fronteres i una certa forma de viure i d'ésser dins un determinat tipus de societat. I uns drets, perquè tota ciutadania porta al seu darrere uns àmbits d'actuació dels quals el posseïdor de la ciutadania gaudeix. Mentre que la política és una activitat humana optativa que, amb l'ús del dret i del poder que li dóna el concurs o el consentiment de grup, pretén exercir una acció que reguli la vida de la comunitat i li reporti bé. Fins aquí tenim allò que podem trobar si posem els nostres ulls damunt d'un diccionari.

Sota aquestes definicions, no és gens estrany que l'un i l'altre concepte es trobin lligats de bell antuvi, puix que la ciutadania atorga els drets que permeten exercir o no la política. Si més no, la política activa. Nogensmenys, la ciutadania l'hem de contemplar sota el punt de vista més general, i això significa drets de tota mena. Fonamentalment: socials, econòmics i polítics. Socials quan permeten gaudir dels avantatges socials que atorga el país, econòmics quan signifiquen la possibilitat d'establir negocis i ésser propietaris, i polítics quan permeten d'accedir als càrrecs públics i participar en la tasca de prendre decisions de cara a configurar el tipus de societat que es desitja. Atès que els drets socials són ja a l'abast de qualsevol persona resident a Andorra, els deixarem de banda. L'accés a la seguretat social, a l'educació, a la pràctica dels esports per part dels infants... és prou ampli i conegut.

Pel que fa als drets econòmics, també es troben sota una regulació que permet l'accés a qui porta un determinat nombre d'anys al país. Per aquesta raó tampoc no entren dins l'abast d'aquesta ponència.

I entrarem en el terreny que dóna lloc al títol i que representa la vida política del nostre país.

Abans d'entrar-hi de ple, cal dir dues paraules sobre la ciutadania en general i el seu paper en la història, perquè de tothom és prou coneguda la importància que els romans atorgaven a la ciutadania que representava el grau més alt a què podia aspirar tota persona que trepitgés les terres de l'imperi. I no hem pas d'oblidar que el dret andorrà es basa directament en el dret romà.

També és cert que al llarg de la història la paraula ciutadà ha merescut un respecte perquè va lligada als drets de la persona i confereix l'autoritat de qui vota i pot, amb el seu vot, atorgar la confiança a un dirigent o bé a un altre.

De fet, el terme ciutadà assoleix una importància cabdal durant la revolució francesa, en la qual la gent deixa d'ésser senyora i senyor i es converteix en la ciutadana o el ciutadà, malgrat que en aquest cas té un doble sentit: d'una banda, l'assoliment dels drets per part de la població i la fi d'una situació de privilegis per a la noblesa, i, d'altra banda, la igualtat de tots els components de la societat. De manera que, amb el pas dels anys, es retroba el sentit de la ciutadania i es recupera la força anivelladora del terme. Tots els ciutadans són iguals davant la llei. D'aquí ve la importància d'ésser ciutadà, que és tant com parlar de posseir una nacionalitat i els drets que aquesta comporta.

I és darrerament, amb tots els canvis que s'estan produint i aquells que s'albiren en la Comunitat Europea, que la ciutadania adquireix un sentit més ampli i generós. Curiosament, una vegada més retornem als inicis, perquè qualsevol ciutadà de l'Imperi romà era ciutadà de Roma. Tal vegada s'haurà de començar a parlar dels ciutadans de la Comunitat Europea producte de la nova ciutadania que surt de l'esperit de Maastricht, ja que aquests acords permeten que qualsevol ciutadà de la Comunitat pugui votar en les eleccions municipals i accedir als llocs de poder dels ajuntaments. És, sens dubte, un canvi important, malgrat que aquesta llei no representi una novetat, puix que ja és en vigor a diversos països i, fins i tot, hi ha Estats que permeten d'accedir als llocs de poder, no tan sols dels municipis, sinó de la nació, a persones residents que no disposen de la ciutadania del propi país.

Per tant, la ciutadania ha estat i encara és la que permet i condiciona l'accés a la política.

Dos anys enrere, en aquest mateix lloc, em va tocar parlar del tema de la identitat nacional, sempre referida a Andorra, i no hem de perdre de vista que la ciutadania va lligada també al terme identitat nacional. Un país el fan els seus ciutadans. La idiosincràsia d'un país és la resultant de les idiosincràsies dels seus habitants, dels seus ciutadans, que són, en definitiva, els artífexs de la seva història i de la seva manera de fer, de pensar i de sentir.

Aquí, en aquestes jornades, difícilment es podrà arribar a conclusions vàlides, ja que el tema és prou ampli, delicat i complex de manegar. Per tant, més que conclusions definitives, que no n'hi ha –o, si més no, jo les desconec–, ens haurem de conformar amb plantejar preguntes i debatre-les, sense ànim d'assentar càtedra i sí amb

l'interès de reflexionar i avançar un xic més.

Només que dediquem uns minuts a pensar, ens adonarem que les normes de Maastricht són perfectament aplicables dins un entorn de dimensions generoses, perquè la dilució de ciutadanes permet que cap grup no assoleixi la integritat del poder i ofegui la història de les diverses comunitats. Però, es podria aplicar a un entorn com Andorra? La resposta no és evident i cal no perdre de vista que les condicions del petit Principat i el desenvolupament econòmic accelerat dels darrers anys ens ha dut a una situació de desequilibri entre la població autòctona i la població immigrant, fent que els andorrans no siguem en el present la comunitat majoritària, si ens referim a la quantitat de persones. Sota aquestes circumstàncies, pensar en l'accés dels residents als llocs de poder es fa prou difícil.

Les estadístiques són prou eloqüents: En el *Recull estadístic general de la població d'Andorra de l'any 1990* de la conselleria de Treball i Benestar Social, llegim, a la pàgina 8, que S. Llobet en el seu llibre *El medi i la vida a Andorra* fa referència al fet que l'any 1944 la població de les Valls era de 5.291 habitants. Avui ultrapassem els 50.000 habitants. És a dir, hem multiplicat per 10 la població de fa menys de 50 anys. I, segons aquestes mateixes estadístiques, la població andorrana representa, l'any 1990, el 24 per cent del total.

En aquestes condicions, cal estudiar acuradament el significat del terme ciutadania i del terme política i veure quines implicacions pot tenir el fet de canviar els drets d'accés a l'una i a l'altra.

D'altra banda, si tenim en compte que unes normes laxes per a atorgar la nacionalitat andorrana poden produir el mateix efecte, cal pensar que la generositat d'avui pot esdevenir el fracàs de demà, segons quins siguin els objectius que ens fixem de cara al futur del Principat.

Una pregunta, però, plana damunt els nostres caps: com assolirem una integració d'aquells qui veritablement volen integrar-se en la nostra comunitat? Ho podrem fer sense atorgar una ciutadania o bé un mínim de drets que siguin atractius? Sense que obtinguin uns drets diferencials que els permetin sentir-se més a prop? Bé ha d'existir un fet que diferenciï aquells qui vénen amb la intenció de retornar al seu lloc d'origen dels qui volen crear una llar i fer-hi arrels i que accepten els costums i el tarannà del país i se'ls fan seus.

Des de no res, que poden preconitzar les posicions més conservadores, fins al tot, que poden preconitzar les postures més revolucionàries, hi ha un ventall prou ampli que ens ha de permetre trobar el just equilibri i oferir aquest fet diferenciador i atractiu que fa que una persona s'integri dins els costums i la cultura d'un país, en aquest cas, Andorra. Maastricht ens pot servir de referència per a poder cercar solucions al problema de l'arrelament, però també pot passar que els seus postulats siguin impossibles d'aplicar en l'entorn andorrà. Seria una solució permetre que, en certes condicions, els residents poguessin accedir a certs llocs polítics? Què repre-

sentaria això per al nostre país? I la pregunta que segueix: Quines han d'ésser aquestes condicions, si arribem a aquesta conclusió? I, si anem un xic més lluny, no podem oblidar aquells que anomenem "nats a Andorra". És a dir, gent que han nascut a Andorra, però que no gaudeixen de la nacionalitat andorrana per imperatius legals i que el mateix any 1990 representaven el 30,7 per cent del total de les persones que havien nascut a Andorra.

Totes aquestes dades són públiques i no estem desvelant cap gran secret, i, a més a més, representen una realitat present. I encara existeix una altra realitat que persisteix des de fa força temps. És el tema de la doble nacionalitat. És clar que és senzill dir que qui adquireixi la ciutadania andorrana ha d'abandonar la ciutadania del país d'origen, però ja no és tan simple l'aplicació d'aquest principi. I no ho és per diverses raons.

La primera raó és que el país d'origen no fa res per regular aquest fet, del qual no en fa ni cas. La segona raó és que si la persona en qüestió, per la raó que sigui, retorna al seu país d'origen, vol continuar gaudint dels avantatges que li atorga la seva doble ciutadania. I la tercera és que en un bon grapat de casos aquestes persones no se senten prou integrades i la possessió d'un passaport andorrà és contemplada com un afegit i no pas com una substitució.

Davant d'aquests fets, cal pensar quina ha d'ésser la nostra actuació. O bé ens dediquem a la persecució de la doble nacionalitat, o bé oferim un atractiu prou interessant que faci decantar la balança cap al nostre costat.

Si ens dediquem a la persecució, la pregunta és: com? Amb quines armes i amb quin suport?

Si volem oferir un atractiu prou interessant, només se'ns pot acudir de signar pactes amb els nostres veïns —en aquest cas la Comunitat Europea i no tan sols els veïns immediats: Espanya i França— per tal d'atorgar el màxim de drets als nostres ciutadans. Però això comporta contrapartides, i ja som altre cop en el punt de partida i amb l'ombra de l'esperit de Maastricht al damunt.

Com podem veure, la solució no sembla pas immediata ni evident i, ben segur, haurà de passar per un punt d'equilibri.

Recordem que la política va lligada al poder i que el poder és la facultat de decidir i de fer, sempre cercant el bé de la comunitat, si és que no desvirtuem els veritables sentits de manar i de dirigir i ens pensem que manar és fer i desfer segons la pròpia conveniència. I recordem que la Comunitat Europea camina cap a un indret que persegueix la plena integració de tots els seus habitants, el trencament de tota classe de frontera i la unió total, malgrat que tots sabem que la unió total és una fita de difícil assoliment: Maquiavel parlava de veritable unió quan és una unió de llengua, de religió, d'història i de cultura, mentre que la Comunitat Europea és un mosaic de llengües, de religions, d'històries particulars i de cultures ben diverses. No ho tenen gens senzill i el procés s'albira llarg i costós, malgrat tots els avenços assolits

als darrers anys.

Anem els andorrans en el mateix sentit? Volem una integració plena a la Comunitat Europea? Fixeu-vos que no parlo d'Europa, sinó de la Comunitat Europea, perquè tinc ben clar que Andorra es troba dins Europa i ningú no té la potestat d'encunyar com a propi el nom del continent, a menys que sigui tot el continent. Ciutadania i política és una història d'equilibri. La política atorga el poder, però la ciutadania atorga el dret a exercir el poder. L'un regula l'altre i l'altre estira el primer.

De fet, la ciutadania és el ple dret d'exercir el poder, però de nivells de poder n'hi ha diversos, que representen els graons de l'escala. El poder comença a partir del vot i acaba amb l'ocupació d'un càrrec. Per tant, la integració pot fer-se a partir del vot. Però, atenció, perquè el vot té més poder d'allò que habitualment ens imaginem. El vot decideix qui ocupa un càrrec o no. I el vot s'obté a partir de les promeses electorals. Promeses que, si no es compleixen, condicionaran el nou vot en les properes eleccions. Els polítics en saben prou d'aquestes coses. I els electors també.

Tot sistema és bo mentre no s'assoleix el nivell de picaresca que el converteix en un entrebanc, mentre no entra en situació de vici. Llavors quan, ja s'ha viciat, esdevé obsolet i s'ha de canviar. És aquí on radica la veritable dificultat de disseny d'un sistema que pugui durar: a trobar aquell equilibri que no permet l'entrada en joc de la picaresca. Si més no, fins a l'extrem de viciar-ho i que esdevingui inútil.

Una veritable política d'integració ha de tenir ben present que qui arriba ha de respectar allò que troba i ésser conscient d'aquest respecte. I aquest ésser-ne conscient és la part més interessant. No fa pas gaires dies que vaig ésser testimoni d'un comentari que n'hi havia per a llogar-hi cadires. Dues senyores parlaven a la porta d'un magatzem –totes dues castellanoparlants– i l'una li deia a l'altra: *"Parece mentira la cantidad de portuguesas que hay en Andorra. Pero lo peor es que hablan portugués, y acabaremos hablando todos en portugués. No debería de estar permitido"*. Vaig sentir la temptació de dir-li: *"Senyora, vostès han fet el mateix, però en castellà. Ja era hora que prenguessin consciència de la situació que hem hagut de patir nosaltres"*. Però estava plenament convençut que em dirien: *"Oiga, que no es lo mismo, ¿eh?"*. Per aquesta raó és tan i tan important que qui arriba prengui consciència de la cultura que troba.

Les cultures evolucionen quan s'interaccionen amb d'altres cultures. Aquesta és una forma d'evolució prou coneguda, malgrat que n'hi hagi també d'altres. Però quan la cultura que arriba ofega la que ja existia, sense produir evolució, estem assistint a la mort per asfíxia d'un patrimoni de la humanitat. Per això poder i dret, política i ciutadania són dos elements reguladors i preservadors de la cultura, ensems que permeten que les formes es perpetuïn i que la història esdevingui el vehicle a través del qual els costums es mantenen i s'enriqueixen. Hi ha un paper que han d'assumir els polítics i que és vital. Però tota la responsabilitat no recau damunt les seves espatlles, perquè la història no l'escriuen tan sols els polítics. La premsa té quelcom a dir

i fer, però tampoc no és l'única que comparteix la responsabilitat amb el govern d'una nació. Són els educadors, tema que a Andorra té unes especials característiques, i que han de servir per a conscienciar i formar ciutadans. Però, ¿com poden formar ciutadans aquells qui no tenen la ciutadania andorrana, que fa tot just quatre dies que han arribat i que, fins i tot, alguns arriben sense parlar el català, llengua del nostre país, i amb la idea que nosaltres som una societat privilegiada que genera enveja?

Per formar, cal estar format, i la formació comença amb el respecte als altres. Això val tant per als estrangers com per als autòctons, perquè si volem integrar qui arriba també hem de pensar que la integració comença amb el respecte cap a la persona que no té la mateixa ciutadania que nosaltres. I, posats a demanar responsabilitats, nosaltres, els ciutadans, sense comptar cap càrrec polític, sense tenir en compte si escrivim o no a la premsa ni pensar si ens dediquem o no a la tasca de formar, també tenim el nostre feu en aquesta història. Tots hem de contribuir perquè tots formem part d'aquesta societat andorrana. Essent els que som –és a dir, 11.000 andorrans–, ens podem permetre el luxe de no pensar en aquest tema?

Les preguntes són damunt la taula i ara cal que procurem trobar les respostes més adients i més assenyades de cara a obtenir aquest punt d'equilibri que ens ha de permetre evolucionar sense destruir i conservar sense aturar.

Albert Salvadó és escriptor, director adjunt de la CASS.

Apunts per a una il·lustració a Andorra

Vicenç Mateu Zamora

Prolegòmens

En primer lloc, voldria agrair la invitació de la Societat Andorrana de Ciències per a participar a la Diada Andorrana. Voldria igualment recordar que he vingut a títol estrictament personal, no com a polític. Del que pugui dir, per tant, només jo en sóc el responsable. De fet, la meua no és una ponència política. Sí que voldria puntualitzar, però, que el partit polític IDN, del qual formo part, no és un grup polític d'Escaldes, sinó que és un grup polític nacional. La meua ponència, doncs, serà només política en la mesura que com a ciutadà a qui afecten, com a tots, els assumptes de l'Estat, opino del que passa i intento participar-hi. Em dispenso a parlar d'una il·lustració a Andorra. Davant l'ambigüitat del tema, començaré per precisar allò de què parlaré. No ho faré d'Andorra a l'època de la il·lustració; avançaré, en canvi, la hipòtesi que Andorra pot estar travessant en aquests moments un període d'il·lustració, o de transició vers la modernitat. Provaré de mostrar, dins els límits de temps que em permet la ponència, com diversos dels elements que han estat propis d'èpoques d'il·lustració són presents avui dia a Andorra. Sé que la història no es repeteix i que cada societat, a cada moment històric, és única. Intentaré, però, tot defugint el perill historicista, d'apuntar com es donen avui dia en el nostre país reflexions, inquietuds, canvis, transformacions socials, semblants a les que es produïren en altres temps i en societats molt diferents en èpoques d'il·lustració.

Què entenc per il·lustració

Crec que la il·lustració es pot concebre de dues maneres diferents.

Primerament, hom pot referir-se a la il·lustració amb majúscules, identificant-la amb un moment històric determinat -el Segle de les Il·lums- i en uns països concrets: Anglaterra, França i Alemanya.

Però també es pot entendre per il·lustració determinats períodes històrics d'obertura intel·lectual, d'especial tensió ideològica, que acompanyen importants transformacions socials, i en què la raó, la discussió i la clarificació intel·lectual aplicada als diferents àmbits de la vida humana han estat els motors principals de canvi i d'evolució.

En aquest sentit es pot parlar clarament d'una il·lustració grega al segle v abans de Crist, que va donar lloc a l'esplendor del període clàssic, i que prendré com a model de referència en certs aspectes i a la qual, per tant, al·ludiré posteriorment. Trets bàsics d'aquests períodes serien: la confiança en la raó, un progrés material cert, una tensió important entre grups i classes socials i els seus respectius interessos i la idea de progrés.

Al llarg de l'exposició empraré aquest segon sentit d'il·lustració. Un aclariment. L'interès de valorar si Andorra presenta avui dia alguns dels elements propis de la il·lustració radicaria en el fet que concebo la il·lustració com la via d'accés a allò que Popper anomena *societat oberta*, tot i saber que amb aquesta expressió hom fa referència únicament a un ideal d'organització social.

És a a dir, una societat amb separació clara d'allò religiós i allò civil, sensible a la crítica i a l'alternança en el poder, que sap distingir entre el que són lleis naturals i el que són convencions socials. Una societat liberal que accepta el lliure desenvolupament de les idees i de les crítiques.

Una societat diferenciada, basada en la interdependència i la comunicació, edificada a partir del respecte a l'individu concret, plenament lliure per decidir. En la terminologia de Popper, societat oberta en oposició a societat tancada. Ideal al qual tendir, i que es plasma de la manera més concreta i efectiva en les modernes democràcies occidentals. Ideal fràgil que cal mantenir i millorar, mitjà per a la convivència dels homes.

Quins són, però, els aspectes que, al meu entendre, poden assenyalar-se en la realitat andorrana avui dia i que per comparació al que s'esdevingué en altres èpoques històriques poden donar-nos a entendre que estem parlant o estem passant per un moment d'il·lustració?

Deu pistes per a parlar d'una il·lustració andorrana

1. La ciutat ideal. Reflexió sobre quin és el millor dels règims polítics. La "Politeia"

En primer lloc, la reflexió sobre la *politeia* o constitució. Tema clàssic per excel·lència de la filosofia política grega.

Quin és el règim polític ideal per a la ciutat-estat, per a la *polis*? Política ve del terme *polis*, que designava la ciutat-estat grega. Obviant aquí altres semblances, fins i tot la mida d'Andorra com a Estat és la mida estàndard mitjana del que eren les antigues ciutats-estat hel·lèniques.

A Grècia, els filòsofs s'interrogaren sobre quin era el millor dels règims polítics, si la monarquia, l'oligarquia o la democràcia, i teoritzaren sobre les possibles transformacions entre ells. Es preocuparen perquè l'ordre social reflectís la justícia. Debateren l'organització política ideal.

Ho feren també, al segle XVIII, les teories que fonamentaven el poder en el pacte social. Avui, assumit el llegat històric dels avantpassats, ens trobem en aquest mateix debat.

Noves realitats socials i econòmiques exigeixen noves regles del joc. La reflexió política sobre la millor manera d'organitzar la ciutat-estat andorrana, per permetre l'adaptació de les institucions polítiques al nou context econòmic, polític i social, tot evitant la substitució d'antics mals -i per antics, ja coneguts- per altres de nous, és tema central a Andorra.

Això vol dir la superació d'un parroquialisme mal entès i de la manca de sobirania del poble andorrà; però, ensems, la conjura dels possibles nous perills: dictadura dels partits polítics o parroquialisme novament mal entès.

2. L'imperi de la llei

"És la llei, el fet de no dependre de res més que de la llei, el que fa l'home lliure", diu Voltaire. Imperi de la llei que neix amb l'Estat de dret.

Tema central, també, en el pensament grec. *"Són les lleis de la ciutat les que fan l'home."* En dir home, el grec entén l'home lliure, per oposició al bàrbar o a l'esclau.

L'home lliure deu la seva llibertat a la llei de la *polis*, de la ciutat-estat. És lliure perquè es deu únicament a la llei de la ciutat i així no té altre sobirà.

És la llei de la ciutat la que el reconeix com a subjecte de drets i el fa com és. La subjecció a la llei funda el doble principi de llibertat i d'igualtat, bàsic per a la democràcia, i a les portes de la qual ens trobem avui nosaltres.

3. Vers la majoria d'edat. L'assoliment de la sobirania

“La il·lustració consisteix en el fet pel qual l'home surt de la minoria d'edat”, assenyala Kant. Sortir de la minoria d'edat, assolir la majoria d'edat, ve't ací la il·lustració. Per tant, il·lustracions distintes, en èpoques distintes, per a diferents pobles al llarg de la història.

Sortir de la minoria d'edat com a poble és per a Kant tenir el valor d'esdevenir plenament responsable, de valer-se amb total autonomia per si mateix, d'alliberar-se del tutelatge.

El reconeixement de la plena sobirania del poble andorrà és l'assumpció de la majoria d'edat, una majoria d'edat que caldrà que sigui no només verbal i es demostrï en el saber fer quotidià, a partir de l'acceptació del binomi llibertat/responsabilitat.

4. A Déu el que és de Déu...

Un quart element seria el procés actual de separació, no exempt de tensió, entre l'àmbit del civil i el del religiós.

En un cert sentit es pot parlar de laïcització, o, si es vol, sense radicalisme, de separació entre l'Església i l'Estat.

És també aquest un element present des de sempre en les diferents il·lustracions, tant a Grècia com en la il·lustració del segle XVIII.

5. El fàcil naixement de l'Àgora

L'aparició d'espais de debat intel·lectual. En primer lloc, l'aparició dels mitjans de comunicació diaris, als quals em referiré després, però també els mitjans setmanals d'informació, la Universitat d'Estiu, la UNED, els debats televisius quan hi ha televisió, l'anomenat Grup de Debat.

A la tardor, el debat organitzat pels amics d'IADEE, els quals voldria felicitar per la iniciativa.

La Societat Andorrana de Ciències té el mèrit d'haver estat una de les primeres entitats a organitzar aquesta mena de debats. La diada d'avui, amb la seva nombrosa assistència, demostra l'interès creixent per aquesta mena d'actes.

També les iniciatives privades, com les dels bancs que han propiciat espais públics de reflexió.

Podria parlar-se, doncs, de la creació d'una certa “àgora”, fins ara inexistent, d'acord amb la vella màxima de *fer l'andorrà*.

6. El mitjà és el missatge. L'aparició de mitjans de comunicació diaris

Un altre element que cal tenir en compte és l'aparició dels mitjans de comunicació diaris, sobretot la premsa escrita, però també la ràdio. I voldria remarcar el canvi importantíssim que l'aparició de la premsa diària ha suposat en la vida política i social del país.

Val aquí l'expressió de McLuhan que el mitjà és el missatge, és a dir, que, més enllà del valor d'informació dels mitjans de comunicació, més enllà d'ésser mitjancers entre els electors i els elegits, més enllà del paper de fiscalitzadors, la seva importància és la d'estar canviant la manera de fer política, la manera de viure la política, en el sentit que aquesta afecta tota la comunitat.

Han canviat el ritme polític. Ara és més ràpid. Han canviat el discurs polític, que s'ha hagut d'adaptar als nous mitjans. Han provocat la necessitat d'una racionalització discursiva de les decisions dels polítics, que molts cops no tenien massa explicació racional.

La presència d'un mitjà d'informació diari ha provocat l'aparició, al cap de poc temps, d'un altre; és aquest també un fet significatiu. Cadascun dels diaris, en el tractament de la informació, en la seva estructura, en la seva forma de presentar les notícies, s'ofereixen com a missatge del que són i del que volen ésser, de maneres de fer diverses, de l'esperit que anima els seus propietaris i els interessos que serveixen. També han impulsat, com s'ha assenyalat abans, l'aparició d'espais de debat, on s'ha propiciat que es parlés, que es debatés públicament, cosa que no era, o no acostumava a ésser, el costum a Andorra, si bé els mitjans setmanals d'informació ja complien a una altra escala aquesta comesa.

7. De l'aristocràcia de la terra a l'aristocràcia del diner

La transformació social, D'una banda, per la substitució progressiva en les esferes de poder de la classe terratinent o del poder de la terra pel poder comercial. D'altra banda, per l'aparició d'una classe mitjana vinculada a un nou tipus d'andorrans, andorrans de primera generació, molts d'ells assalariats, que modifica de forma determinant la composició de l'espectre dels qui tenen drets polítics.

8. L'aparició del discurs sobre l'interès general. L'interès general no és (no hauria d'ésser) la simple suma dels interessos particulars

Sembla iniciar-se, per bé que encara de manera fràgil, un discurs de reivindicació de l'interès general, concebut no com la simple suma dels interessos particu-

lars. Segurament, perquè tenim al damunt una crisi econòmica, per necessitat, per l'evident deteriorament del medi natural i la qualitat de vida. La idea que l'interès general és la suma dels interessos particulars comença a deixar pas a un nou discurs d'entendre l'interès general com la concertació d'interessos individuals o de grup, potser contraposats. Frases com *"si abans ho fèiem d'aquesta manera, per què no ho podem continuar fent"*, o *"si tu has fet malbé allò, per què ara no ho puc fer malbé jo"*, són raonaments que comencen a ésser contestats cada cop amb més força.

9. Panem, circem i progrés

L'ideal de progrés. Vigència de l'ideal de progrés, de l'ideal il·lustrat de progrés, reivindicat com la via que ens portarà de més i millor, sense que se sàpiga massa bé de què més i millor. Perquè aquest és un progrés molt poc definit.

El fet que el progrés és un ideal a Andorra, és clar si hom analitza breument els noms que es donaven a si mateixos els grups que es presentaven a les eleccions generals passades. Gairebé tots són alguna cosa, i progrés. Tots progressistes. Tots progressant. Progressos en certs casos com a mínim curiosos, en d'altres ben discutibles.

Hi ha la idea que cal progressar, potser la confiança que el progrés arreglarà més coses de les que realment pot arreglar. Nascut és el credo del progrés, amb els seus profetes i els seus cecs creients i seguidors.

10. Vertebració civil. De l'oposició dels clans a la vertebració política per la defensa d'interessos

El darrer element d'il·lustració que voldria assenyalar és el fet de la vertebració política en el context general d'una vertebració civil. Se n'ha dit ja alguna cosa. Estem en un moment de pas de clans a partits polítics. Del *"nosaltres units contra aquell o aquells"*, de la pertinença a un clan o a una família, estem passant a la constitució de partits amb ideologia, una ideologia més o menys determinada. Potser passem, per la pròpia evolució de la societat andorrana, de la defensa política d'interessos individuals, pròpia d'una societat reduïda, a la diferència d'interessos de classe.

Es dóna, a més, per primer cop l'afirmació sense eufemismes dels partits com a partits polítics, en els seus noms per exemple, i també en la legalització, en el fet que es dotin d'uns estatuts, d'una estructura democràtica, etc. També pel fet de la seva permanència més enllà de la conjuntura electoral. Fins ara els grups només

tenien vida durant els quinze dies anteriors a les eleccions i paradoxalment acabaven la feina en haver aconseguit col·locar els "seus" càrrecs a proveir. Avui comença a no ésser així. Hi ha un seguiment polític continuat, segurament vinculat, entre d'altres raons, a l'existència de la premsa.

Evidentment, la vertebració política anirà de la mà del sistema electoral. El dia que hi hagi un altre sistema electoral hi haurà una altra manera d'haver-hi partits. La vertebració nacional, a la qual IDN s'ha volgut avançar per convicció, és a la cantonada.

Un paral·lelisme a manera de conclusió

Aquests són els elements que com a hipòtesi he volgut avançar, com a propis d'il·lustració o d'assumpció dels valors de la modernitat. Per acabar, establiré un paral·lelisme entre la ciutat-estat, la polis moderna que és Andorra, i el que van ésser les ciutats-estat gregues, que van viure la il·lustració del segle v aC. És clar que Andorra es troba en un moment de redefinició a tots els nivells, de redefinició política, econòmica i d'identitat, no solament cultural, sinó abastant el model de país.

Les ciutats gregues i en concret Atenes van viure en el segle v aC la il·lustració. La il·lustració del segle v aC donà lloc a l'anomenat segle de Pericles. Atenes va tenir una gran esplendor política i comercial. Fou un dels moments suprems quant a producció intel·lectual i artística de la humanitat. S'hi donaren les primeres reflexions importants a nivell polític. Malgrat tot, la força dels esdeveniments va superar la importància de la reflexió, originada potser a partir d'allò que era ja inestable i anunciava una altra realitat política. Ben aviat, unitats territorials superiors, les monarquies hel·lenístiques, van venir a superar i a anul·lar la unitat bàsica que era la ciutat-estat, fonament de la identitat individual i social grega.

Avui dia pot ésser aquest també el principal interrogant que té plantejat Andorra: com mantenir la vida, la independència, la tradició de la ciutat-estat enmig de realitats territorials i estructures de poders superiors. A la meua manera de veure, aquest és el més important dels reptes que té plantejats Andorra en els anys a venir.

*Vicenç Mateu Zamora és professor,
membre d'Iniciativa Democràtica Nacional.*

El perquè d'una crisi política a Andorra

Lluís Babi

Seria molt curt d'explicar, però potser seria difícil d'entendre si només es diu una frase que ja s'ha sentit en boca d'altres persones: el parroquialisme mal entès.

Aquesta crec que és la més greu de les plagues del nostre país.

Intentaré explicar el meu punt de vista, i vull fer constar que la meua exposició no és una crítica a cap persona en particular, sinó que intento fer una crítica al sistema, que crec que és dolent, o que simplement no existeix.

La crisi política que va viure Andorra l'any 1991 fou deguda en una gran part a aquest tipus de parroquialisme. Només cal examinar les declaracions de dos consellers de diferents parròquies que en aquell moment varen deixar de donar suport al Govern. El primer va dir que si es presentava un candidat de la seva parròquia el votaria, i no feia cap referència a si aquesta persona estava més o menys capacitada que altres candidats. Un altre d'aquests consellers, en la sessió del 7 de novembre de 1991, va recordar al cap de Govern en cinc punts els motius pels quals va deixar de donar-li confiança, i en tots cinc punts s'hi veu el caràcter purament parroquialista d'un conseller general que, com ja he dit alguna vegada, s'hauria de canviar de nom pel de conseller parroquial. A parer meu, l'anàlisi que podem fer de la crisi política és que no va començar el 15 de febrer de 1991 i no va acabar el 30 de gener de 1992, sinó que ve de fa molt més temps i encara continua, i que si no s'hi troben solucions destruirà el nostre país.

Fins fa pocs anys els dirigents polítics d'aquest país veien la nostra societat com si d'un negoci es tractés, i així anaven fent. Podem o no estar d'acord en aquella manera de fer, però almenys tenien una manera d'actuar.

Actualment, diuen que es volen canviar moltes coses, però els canvis que hem

tingut fins ara han estat ben pocs, per no dir cap.

Fins ara a tot arreu del món es podia parlar de política d'esquerra o de dreta, però avui que tots els sistemes estan desarticulats és molt més difícil fer previsions, ja que els socialistes governen amb idees capitalistes o els demòcrates americans presenten un programa republicà, per exemple, i es torna a haver de confiar en la persona ella mateixa com a tal i no com el que representa políticament. Però, per poder treballar, cal assentar les bases del que es vol fer i els programes s'han de treballar abans de l'elecció i no posteriorment. Com vaig manifestar durant la campanya electoral del mes d'abril, tots deien el mateix, però actuaran en conseqüència?

Avui Andorra políticament necessita trencar motlles i respecto molt les persones que volen conservar la parròquia, però aquesta s'ha de conservar des dels comuns, que són els nuclis de les parròquies que la Constitució ha d'enfortir i no debilitar, segons es desprèn d'algunes propostes.

El Consell General, a fi de conservar el seu caràcter de general, ha d'ésser elegit a tot el país com una sola circumscripció. Això no vol dir que acabarem amb tots els problemes; estic convençut que durant els primers anys serà pitjor, ja que no hi ha classe política a nivell nacional, perquè fins ara la política s'ha fet per guanyar les eleccions i aquestes es guanyen a la parròquia. Així, els primers anys les correccions i les crítiques contra Andorra la Vella i Escaldes segurament hauran d'ésser molt fortes, perquè els pot costar entendre que han estat elegits amb caràcter nacional i no parroquial.

Pel que fa als partits polítics de caràcter nacional que han de formar-se, espero que molt aviat comencin a treballar, ja que fins ara hi ha hagut moltes paraules però pocs fets, segurament pel fet que els vots encara es busquen a la parròquia. Però la gent que defensa aquest camí ja hauria de treballar en aquest sentit i no només parlar, els uns, de cara a la galeria per poder recollir vots dels seus parroquians a l'hora de les eleccions a Andorra i a Escaldes, i els altres que no diuen res per por de perdre vots a les altres parròquies.

Crec sincerament que els consellers generals del nostre país haurien de deixar de pensar primer en ells, després en el seu grup electoral i seguidament en la parròquia, i començar a pensar en el país, seguidament en el país i sempre en el país. Per això crec que el model de polític que necessita Andorra —com tots els països— és el de la persona altruista que deixa de costat els egoïsmes parsonals, partidistes o parroquials. A aquesta manera de fer política, en anglès se'n diu *headwing*, és a dir, *per damunt dels partits*. Si Jesucrist hagués de fer la definició en diria *regne del cel a la terra*.

Per acabar, podríem dir que un motiu molt important de la crisi política és la manca de classe política en general.

Una de les característiques dels partits ha d'ésser el verd, perquè la gent està

preocupada per la pol·lució del món, que pot afectar la seva salut o la dels seus. Però molts són ecologistes només a l'hora de buscar suport. I potser no només es tracta de cuidar gossos abandonats, quan veiem el que passa en països com els de la banya d'Àfrica, on milions de persones estan a punt de morir. Per això crec que hem de ser també més oberts al món i creure que si el món funciona serà molt difícil que el meu país no funcioni, que si el meu país funciona difícilment no anirà bé el meu poble, i si aquest va bé la meua família estarà bé i també hi estaré jo, i no fer a l'inrevés com diu aquella frase famosa: "*Tip jo, tip tothom*".

Lluís Babi és ex-conseller general, secretari del comú d'Ordino.

L'economia d'Andorra

Enric Palmitjavila

Per entendre millor la situació econòmica del nostre Principat, primer de tot cal que ens remuntem vers el passat, mil dos-cents anys enrere, al segle IX. En aquell moment es començaven a establir les bases econòmiques i jurídiques del camp andorrà, que durant més d'un mil·lenni ha estat el pilar de la nostra economia.

La descripció exhaustiva d'aquest procés és una feina àrdua i feixuga fins i tot per als estudiosos de la història medieval, a causa de la manca de documentació.

Des de l'assentament i la independència dels comtes d'Urgell en relació amb els reis francs, al segle X, i la donació per part del comte Ermengol VI de les nostres terres a l'església d'Urgell, al segle XII, fins a la signatura dels Pariatges (1278 i 1288), passaren tres-cents cinquanta anys de lluites político-religioses pel control econòmic de les terres del Principat.

Diferents documents, com ara de venda, permuta, testaments i donacions, fan menció d'uns conreus que són els mateixos d'avui, tret de la vinya. La població oscil·lava entre 1.900 i 2.500 habitants, segons les *Concòrdies dels homes d'Andorra amb el bisbe i els canonges de la Seu*, els anys 1162 i 1176.

El Consell de la Terra, creat el 1419, facultava els andorrans tant a aplegar-se per fer lleis, decrets i acords com a decidir les funcions pròpies d'un govern quant a finances, ensenyament i d'altres. Aquesta dicotomia ha perdurat fins avui.

Entre els segles XVII i XIX, les estructures de la societat feudal desemboquen en el domini de la terra per part d'uniques famílies. D'altra banda, són notables la concessió i la confirmació de privilegis atorgats als andorrans tant del costat francès com de l'espanyol. Privilegis que el nostre Consell defensava quan eren violats. Citem, per exemple, el 16 de maig de 1756, Pere Fiter i Rossell, apoderat del

Consell de les Valls, requerint Mariano Costa Fredas, batlle i regidor de la vila d'Ossó, perquè tornés el ral que havia cobrat pel pas de cavalls i mules. La requesta es basava en el decret de la Reial Audiència de Barcelona del 5 de juliol de 1743, segons el qual *“los bayles de las villas e lugares de este Principado por donde transitaren los vecinos y naturales del valle de Andorra con sus ganados mulares y caballares nacidos y criados en otro valle no impidan ni embarazen a los suplicantes el libre paso de otros ganados sin llevarles por esta razón cantidad ni cosa alguna, y si tuvieren los expresados bayles en sus respectivos distritos algun derecho por razón del expresado tránsito le presenten a la Real Audiencia con su justificación, por lo que se tomará la providencia conveniente para que no se les perjudique en él”*.

Sobre una estructura econòmica de base totalment agrícola, apareix amb força intensitat la indústria tèxtil i del ferro, sota el control de les grans famílies. En un document de la família Plandolit, datat el 24 de maig de 1816, podem llegir: *“se ha convingut i ajustat amb Jaume Auger lo arrendament de les 2 fargues de Ordino i Serrat per 2 anys, so és de 1817 i 1818, per los preus a saber la de Ordino 3.400 lliures i la del Serrat per 1.00 lliures cada any”*. La darrera farga la van tancar el 1891.

Arran d'aquestes indústries van aparèixer els oficis relacionats, entre d'altres el ferrer, el clavetaire, el teixidor, el paraire. Fins als anys trenta del nostre segle la nostra economia es pot qualificar de tancada i de subsistència, de base agrícola i ramadera. La indústria del ferro i el tèxtil no van comportar cap evolució.

A partir d'aquesta dècada s'assenten les bases econòmiques que permeten l'obertura del nostre país a l'exterior. Podem citar:

- l'electrificació del país amb la concessió de FHASA l'any 1929;
- la instal·lació de telèfons per part de FHASA mateix, ampliada posteriorment pel M.I. Consell General;
- l'establiment de la banca el 31 de desembre de 1930;
- l'acabament de les carreteres Andorra-França l'any 1933 i Andorra-Ordino l'any 1934, que culminava el primer eix de comunicacions amb l'exterior;
- l'establiment de correus francesos i espanyols els anys 1928 i 1931;
- l'inici de les emissions de Ràdio Andorra l'any 1935, exportadora del nostre Principat a través de les ones, des de Danzig fins a Varsòvia i el nord d'Àfrica.

Dos fets molt importants són la guerra civil espanyola (1936-1939) i la segona guerra mundial (1949-1945), que van provocar un increment considerable de l'activitat comercial. Un altre fet no menys important fou el decret sobre societats amb participació estrangera, que va marcar l'obertura legal del nostre sistema econòmic a l'exterior.

La falta de matèries primeres que permetin el desenvolupament d'una economia productiva i la petita dimensió del nostre territori, fan que la nostra economia s'especialitzi en la captació i el transvasament dels excedents productius dels altres països. I tot això afavorit per una legislació políticament adequada.

Coincidint amb la majoria de les economies occidentals, a partir dels anys cinquanta té lloc l'arrencada, i durant els vuitanta s'han assolit uns nivells econòmics i de benestar equiparables a qualsevol dels països del nostre continent.

Des d'aleshores es pot constatar una ràpida expansió de l'economia andorrana, afavorida per un conjunt de situacions favorables: Andorra, podem dir, està en el lloc i el moment oportuns.

Són molts els factors que contribueixen a aquesta expansió provocada per la gran demanda exterior. Entre d'altres, podem citar:

- el creixement de la renda als països veïns, sobretot a Espanya;
- el *boom* turístic i la massificació de les vacances a escala internacional;
- la popularització de les vacances;
- la “compra barata”, etc.

Per poder satisfer aquesta gran demanda, sobretot en el comerç, hem de recórrer a un gran volum d'importacions, no solament de productes comunitaris, sinó d'altres països, especialment de l'Extrem Orient, dels quals hi ha una forta demanda.

Les quotes d'importació autoritzades per les vegueries francesa i episcopal no haurien bastat per a satisfer la demanda. Unes quotes que moltes vegades no anaven a parar a mans de persones involucrades en el comerç, i també llargament limitades per les quantitats.

Mentrestant es produeix un afrancesament dels productes –“*conversió dels productes en lliure pràctica*”–, amb el benentès del pagament dels drets de duana a França i alhora l'impost sobre el consum andorrà.

L'especialització de la nostra economia en la captació i el transvasament dels excedents productius dels altres països provoca una dependència de l'exterior i està subjecta a una sèrie de perills que no hem d'oblidar, com poden ésser, entre d'altres, canvis en la conjuntura econòmica dels països veïns o crisis polítiques greus.

L'experiència ja la tenim, per exemple durant els anys 50 i 53. El govern francès va imposar mesures burocràtiques dissuasives per frenar l'accés “*de turistes compradors francesos entrant pel Pas de la Casa*”, a conseqüència de la negativa del Consell General a acceptar la instal·lació en territori andorrà d'una segona emissora de ràdio.

A les acaballes dels anys cinquanta el tancament de la frontera espanyola

durant nou mesos va provocar una forta depressió en la nostra economia i un gran malestar a tot el país.

Al començament dels seixanta, un incident va tornar a posar en evidència la fragilitat de la nostra economia i la seva dependència dels països veïns, França i Espanya. Es va restringir el pas de la frontera del riu Runer, tot i que no eren andorranos els individus que van cremar la bandera espanyola a la plaça de braus, durant un festival de música.

Diuen que la crisi es va arreglar amb la trobada *casual* entre el nostre síndic general i el *generalísimo* Franco a la llotja del camp del Barça.

Tampoc no ens vam escapar de la influència de la crisi del petroli durant els anys setanta. A més, es pot dir que n'estàvem patint les conseqüències quan, l'any 82, uns forts aiguats van provocar una destrucció d'edificis i comerços que va causar perjudicis greus a la nostra economia.

D'aquesta manera arribem a la signatura, el 14 de desembre de 1989, de l'acord comercial entre el Principat d'Andorra i la CEE. L'acord va substituir-ne de bilaterals i d'altres en vigor des del 1867 amb els països veïns i va establir un marc de relacions comercials entre la Comunitat Europea i el nostre Principat.

No cal dir la importància que tindrà el desenvolupament d'aquest acord per al nostre futur econòmic. Analitzant-ne el contingut, bàsicament hi veiem la creació, amb caràcter general, d'una unió duanera entre Andorra i la Comunitat, tret dels productes agrícoles.

Això vol dir que els productes industrials d'origen i amb destinació a Andorra hauran de satisfer els principis i els acords comercials de la Comunitat. Qualsevol producte originari d'un país de la unió duanera pot circular i ésser comercialitzat lliurement a tota la unió, i els productes de països tercers accedeixen al mateix mercat satisfent els mateixos requisits.

D'altra banda, els productes agrícoles transformats pels països comunitaris a Andorra seran beneficiats per la supressió del dret fix (*ad valorem*) que grava aquestes importacions comunitàries d'acord amb la política agrícola de la Comunitat.

La Comunitat permet a qualsevol viatger procedent d'Andorra l'entrada de mercaderies per valor triple del que és permès a viatgers de països tercers, amb una limitació en alguns productes com ara alcohols, perfums i tabacs.

Finalment, cal destacar la rellevància de la recuperació parcial del TEC per part del govern andorrà.

Tot això representa, sens dubte, una perspectiva optimista i noves oportunitats per al futur comerç andorrà.

El sector comercial, un dels pilars més forts de la nostra economia, comença a sentir –i l'anirà sentint cada vegada més– l'impacte de la plena integració d'Espanya a la Comunitat Europea prevista per al gener de 1993, que comportarà

la desaparició de les barreres aranzelàries. L'avantatge andorrà quant als preus, en comparació amb d'altres països i especialment amb Espanya, dependrà solament de qüestions fiscals.

Això ens confirma encara més que tant els agents econòmics com el mateix govern andorrà hem de mirar junts no solament a l'exterior, sinó també a l'interior del país, per tal de desenvolupar nous sectors econòmics: des de la indústria amb un fort valor afegit fins a nous serveis, com ara exposicions, congressos, medicina i salut" (a Suïssa *La Prairie*, a Itàlia *Messegué*), venda per correu, bancs de dades, etc.

Els actuals rumors insistents de crisi i recessió fan trontollar els agents econòmics del país, que, a més, estan inquiets per l'evolució política que vivim en aquests moments, amb la posada en pràctica dels acords amb la Comunitat i, naturalment, les regles de joc que s'estan gestant amb la futura Constitució.

Cal remarcar que tant el Consell General com el Govern han encomanat a tècnics la confecció de plans de desenvolupament, com ara, per citar-ne alguns, l'estructura i perspectiva de l'economia andorrana (1985), el pla de desenvolupament turístic Prognos (1983) i el pla de màrqueting THR (1990).

Fins ara, el creixement espectacular de l'economia andorrana ens ha permès el manteniment d'un règim fiscal avantatjós: els ingressos per l'Impost de Consum a l'entrada de les mercaderies eren suficients per a pagar la funció pública, fer i mantenir carreteres i altres funcions i construccions esportives.

Aquesta inèrcia de despesa no frenada a temps ha produït un dèficit públic difícil d'eixugar amb els ingressos típics. Per afrontar un dèficit públic creixent, sembla necessari recórrer a algun nou tipus impositiu. Ara bé, hi ha el risc consegüent de minvar la competitivitat del comerç i perjudicar una imatge de país amb fiscalitat lleugera, que ens caracteritza i ens interessa conservar. Per això recomano que es discuteixi amb molta prudència la introducció d'impostos.

Tanmateix els impostos no aportaran la solució si paral·lelament no es té en compte la importància de tres factors com són ara: imaginar noves fonts d'ingressos, frenar la despesa i moderar les inversions. Som molts els quiensem que la manera de preveure una economia estable per a les generacions del futur consisteix a definir el model de societat que volem i que ens podem permetre, coordinant els esforços i les inversions en el mateix sentit, sense caure en la temptació d'escometre obres faraòniques de rendibilitat social dubtosa.

En resum, aquesta opció de futur es concreta en tres punts: 1) definir el model de societat; 2) definir les prioritats d'actuació; i 3) establir un pla multianual d'equilibri en la destinació de recursos.

Enric Palmitjavila és empresari, i president d'Iniciativa Andorrana Democràtica d'Escaldes-Engordany.

Les tendències polítiques a Andorra

*Andorra política,
igual o diferent?*

Josep Maria Beal

Per problemes de salut Josep Ma. Beal no va poder assistir a Prada, però la seva ponència va ser llegida en el transcurs de la Diada.

Se'm va demanar de fer una ponència sobre un tema tan complex i alhora tan simple com és el de les tendències que intervenen en la política andorrana. Potser fent un acte d'immodèstia, ho vaig acceptar i no perquè em consideri amb més coneixements que els que pugui tenir un altre, sinó perquè des del començament dels anys 70 m'he interessat en el tema i, per què no dir-ho, l'he viscut intensament durant anys. Vull deixar clar, de tota manera, que l'opinió que expresso en aquesta ponència és purament personal i en sóc l'únic responsable.

En el moment de plantejar-me el tema, vaig pensar que, si no es coneixia una mica en profunditat el context del país, seria molt difícil d'entendre el meu punt de vista i, fos com fos, de copsar el com i el perquè de la situació de les referides tendències.

Així, doncs, em permetran de referir-me, primerament, a certs aspectes generals, actuals o històrics del nostre món polític que potser surten del tema específic que em dispo a tractar, però que poden ésser prou útils per a entendre'l millor.

El conjunt de la política andorrana és difícil de comprendre per a aquells qui l'analtitzin a partir d'esquemes trets de la política que es practica en la majoria dels països del món occidental. I és ben cert que molt pocs són els forans capaços de fer abstracció del que han après i viscut i que consideren com a únics models vàlids i democràtics.

En conseqüència, i malauradament, les valoracions i les anàlisis que sobre el nostre context polític es fan habitualment, i especialment en els mitjans de comunicació d'altres països i, també, en els dels nostres països veïns, comporten, quasi sempre, importants incorreccions degudes a aquesta falta de comprensió i a una valoració realment superficial del funcionament de les nostres institucions i del de

tota l'estructura política.

Què els cal fer, doncs, als qui vulguin entendre el funcionament de la política andorrana per poder-ne fer una valoració real?

Al meu parer, els cal, evidentment, conèixer-la de més a prop, principalment voler i ésser capaços de copsar el que hi és igual i el que hi és diferent i el perquè.

Aquí pretenc modestament aportar elements de reflexió sobre el que jo crec que diferencia la política andorrana de les altres, sobre allò que no n'és tan lluny i sobre les conseqüències d'ambdós elements en les tendències polítiques que es puguin observar al país.

Si a tots els països és important conèixer la seva història passada i la més o menys propera per explicar el seu moment present, a Andorra ho és encara més, ja que aquesta història, passada i recent, és de total actualitat. Andorra ha mantingut –amb orgull, i això cal no oblidar-ho– pràcticament la mateixa estructura institucional i política que s'instaurà al començament del segle xv. Ben poques variacions s'han produït al llarg de 500 anys i ha estat solament en els darrers 50 que, per diverses circumstàncies, el sistema polític andorrà s'ha vist distorsionat i s'ha fet necessària una adaptació (adaptació i no canvi radical) a la nova situació. Conseqüència i demostració de l'evidència d'aquesta necessitat en són el fracassat intent de reforma de les institucions, de l'any 1978, i l'actual i difícil procés de redacció d'un text constitucional.

El fracàs de l'intent del 1978, fou, a parer meu, degut al fet que els responsables de dur a bon terme la reforma pretengueren fer-la sense modificar l'estructura que l'havia fet necessària. No volien perdre els privilegis personals adquirits i que eren els que havien portat el país a un carrer sense sortida.

En la majoria de països, el canvi –molt més profund– es va produir ja fa anys, però el procés no fou d'adaptació, sinó de trencament, i en quasi tots els casos per motius de desequilibri econòmic o per problemes territorials. Aquest trencament –que ha tingut lloc en diferents èpoques– va propiciar el desmembrament dels tradicionals poders absoluts dels *senyors* i el pas d'aquests poders als ciutadans. El canvi ha estat, a tot arreu, traumàtic i si bé ha aportat nous elements positius, també n'ha destruït d'altres que les societats havien adquirit al llarg dels segles. Les guerres, les lluites internes, els odis entre ètnies, les injustícies i les noves limitacions a la llibertat de la persona han estat alguns dels tributs negatius que han hagut de pagar les nacions i pobles i els seus habitants, per assolir, amb els anys, la seva més o menys bona situació actual. I em refereixo, naturalment, als països d'allò que se'n diu occident.

Andorra, com a petita comunitat en equilibri entre el poder civil i l'eclesiàstic, ha viscut una altra història.

El nostre país, en una positiva indefinició entre el poder feudal i el popular, ha sentit els trasbalsos al seu voltant, però ho ha fet com un espectador no involucrat,

conscient del seu privilegi i de la necessitat de mantenir-lo.

Cal recordar aquí que, des del 1419, el nostre país ha disposat d'una assemblea representativa de la voluntat del poble, amb poder limitat però real. També cal fer esment del fet que, afortunadament, el poder intern ha estat sempre descentralitzat, gràcies a la tradicional estructura parroquial que s'ha mantingut fins ara, tot i estar, en els darrers anys, en perill. I quan parlo d'estructura parroquial em refereixo als seus aspectes més positius: l'autonomia de recaptació i gestió i el fet d'estar molt a prop del ciutadà.

A partir dels anys 50 del present segle, aquests poders van anar passant –sense canvi institucional– al Consell General i els comuns van anar quedant en segon terme. I aquest és el perill i un dels desencadenants del desequilibri institucional del país i que la futura Constitució ha de clarificar.

És important, endemés, tenir present que el nostre petit enclavament pirinenc ha tingut, no un, sinó dos *senyors* i amb l'originalitat que, a més d'allunyats de les nostres terres, han estat sempre preocupats per evitar l'excés de poder l'un de l'altre, subjectes durant segles als compromisos dels Pariatges. Es tracta del famós equilibri, paraula que ha estat, és i haurà d'ésser sempre sagrada per als andorrans, que han sabut, quasi sempre, aprofitar-se de la situació per anar fent la seva.

Tots aquests elements –assemblea representativa, equilibri territorial i feudalisme protector però no angoixant– han fet que els andorrans hàgim, històricament, no sols acceptat, sinó fins i tot defensat el nostre sistema institucional i la nostra estructura política. Sempre, i encara ara, quan s'ha fet necessari posar-los al dia.

Perquè, endemés, considerem el nostre sistema tant o més democràtic que el de la majoria i tant o més respectuós dels drets de la persona, que molts altres. Volem, això sí, millorar-lo i actualitzar-lo.

Aquests fets diferenciadors de la història andorrana són alguns dels elements importants que cal, de bon principi, conèixer i valorar per poder començar a fer una anàlisi correcta de l'Andorra d'avui, de la seva realitat política i del per què es fa difícil la comparació amb els altres països de la nostra àrea geogràfica.

Però Andorra també, com deia anteriorment, es veu avui en la necessitat de plantejar-se una adaptació del seu tradicional sistema i estructura política a la diferent situació interna que s'ha anat desenvolupant en els darrers 50 anys. Al mateix temps, cal introduir-hi un cert nombre de canvis per donar compliment a algunes de les exigències de la comunitat internacional, de la qual cada cop estem menys allunyats. El progrés econòmic en contrast amb la pobra societat rural anterior, la pèrdua de poder de les parròquies en favor del Consell General a partir del moment en què aquest va disposar de fons econòmics propis i la millora de les comunicacions amb el consegüent acabament del tradicional aïllament del país, són, esquemàticament, les raons principals que ens obliguen avui a fer aquestes transformacions. Les conseqüències de tot això sobre el comportament de la *classe poli-*

tica andorrana i el canvi d'actitud d'aquesta –com després explicaré– són, certament, les arrels més profundes del problema que avui se'ns planteja i que ens exigeix aquesta transformació.

Però sovint sembla que, tot ignorant la realitat andorrana, des de l'exterior se'ns vulgui exigir que, per a ésser *legals*, ens hàgim d'alinejar amb els sistemes coneguts i no sols hàgim d'adaptar les nostres estructures polítiques sinó també el nostre comportament polític.

El dilema, doncs, està servit.

Què cal fer? S'ha d'estructurar Andorra com un país petit –que faci com els grans i faci la política com els grans– o com un petit país, tenint present les seves limitacions territorials i de població i que faci la política a la seva mida i a la seva manera? Ha de canviar aquesta manera?

Crec, i així ho he defensat sempre, que a les acaballes del segle xx s'ha de preveure una estructura d'Estat similar a la dels països més avançats, tenint cura, però, de la història, la idiosincràsia i la mida del país i establint els mecanismes de protecció necessaris per evitar que es continuï diluint l'essència que ha fet possible la pervivència d'Andorra al llarg dels segles. Aquests mecanismes de protecció han d'ésser prou forts per a fer front a l'impacte que té sobre el nostre país, des de dins i des de fora, el potencial cultural, social i polític dels immensos països i comunitats que ens envolten, però prou flexibles per a no destorbar la integració d'Andorra en el context internacional. Cal, en definitiva, que la nova estructura d'Estat representi un canvi prudent, però real, de cara al futur del país i que actualitzem i millorem tot allò que tenim de positiu.

* * *

Amb aquesta exposició preliminar, he pretès únicament dibuixar de manera esquemàtica el marc en què s'han mogut, es mouen i possiblement es mouran en el futur els qui configuren i fan la política andorrana i les diferències fonamentals que hi ha amb els altres països.

Un altre aspecte característic i diferenciador del nostre sistema, és el que fa referència als qui donen forma i fan la política a Andorra, aquells que hom anomena *polítics*. Jo, però, sóc reticent a utilitzar aquest terme i els explicaré el perquè.

Sóc reticent a utilitzar, quan es parla d'Andorra, la denominació de *polític* per a tots aquells qui pretenen ocupar o ocupen càrrecs de responsabilitat pública o que es mouen en aquest món. I això no vol pas dir que no cregui que n'hi hagi hagut i que no n'hi hagi actualment, de vertaders polítics, però... penso que no gaires. Que la seva tasca és, per definició, política, és evident. Cal no oblidar, però, que al nostre país els càrrecs públics han estat sempre i són encara, per costum, obligatoris.

En la societat andorrana, ha estat sempre un servei que s'havia de fer a la comunitat quan aquesta així ho decidia majoritàriament.

Amb el temps, aquesta noció de servei s'ha perdut per a molts, tot i que hi hagi encara qui accedeixi a càrrecs públics amb un esperit de servir els seus conciutadans. De tota manera, aquesta obligatorietat ha servit perquè molts dels qui s'han dedicat a fer política s'hagin pogut excusar de la responsabilitat que això representa. La frase "*a mi m'hi van portar, que jo no ho volia pas*" és ben popular.

Partint d'aquest principi, anomenar polítics tots els qui han estat o estan implicats en el món polític és molt agosarat. Ben segur que avui la gran majoria dels candidats a les eleccions ho són per voluntat pròpia, però s'ha d'admetre que, en aquest sentit, al país hi ha una manca de tradició.

En el que fa referència als, diguem-ne, polítics, cal fer, penso, altres consideracions, i, una vegada més, permetin-me recórrer a la història.

Durant segles i com a molts altres llocs, els elegits per a càrrecs de responsabilitat han estat persones influents, amb un patrimoni important i, en general, bons gestors d'aquest patrimoni. La tradicional consideració que diu "*si no és capaç de gestionar bé el que és seu, poc ho serà per a fer-ho amb el que és de tots*" és ben demostrativa d'una mentalitat pràctica com és la de la gent de muntanya i que ha imperat durant centúries. Aquest principi, juntament amb la consideració de servei a la comunitat dels càrrecs públics i la precarietat dels fons econòmics de l'administració, ens han de fer suposar que, durant molt de temps, les coses van funcionar força bé i que una majoria dels elegits foren servidors eficients dels interessos generals. Evidentment, tampoc no podem pensar que tots els responsables polítics de la història passada hagin estat perfectes i hagin tingut sempre clar el concepte de servei *únicament* a la comunitat; les circumstàncies, en tot cas, no permetien, en aquells moments, gaires excessos! Aquestes circumstàncies, però, van anar canviant a mesura que al país, i per tant a l'administració, va començar a haver-hi més diners. Les cireres a remenar ja no eren les mateixes. La perspectiva dels beneficis que, per a alguns i no pas per a la majoria, podia representar la utilització d'aquests diners públics –utilització, penso jo, no fraudulenta però sí dirigida– va modificar el comportament del món polític del país, i el mot *influència* va adquirir, per a uns quants, una nova dimensió. El sistema dels *partits* personals, dels quals després parlaré, va trobar un brou de cultiu perfecte i es va poder desenvolupar en tota la seva esplendor.

Al mateix temps, un *parroquialisme* mal entès es va anar instaurant i va començar una lluita per veure qui podia *estirar* més diners cap a la seva parròquia, pel bé públic i per complir compromisos electorals molt menys públics. Aquest fet no s'havia produït anteriorment, perquè abans eren les parròquies les que finançaven el Consell General i no a l'inrevés.

Amb aquesta evolució que de mica en mica es va anar desenvolupant al llarg

de la primera meitat d'aquest segle, es va consolidar el sistema de fer política que ha viscut plenament fins fa ben poc i que, malauradament, jo crec que encara arrosseguem. En aquestes condicions, podia existir a Andorra algun tipus de tendència política concreta i assimilable a les que s'anaven desenvolupant en d'altres societats? Evidentment que no. Els grups o *partits* eren personalitzats al voltant d'un ciutadà ric o influent (normalment, totes dues coses, perquè solen anar juntes) del qual rebien el nom. L'element d'unió del *partit* eren els interessos més o menys comuns dels seus màxims representants i no tenien, no caldria ni dir-ho, cap proposta d'actuació política. Els candidats es triaven, llevat d'honroses excepcions, en funció del grau d'amistat i del nombre de vots que podien aportar (familiars, amics o favors a cobrar) i les campanyes electorals es basaven en la visita personal –el típic porta a porta– on es feia miques el contrincant, es prometia el favor o la solució al problema individual o es recordava el favor ja fet. Aquesta era la realitat, prou dura i que hom té tendència a ignorar i a no parlar-ne, però que cal tenir present per fer una valoració de la situació actual i, fins i tot, una previsió de cara al futur. Que ningú, però, no s'escandalitzi. Andorra no era un cas aïllat ni únic, com tampoc no ho és ara. En els altres països, les comunitats –ciutats o pobles– amb un nombre d'habitants equivalent al nostre tenen i han tingut problemes i situacions equivalents. Hi ha, de tota manera, una diferència essencial: l'existència, a nivell general de tot el país on estan situades aquestes comunitats, de tendències i, per tant, de partits polítics. Aquests partits centrals, en els quals estan emmarcats els polítics locals per convenciment i sovint per conveniència, els donen ajut i suport i els aporten un cert nombre de vots; la resta, però, del sistema i de la manera de procedir no difereixen pas gaire dels de casa nostra. Heus ací, doncs, un altre element que cal tenir present en voler comprendre el nostre sistema polític: Andorra té una estructura institucional semblant a la dels països molt més grans, però és, en realitat, una petita comunitat, i això en condiciona el funcionament polític.

* * *

Després de fer aquesta llarga exposició i molts preàmbuls, permetin-me, ara, fer una anàlisi de quina és, al meu entendre, la situació al nostre país avui i de sí, sí o no, hi ha tendències polítiques.

Després d'un llarg domini dels nombrosos *partits* personals i d'altres sortits d'aquests o aliats amb ells, més o menys als anys 80 van començar a aparèixer grups amb nom propi i estructura i motivacions més democràtiques. Es van començar a confegir programes electorals amb propostes concretes i es van fer campanyes públiques com a complement del porta a porta. Aquests grups van anar ocupant, lentament, un espai polític important i que fins en aquell moment semblava no existir, mentre feien perdre pes específic a les formacions tradicionals. Aquests grups

naixeren, lògicament, a les parròquies més poblades i inicialment foren considerats, pels caps polítics de tot el país, com a foc d'encenalls. S'equivocaven. L'impacte i la influència dels nous grups sobre els electors i sobre la política nacional en general es féu cada vegada més important i tothom es va anar fent conscient que l'època anterior s'estava acabant i que calia adaptar-se a la nova situació.

Començà aleshores una progressiva febre de creació de grups i partits polítics –tot i que, teòricament, no eren legals al país– que ha culminat en les darreres eleccions al Consell General en què 15 formacions diferents s'han presentat repartides en les set parròquies. I quines són les característiques d'aquests grups? És difícil de fer-ne una anàlisi englobant-los en idearis o propostes concretes i intel·ligibles fora del context andorrà. Cal tenir present que pràcticament tots ells són d'àmbit i assentament parroquial i amb plantejaments programàtics adreçats als electors locals, ja que, tot i ésser eleccions al Consell General, aquestes són, com sempre han estat fins ara, pel sistema majoritari i per circumscripció a cada parròquia. És ben segur que si la constitució que, sembla, podem tenir en un termini breu dóna opció als partits nacionals i introdueix elements de proporcionalitat en el sistema electoral s'obrirà una nova via en el context polític del país. També és veritat, però, que no serà fàcil, ja que les bases actuals no semblen massa sòlides i la realitat, avui, està més lligada al passat que al futur. Però bé, deixem això per al futur i... siguem optimistes. Tornant als grups existents avui, una bona part provenen –certament amb idees i persones noves– dels antics *partits* personals i no és segur que se n'hagin deslligat del tot. Alguns són el resultat d'estranyes aliances entre dissidents d'aquells partits i elements renovadors i, finalment, d'altres són el que en podríem anomenar *purs*, sense herència ni aliances. I les tendències polítiques d'aquests grups? Penso que tothom estarà d'acord a considerar que, si hi ha tendències, aquestes les podrem descobrir en els programes electorals que, evidentment, ara quasi tots preparen per presentar-se a les eleccions.

L'anàlisi dels programes electorals tampoc no permet, però, de fer gaires definicions concretes. Atesa la feblesa estructural i ideològica dels grups polítics, és difícil que facin propostes realment diferenciades, i sovint sembla que es vagin mirant els uns als altres. Els temes que s'hi poden trobar són, en general, pràcticament els mateixos, llevat de les qüestions que afecten cada parròquia en concret. Les propostes són totes molt similars i s'eviten, o es matisen, les que poden predisposar l'elector en contra, tot i que siguin qüestions candents. S'eviten especialment les que podrien fer pensar que el grup té un *color polític* determinat, tot i no tenir-lo. Ben segur que, en els programes, s'hi poden trobar propostes sobre temes importants: política general, qüestions de caràcter social, ecologia, economia, etc.; la majoria però, més per compromís de quedar bé que com a compromís d'actuació dels candidats. En definitiva, en una societat com la nostra, on no hi ha una pràctica d'exigir als elegits el compromís personal en les propostes fetes, és fàcil

de trobar, en els programes, utopies, demagògia i incongruències.

Així, doncs, no hi ha cap tendència en la política andorrana? Bé, en realitat podríem dir que, avui dia i passat una mica el temps en què les úniques que hi havia eren les dels qui *manaven* i les d'aquells a qui els interessava *manar*, avui podem diferenciar els grups polítics en dues grans divisions, ja que les tímides aparicions de l'ecologia o els extremismes són, ara per ara, purament anecdòtiques: els conservadors i els progressistes. Tot i això, aquesta divisió és únicament subjectiva, ja que, si fem cas dels discursos polítics, tots o quasi tots ells són, perquè està de moda, progressistes. Ningú no vol, encara que sigui públic i notori, acceptar la seva herència política. Per tant, en realitat, aquesta divisió no existeix sobre el paper i és únicament l'elector —el ciutadà que ha de decidir i que cada cop està menys subjecte a pressions i es deixa enganyar menys— el qui fa la diferència i, amb el seu vot, tria —amb criteri més o menys progressista— cap on vol que camini el país. Ell vota lliurement les persones o els grups de persones que, per la seva actitud personal o la seva actuació en càrrecs públics si n'ha exercit, li semblen més adients. I la majoria decideix. La credibilitat de les poques o moltes propostes que facin els grups està en funció de la confiança que inspiren les persones que hom proposa per dur-les a terme. I en això darrer no estem pas gaire lluny d'allò que els electors fan en els altres llocs.

Aquesta anàlisi de la situació és, potser altre cop, forta i simplificada. Certament s'hi podrien fer moltes matisacions i es podria afinar molt més. No a totes les parròquies la situació és la mateixa, ni les circumstàncies són totes iguals; hi ha grups que fan programes electorals molt més elaborats que d'altres i que són coherents amb la seva actitud i les seves creences personals; hi ha elegits que assumeixen un vertader compromís amb les seves propostes electorals i que treballen realment per assolir-les; hi haurà electors que s'estudiïn els programes i decideixin el seu vot en funció de les propostes i de la claredat amb què hi són exposades; les campanyes electorals també deuen tenir-hi la seva influència... Però, avui, una majoria dels electors es poden assimilar a la descripció que m'he permès de fer.

Tot i que pugui no sembla-ho, aquesta situació no és del tot negativa. Es correspon a la idiosincràsia i a la manera de fer del país i això és, en certa manera, positiu. O, més ben dit, serà positiu si, a curt termini, es demostra que la situació actual forma part d'una evolució que —partint dels mètodes anteriors, molt menys acceptables— ens condueix a un sistema molt més estable i beneficiós per al país.

* * *

Finalment, crec que, en conclusió de tot el que he exposat, es pot afirmar que l'especial estructura d'Andorra fins als anys 50 i la seva herència, i les conseqüències del canvi de nivell de vida assolit en general des d'aquelles dates, han fet que, llevat d'opinions de tipus personal que hi pugui haver, els corrents que han dominat en els altres països no hagin tingut espai en el nostre i, per tant, les tendències polítiques, en el sentit que s'entenen habitualment, no es puguin definir a Andorra.

I de cara al futur?

Per a mi, a Andorra, un país que viu la política amb intensitat, si es donen les condicions, és fàcil de mirar el futur amb optimisme. Com he dit abans, la futura Constitució ha d'obrir-nos noves perspectives i ha d'obligar a una més clara definició de posicions. S'haurà d'acabar l'ambigüitat i la uniformitat de les propostes electorals; tots els polítics hauran d'ésser-ho de veritat, amb compromís personal i dedicació suficient, i, en general, el món polític andorrà s'haurà d'adaptar a les exigències d'una societat en evolució, on els problemes es faran cada vegada més complexos. Permetrà això que les tendències polítiques forane, s'instaurin al país? Jo penso que, ni serà fàcil, ni és massa convenient. L'especial estructura social d'Andorra i el desprestigi creixent que tenen la majoria dels partits polítics en d'altres països fa que no sembli convenient d'adoptar un sistema que fa tota la impressió d'estar en decadència. L'estructura de la concurrència política a casa nostra no és pas el que hauria d'ésser. La seva base, però, és aprofitable. Amb una mica més de claredat i definició, amb menys demagògia i pensant una mica més en l'interès general i, per tant, en el del país i les seves parròquies, podem assolir un sistema que sigui en certes coses semblant i en moltes coses diferent dels altres, però que ens convingui a nosaltres —a la gran majoria de la gent del país— i sigui bo per a Andorra. Al meu entendre, hauria d'ésser un sistema amb dos grans blocs nacionals ben definits, l'un conservador i l'altre progressista, que integressin els grups existents i que, si s'introdueixen elements de proporcionalitat en les eleccions, permeti la participació en la vida política activa dels grups específics minoritaris. Penso que, en aquestes condicions, se solventaria el desgavell existent i es clarificaria el panorama polític. En aquest punt he d'aclarir que, per a mi, el concepte de progressista és inestable i canvia els seus principis cada pocs anys. Qui se'n consideri, de progressista, corre el perill, si s'hi adorm, de deixar-ho d'ésser.

Si se seguís aquest camí, les tendències majoritàries serien sense un color polític ben definit, però, al mateix temps, s'evitarien els partidismes, sovint nocius, especialment en una petita comunitat com la nostra. L'elector, actor principal en aquesta obra, tindria les propostes més clares i, per tant, més elements per a poder-se definir. Evidentment, el funcionament futur del nostre món polític pot acabar essent qual-sevol altre i, és molt possible que el que jo crec que seria bo, sigui utòpic. Probablement, jo mateix sóc utòpic! Però això ja és un altre tema.

Josep Maria Beal és comerciant, ex-cònsol d'Escaldes-Engordany, ex-síndic, membre de la Unió de Ciutadans per al progrés i l'Administració.

El fet territorial andorrà

Antoni Pol

Vull fer una reflexió que no sé si serà ordenada, perquè no he tingut el temps necessari per preparar-la, però desitjo que serveixi per a fer una sèrie de raonaments.

Aprofitant l'ocasió, m'he permès de presentar també els mapes polítics que existeixen sobre Andorra. N'hi ha pocs, però, comparativament, tampoc no n'hi ha menys que a qualsevol altre país.

Per lligar el tema una mica, voldria parlar de dos conceptes: del fet territorial des del punt de vista ampli (físico-geogràfic) i del mapa polític com a reflex de quina repercussió té sobre el territori una manera organitzativa i administrativa, política en concret.

Hi ha una primera carta o mapa per presentar; és la que conec com a més antiga, del 1875, on per primera vegada apareixen les parròquies, la divisió parroquial. És el reconeixement d'una estructura administrativa, una ordenació territorial interna, pròpia, com tenen a tot arreu. El fet que no aparegui fins en aquest moment es deu bàsicament a les escales del territori en què surt reflectida Andorra, que comença a cartografiar-se aïllada, i ara es comença a entrar en el detall de l'interior, tot aprofitant el millor coneixement que alguns estudiosos comencen a tenir-ne.

Fins al segle XVIII, les escales de representació d'Andorra són molt grans territorialment o petites numèricament: 1/200.000, 1/300.000, 1/400.000. Són mapes de Catalunya, d'àmbits parcials dels països catalans, de Catalunya i Aragó, d'Espanya, de França. De fet, depèn dels moments. Als segles XVI i XVII són de Catalunya i la Corona d'Aragó, i progressivament es van ampliant. Però si del microterritori que és Andorra no se'n resseguia l'organització territorial, de forma similar tampoc no es feia respecte del comtat de Cerdanya i d'altres comtats i territoris de Catalunya. En

aquella època la cartografia donava poca informació de les divisions territorials internes.

És a partir del segle XIX que a la major part dels països la divisió territorial surt d'una manera més detallada i completa. Es pot dir que es generalitza la idea del mapa polític, segurament aprofitant els canvis polítics i les noves divisions territorials d'aquest segle o de finals de l'anterior, en què s'aferma la concepció organitzativa o funcional dels Estats moderns.

En canvi, a Andorra, no és que es creï una nova divisió territorial, sinó que es comença a representar quelcom que existeix des de fa molt de temps.

A part que l'escala de representació cartogràfica hagi estat sempre petita per a Andorra i no hagi permès d'entrar en més detall, hi ha un fet que caracteritza també la manera d'ésser del nostre país.

Andorra, de cara a l'exterior, sempre s'ha presentat d'una manera unitària, malgrat el fort sentiment parroquial existent a la base de tot andorrà, que el relliga amb una part concreta i específica del territori d'Andorra. S'ha donat, de cara a l'exterior, una visió d'unitat, d'un col·lectiu, d'una comunitat nacional, que són els andorrans. Per això la major part de les referències històriques amb documentació són referides als homes d'Andorra, les Valls d'Andorra, les Valls Neutres, etc.

Per a la gent que escrivia un document i es referia als homes d'Andorra, es feia una referència general per a tots, quedant-se en aquell nivell, sense entrar en més detalls. Així, en el coneixement de la divisió parroquial només hi han entrat les persones que han aprofundit en el tema d'Andorra.

Això, deixant de banda que cartogràficament tampoc no es donava més de si en les èpoques anteriors, com s'ha dit.

A partir d'aquest moment, se supera la cartografia pròpiament geogràfica que hi havia als segles XVI i XVII i es passa ja a una cartografia temàtica. D'aquesta manera s'obren noves possibilitats, entre les quals, a part de la històrica i la física, hi haurà la política, fortament desenvolupada al segle XIX, i la turística, que s'iniciarà al segle XX, i la resta inacabable de temes. Comença a sortir Andorra, doncs, tampoc no crec que amb massa retard.

Andorra apareix en algunes cartes de gran qualitat, particularment en dues, que són les dues més antigues pel que fa a la representació de la divisió territorial, i que no tenien cap mania ni cap vergonya a representar-la. Els seus respectius autors són dos estrangers, Bladé, francès, i Deverell, anglès, i tots dos es recolzen en cartografia preexistent, cal suposar que la francesa, l'elaborada pels Cassini, autors de la triangulació de tot França, feta entre el 1820 i el 1880, i que és la primera triangulació efectuada amb aparell, amb mètodes propis de la cartografia moderna o científica.

Deixant al marge el tema de l'escala o mida de la representació, aquestes dues cartes són les que primerament introdueixen la divisió o estructura territorial

d'Andorra. El mapa original de Deverell està estès sobre la taula d'exposició i ens surt en una reproducció al llibre de Guilera. Aquest mapa, que és del 1890, és en anglès, i recull els topònims en català, però també fa comentaris en anglès; és més gran i més bonic que la reproducció de Guilera i fins i tot les divisions parroquials hi apareixen acolorides.

Passem a l'any 1925, en què apareix el mapa de Chevalier, un geògraf que va estudiar Andorra i Catalunya. El mapa és editat a Catalunya i també recull la divisió. Com a coneixedor d'Andorra, Chevalier creu que és una cosa important per a conèixer el nostre país i la manifesta en la seva representació gràfica.

A partir d'aquí, tota la producció cartogràfica existent –l'espanyola del Servicio Geográfico del Ejército, la francesa d'una altra manera molt més lleugera, l'espanyola des de Catalunya i amb en Kucera i l'editorial Alpina– parteix del treball de Chevalier o el té en compte. Després es passa a aquells dos mapes turístics, pròpiament mapes turístico-físics, que estan fets a Andorra, a Encamp, als anys 70, per Estudi 123, i que són singulars perquè incorporen la divisió parroquial.

Després, en tota la prolífica i diversa cartografia turística que existeix, hi ha molt pocs casos en què surti la divisió. A nivell oficial, la cartografia en general la manifesta de manera variada i incompleta.

Curiosament, en l'edició del mapa en relleu publicat pel Consell General a la dècada dels anys 1970, tret de la cartografia que es va començar a fer a 1:500 i 1:1.000 de tots els fons de valls, hi sortia la divisió territorial sense cap presentació dels conflictes existents en la delimitació d'algunes parròquies, i no segurament perquè no es tinguessin en compte, sinó com a resultat d'una obligada síntesi.

En les darreres edicions del Govern, fetes el 1977 i el 1988, del plànol a 1/50.000, es planteja la divisió territorial, però de forma inacabada: aquesta informació hi està molt menys destacada que l'altra i això fa que el mapa sigui més un mapa físic que polític. El darrer està revisat per l'Institut Geogràfic Nacional francès, i d'aquesta manera França s'ha incorporat al tema.

Cal dir que fins i tot en l'Atlas d'Andorra aparegut fa pocs anys també s'ha produït aquest problema: la divisió territorial, que era un fet sintèticament clau, pel desig d'un afinament i una concreció exhaustius ha deixat d'ésser completa i, per tant, de manifestar-se amb claredat.

Amb això només voldria subratllar que sembla que hi hagi una pèrdua de memòria col·lectiva o que es doni un oblit del que són uns trets diferencials, i aquest rebuig de disposar d'un mapa netament polític així ho pot fer pensar.

Hi ha tres factors que són essencials perquè tinguem Andorra com a Estat avui i com la tenim. Un és el territori, un territori al cent per cent muntanyós, situat al bell mig del Pirineu, amb una orografia, un relleu i una climatologia forta, amb una orientació determinada, etc. Aquest territori per a mi és un factor clau, el primer, i, a més, el primigeni.

El segon, seguint l'evolució del temps, és una comunitat de pobladors d'aquest territori, que, si busquem referències, són segurament els andosins. Són una comunitat nacional, si es pot dir així, que tenen una idiosincràsia, un tarannà propi, que pot ésser molt semblant als aranesos, o potser als bergadans, però en tot cas una idiosincràsia específica. Són aquesta gent que tenen la seva manera de viure, que arribaran a tenir una llengua, que arribaran a tenir uns usos i costums, un dret, que serà potser calcat del català, serà calcat del romà, serà calcat de moltes altres fonts i sofrirà una evolució. Però hi ha un poble, un poble concret que actua sobre un territori.

El tercer factor, que ha portat Andorra on és ara, ens ve de l'exterior: és el règim de copríncipat. Per una sèrie de factors, hi ha una situació política, una incidència, una repercussió d'uns senyors feudals que assumeixen una sobirania, i, en fi, tot el procés ja conegut.

Dels tres factors que considero essencials, només n'hi ha un de ben estudiat, que és, curiosament, el més recent, el dels coprínceps. Tota la història es redueix al copríncipat, com si tot Andorra s'hagués inventat al segle IX o al segle X, amb uns senyors que comencen a comprar propietats a Andorra o els en passen propietats per donacions. A partir d'aquí, estem dins un marc general que és el feudalisme i s'oblida totalment la sobirania preexistent. No s'ha entrat a estudiar tota la situació anterior, i crec que és molt important, entre d'altres raons perquè el sistema de parròquies, amb les mateixes delimitacions que tenim avui, va ésser autodonat ja per un poble anteriorment, fa més de mil anys.

En referir-se a les parròquies, tant Llobet, com Brutails, com Guilera ens diuen que venim de molt antic, però ningú no sap de quan. Fins i tot l'ordre protocol·lari, que això també és un petit detall, o l'ordre d'esment de les parròquies.

Sobre això darrer, voldria remarcar un fet que per a mi és molt simptomàtic: hi ha dos manuals, el *Polítar* i el *Manual Digest*, que recullen tot el costumari, i, si us fixeu, aquests dos autors que realment recullen el que ells creuen que és l'essència i la importància del país, no esmenten aquest ordre protocol·lari. Per què? Perquè això no és important i en aquell moment segurament no estava institucionalitzat. Això és una nimiesa. Creure que el que ens identifica és un ordre protocol·lari, que el conseller major de Canillo toqui la campana, que tinguem la bandera de tres colors, per a mi això són autèntiques foteses, és a dir, són el folklorisme de l'andorrà; un folklorisme que, contràriament, per a segons qui, sembla el més important, el que s'ha de recollir a la Constitució, deixant de banda els aspectes essencials de la nostra tradició.

Es parteix, però, d'un desavantatge: aquests altres dos factors són poc coneguts. Tot i que el territori ho és una mica més, el fet d'aquesta situació d'un poble que ha tingut una clara voluntat d'ésser i així ho ha manifestat és poc coneguda i, per tant, poc posada en relleu. Concretament, hi ha quatre o cinc moments en què

aquesta voluntat es manifesta molt clarament a nivell documental. Un d'ells, la Carta Pobla. Encara que sembla ésser un apòcrif del segle XII, copiar un document o inventar un document d'Andorra dient que Carlemany ha donat uns drets lliures a uns pobles lliures, posant en evidència que té més drets que els que se li atribueixen, és un acte reivindicatiu d'una consciència nacional.

Al segle XV es crea el Consell de la Terra, i segur que no és un procés d'un any o de dos anys. La creació del Consell de la Terra mostra la voluntat d'una gent que se senten lliures, un tarannà, una comunitat de persones que autoregulen la seva existència i que volen ésser decididores. Es troben dins un marc feudal i s'han d'espavilar com poden en aquella situació, perquè estan limitats per un territori i, ultra la seva autarquia natural, depenen d'una sèrie de relacions comercials i econòmiques amb l'entorn i s'han d'espavilar.

Però cal dir que no és al segle IX que s'inventa tot, sinó que el nostre poble ve de molt abans. Aquestes manifestacions més nacionalistes sobresurten i es podria interpretar que la Carta Pobla és un document escrit en el qual es recull aquest esperit. Com d'iceberg d'una realitat subjacent i que ha persistit sempre.

La concessió del decret de creació del Consell de la Terra és una altra manifestació d'aquest poble que s'autoadministra. No són quatre, sinó un poble assentat en una estructura determinada, amb unes actuacions determinades, que es fa reconèixer uns drets que no tenien altres valls.

Després tenim, al segle XVIII, el segle de la Il·lustració, dos adorrans que van treure, l'un, el *Manual Digest*, que és un recull d'usos i costums, i l'altre, el *Politar*, de contingut similar, i que transpiren també tots dos el nacionalisme pertot arreu. És a dir, volen deixar clares una sèrie de coses, no una sèrie de tradicions folklòriques, sinó una manera d'ésser. Sobre allò que es diu que les parròquies provenen de la cristianització, no hi estic d'acord, com altra gent. Si bé Bellinguer ho diu en algun moment, ni ell ni ningú no ho ha demostrat. Hi ha diversos fets que contradueixen aquesta hipòtesi. Per exemple, a l'acta de consagració de la catedral de la Seu d'Urgell (839-860) surt Santa Coloma, amb què se sumen set parròquies. Llavors, com hi ha hagut la confusió de termes entre el que és la parròquia eclesiàstica i el que és la parròquia civil amb el comú com a entitat política i administrativa que gestiona el territori? Semblaria que l'estructura eclesiàstica ha anat pel seu costat, ha creat les parròquies que li han convingut, ha creat la divisió eclesiàstica més convenient, i en aquesta presència de Santa Coloma hi ha una demostració que no coincideix amb les sis parròquies tradicionals, és a dir, hi ha una desidentificació. L'altra desidentificació que es pot trobar és el paper de Juberrí, dependent eclesiàsticament d'Arcavell, que és a Espanya, mentre que Juberrí pertany a Sant Julià de Lòria. Aquest fet en una estructura eclesiàstica normalitzada no s'hauria donat. No té cap sentit que hi hagi un poblet incontrolat dins una divisió estricta i a més en una divisòria claríssima que sempre ha estat de les més estables.

I encara hi ha un tercer factor. En els fets històrics esmentats per Lúdia Armengol, en un document del 1560 hi ha una queixa dels andorrans, en què el Consell de la Terra sol·licita al bisbe d'Urgell que disminueixi el nombre de sacerdots a Andorrà, i deixi únicament sis sacerdots, un per parròquia. Aquí es veu que, independentment de les sis parròquies administratives i tradicionals, l'Església va anar creant i triant les seves unitats parroquials. I no fou sinó a partir d'un cert moment que va coincidir plenament la circumscripció de la parròquia eclesiàstica amb l'administrativa, com a unitat més natural i estable.

Per a mi, doncs, la parròquia com a unitat territorial no s'origina en la cristianització, sinó que ve de molt abans, de moltíssim abans. Perquè aquests territoris, i deixant de banda problemes com el de Concòrdia, han estat gairebé invariables en les seves divisions, i la Concòrdia entre Canillo i Encamp pensem que al segle XVI ja va quedar estipulada i que aquestes coses no s'arreglen o es generen en quatre dies i requereixen processos molt llargs.

Per tant, la meua interpretació és que aquesta comunitat de pobladors, amb el seu tarannà i la seva idiosincràsia de poble, va deixar, entre d'altres coses, el sentit popular democràtic que tenim, la pròpia manera de veure les coses, en la seva organització del territori. I va deixar una divisió territorial d'Andorrà com a llegat amb la intenció que allí Andorrà s'hi troba representada directament i profunda, a part d'unir el sentiment de llibertat i d'igualtat i el d'una voluntat d'ésser.

I això es pot argumentar si es vol, però té com a inconvenient que la nostra història es basa fonamentalment en usos i costums i en la tradició oral històrica. El fet que Andorrà hagi estat un poble de pastors i una comunitat agrària ens priva d'una tradició documental escrita en el grau en què podria ésser desitjable.

Bonaventura Adellach i Baró diu d'aquesta comunitat:

"Si mirem el segle, ara la vida pública, quasi podríem dir que a mitjan segle XVIII les Valls d'Andorrà tenien un règim públic de caràcter molt col·lectivista, per més paradoxal que això pugui semblar, això està confirmat pels fets següents:

1. Els terrenys comunals o dels quarts, que representen més del 90% de la superfície total del país, són de cada membre d'aquestes corporacions i cadascú té els mateixos drets.

2. Els quarts o els Comuns distribueixen el dret de fer llenya i cada casa podrà cada any amuntegar la cladera de branca en el lloc en què se li haurà assignat. Això són fets molt puntuals.

3. Si s'ha de tallar en els boscos comunals, o en els boscos de quarts, llumar o càbios per a algun llosat, o rulles per a fer les posts, s'haurà d'obtenir l'autorització de les corporacions corresponents.

4. Les aigües i els drets de pesca i caça són igualment atribucions públiques i fins i tot la propietat suporta sobre aquest objecte algunes servituds: per cada vora

de riu sobre els camps o prats hi haurà el dret de pas dels pescadors i no es podrà mai tancar.

5. Els comerços d'aquesta època que siguin carnisseries, fleques, hostals, tavernes, botigues de teixits, és a dir tots els comerços, són propietat pública i es donen en arrendament per un any, en general als particulars. A més, els locals en els quals es practica dits comerços són també propietat dels comuns.

6. Els camins han d'ésser mantinguts en bon estat pels propietaris que tenen les finques a vora del camí. El propietari de la part de sota ha de fer les parets de sosteniment del camí, i el propietari de la part de dalt l'ha d'espedregar, fer les gravades i mantenir-lo en bon estat.

7. Ésser metge o apotecari és un càrrec oficial i molt abans que s'inventi la Seguretat Social els andorrans ja tenien el metge de capçalera pagat per la col·lectivitat.

8. El Consell General es cuida de cobrar la quèstia i determinar les talles, i no pot oblidar que també s'ha de preocupar dels subministraments vitals per als habitants de les Valls, com per exemple del blat i de la farina.

9. El dret de construir ja en el segle XVIII no és un dret que acompanya el dret de propietat, sinó una prerrogativa dels comuns i del Consell General, que poden autoritzar o refusar la llicència de construir. La propietat particular és només un dret de conreu.

10. Els càrrecs d'autoritat pública són obligatoris i gratuïts. Tots els caps de casa tindran diverses vegades un mandat per a ésser consellers de la Vall o consellers del Comú, o cònsols o llevadors o manadors o capitans o deseners. Aquests càrrecs no es poden descartar i corresponen a un servei cívic.

11. El Consell General i els comuns o quarts controlen totes les activitats públiques que interessin el conjunt de la col·lectivitat i tenen jurisdicció en totes les coses de l'economia. Ja en aquell temps els funcionaris del servei de control es deien mostafàs, veedors, banders, comissaris, visuradors, compters, etc.

(...)

El règim econòmic que tenen les Valls d'Andorra al segle XVIII correspon en molts punts a la doctrina d'un socialisme d'Estat, que Sismondi i alguns altres autors defensaran al segle XIX i que es posarà en pràctica al segle XX en alguns països."

De Bertrand Bélinguier, de l'any 1970, és el text següent:

"Fait particulièrement remarquable, les populations voisines des Pyrénées, françaises et espagnoles se sont toujours entendues pour maintenir la paix entre elles, même pendant les périodes de guerre entre la France et l'Espagne; aussi la formation de la frontière s'est-elle faite de façon très originale, à tel point que de nombreuses coutumes ont survécu à l'unité française et à l'unité espagnole. Les rai-

sons de cette particularité sont simples: l'économie des Vallées pyrénéennes se réduisait jadis à l'exploitation de pâturages d'ailleurs fort riches; ces pâturages appartenait à tous les habitants qui avaient ainsi une propriété commune administrée par une assemblée dont le rôle était de gérer les intérêts et les biens de la Vallée; cette organisation des Vallées pyrénéennes présentait donc plusieurs aspects nettement «socialistes». Mais, comme il y avait interférence de pâturages dans la mesure où les troupeaux d'une vallée utilisaient les pâturages d'une autre vallée, les contestations étaient nombreuses; la nécessité d'établir une organisation particulière se fit bientôt sentir: «organiser pacifiquement la possession des territoires indivis au moyen de faceries est le fait essentiel qui guide toute étude de la frontière». Ces faceries pouvaient se définir comme un ou plusieurs actes d'association de pâturages, établis par des vallées voisines; elles constituaient aussi des traités de paix et des traités de neutralité; ceci explique l'indépendance de chaque vallée à l'égard du pouvoir souverain et l'attachement à ces libertés reflété par l'appellation de «République», terme que nous avons souvent trouvé à propos de l'Andorre, alors qu'il ne s'agit nullement de Républiques, au sens du régime politique habituellement signifié par ce terme, mais d'un terme fréquent dans le droit pyrénéen.»

És a dir, a la seva manera, existeix una situació singular.

És clar que hi ha un fet que ens és desconegut: aquesta divisió territorial ve amb la història dels comuns i és característica. Els comuns –amb els seus quarts– són l'única institució d'Andorra sobre la qual no es troba cap document. No hi ha cap decret de creació de cap comú o fet similar, exceptuant la partició de la parròquia d'Andorra en les dues actuals l'any 1978 i la prèvia creació del quart d'Escaldes-Engordany.

Si algun document d'aquesta mena hagués existit, n'hauria quedat alguna traça en algun lloc, i no sembla haver-n'hi absolutament cap. És, doncs, una estructura d'organització del territori, una manera d'entendre com s'havia de gestionar aquest i de viure-hi, que ens ve de molt antic. Si dos-cents anys abans de Crist ja es parla dels andosins, alguna cosa vol dir. Vol dir que hi ha una comunitat que ha deixat una sèrie de coses que són importants i que, a l'hora voler-les transformar, cal tenir-les presents, o almenys cal ésser conscients que representen quelcom de distintiu i essencial per a la nostra identitat com a poble.

Un aspecte ja insinuat és que dins d'Andorra aquests territoris sempre han estat molt gelosos de si mateixos, de la seva administració, del seu dret a administrar-se ells mateixos. En canvi, de cara a fora d'Andorra, sempre han tingut molt clar un sentiment unitari i únic d'andorranitat. Sense necessitat de governs, sense necessitat de partits –no vull pas dir que els partits no siguin necessaris–, han sabut trobar la fórmula, a través del Consell General de les Valls, perquè hi hagués uns consellers que representessin i gestionessin els interessos de tot el país. No és, doncs,

els efectes del mercat pur i dur.

Si els comuns i les parròquies ho han aconseguit, no ho han aconseguit els veïnats ni els quarts. En tot aquest procés i en aquest desenvolupament dels darrers cinquanta anys, els quarts han tingut una erosió fortíssima i han perdut molt de la seva essència. És que, si ja la gent té poca consciència avui dia de quina divisió territorial tenim, amb els quarts s'esdevé que ningú no sap si són autoritat o no ho són. Hi ha un buit, en la memòria col·lectiva, sobre quin és el seu paper. Un paper que és molt important i que caldria aclarir. Això no obstant, cal destacar el paper decisiu de la parròquia, i no del quart, com a unitat bàsica. De quarts i veïnats només n'hi ha en algunes parròquies; en canvi, la parròquia és igualitària i ocupa tot el territori, actualment constituït per set unitats d'aquesta mena. Així, doncs, la unitat bàsica, l'elemental, la que ens prové de temps remots, la que es pot contemplar des d'aquesta característica voluntat comuna de tot el territori de fer alguna cosa en comú i fer un país, és la parròquia. Crec que, a l'hora de voler canviar o modificar les coses, s'ha de tenir molt present aquesta realitat essencial. Que la bandera sigui de tres colors, que l'ordre protocol·lari de les parròquies sigui un o un altre, és trivial a la vora d'aquest fet. El que és essencial i que valdria la pena destil·lar en tot aquest procés des de l'antiguitat i en el qual ens hem de sentir reflectits –i aquí, la llengua, el dret i altres particularitats són fets que es van acumulant–, és l'element vertebrador. Hi ha una columna, hi ha un esquelet bàsic, que per a mi són aquests tres factors, i aquests tres factors s'han de tenir molt en compte. Si es vol fer un salt al buit, cal ésser conscients del que es deixa. Qualsevol decisió pot partir d'una igualtat de participació política d'aquestes parròquies –garantia de l'equilibri territorial– o bé anar cap a un centralisme progressiu i desestructurador del nostre territori, que és tant com dir de la nostra identitat. França i Espanya van fer aquesta opció en el seu moment. Catalunya també és un país centralista. La situació del Pirineu, despoblat, amb problemes, i on només els caps de comarca tiren edavant, en són un clar reflex. Això a Andorra no s'ha donat. No s'hauria de donar. Ara, segons quins canvis es facin, formarem part d'aquest grup de països centralistes. Potser per deformació professional, la meua reflexió és aquesta. Em porta a creure en un territori equilibrat, com fins ara s'ha demostrat que ho és. Si es vol canviar alguna cosa, primer s'ha de demostrar que això és possible amb garanties per a tots els territoris. Resumint: els drets polítics són més importants que els drets econòmics, i qualsevol pas que porti a un canvi en aquest sentit s'ha d'estar molt convençut per fer-lo. Perquè, a més a més, com en el tema dels coprínceps i pel que jo entenc, hi ha quelcom que lliga aquestes realitats amb el passat i que ens diferencia de la resta del món.

Antoni Pol és arquitecte, degà del Col·legi Oficial d'Arquitectes d'Andorra, secretari de la Societat Andorrana de Ciències.

De l'Estat liberal a l'Estat de partits

Maria Rosa Ferrer

Dividiré la ponència en dues parts. En primer lloc, exposaré de manera molt sucinta, i des d'un punt de vista teòric, l'evolució a Europa de l'Estat, fins a arribar a l'Estat de partits (partitocràcia), i l'altra part la dedicaré a centrar el tema a Andorra.

1. L'ESTAT LIBERAL

Introducció

a) Evolució històrica

El feudalisme. Prendré com a punt de partida el feudalisme per analitzar l'evolució que ha sofert l'organització política fins a arribar a la formació de l'Estat tal com s'entén avui dia als països occidentals.

L'Edat Mitjana es caracteritza per una estructura política plural, amb molts i variats centres de poder. El poder estava disgregat entre les instàncies particularistes feudals (burgeses, gremials) i les universalistes (de l'Imperi i del papat). El rei tan sols era la punta d'una piràmide de poders autònoms (senyors feudals). Únicament l'Església apareix com una entitat monista del poder, cosa que l'enfortia davant el poder polític.

La societat estamental. Ja a la baixa Edat Mitjana apareix el que s'anomena societat estamental. En aquest període l'estructura feudal experimenta una impor-

tant modificació caracteritzada perquè els burgesos (habitants de les ciutats) aconseguïen el suport del rei per obtenir les llibertats que reivindicaven davant l'entrellat de privilegis. Existeixen tres estaments: noblesa, clergues i comuns. Hi ha dos centres de poder: el rei i les corts o parlaments, compostos pels tres estaments esmentats. Del pluralisme feudal s'ha passat al dualisme estamental.

La monarquia absoluta. Les diferents transformacions, tant des d'un punt de vista social com econòmic, o els avenços tècnics i molt especialment el perfeccionament de les tècniques militars, fan aparèixer la unitat del poder estatal, que es caracteritza per una estructura de poder unitari i centralitzat, personalitzat en la figura del rei. La centralització del poder polític en la monarquia absoluta constituirà el suport sobre el qual s'aniran assentant les cultures nacionals. Alhora, en concretar-se les fronteres, sorgiran Estats independents que seran, amb força aproximació, Estats nacionals.

L'Estat liberal. El seu punt de partida són les revolucions burgeses com a condicionant. Molt breument i per ordre cronològic les enumero a continuació.

En primer lloc tenim la revolució anglesa, que és provocada per un enfrontament entre el parlament i la Corona. El 1688, amb l'anomenada Revolució gloriosa, s'instaura un règim monàrquic constitucional.

La revolució nord-americana té el seu inici en la lluita contra el domini colonial anglès. Conclou amb l'aprovació el 1787 de la Constitució dels Estats Units. Aquesta és la primera manifestació federal i presidencialista de l'Estat amb un règim rígid de separació de poders.

La Revolució francesa (1789) és la més influent i apareix com un trencament més radical de l'Antic Règim. En la seva expressió trobem el definitiu establiment de l'Estat modern i els orígens de l'Estat liberal.

b) Concepte d'Estat

Avui, la doctrina política distingeix entre l'Estat com a institució i l'Estat com a comunitat. L'Estat com a institució és el conjunt d'institucions de govern d'un país. L'Estat com a comunitat és la societat que fa de suport a aquest aparell institucional.

Aquests dos conceptes es complementen. Així, tot i les divergències doctrinals existents per part dels teòrics, la definició que em sembla més adequada és la d'*organització del poder polític* d'una comunitat nacional. Els seus elements formals són el dret i el poder polític. El seu suport són el territori i el poble. A més, tenim els òrgans de l'Estat (parlament, govern, etc.) que són els que defineixen el dret i exerceixen el poder polític dins la comunitat nacional.

La representació

La revolució liberal-burguesa i l'Estat constitucional van imposar un punt fonamental de trencament amb l'Antic règim -com ja he apuntat abans- i amb la forma d'organització del poder polític.

L'Estat burgès capitalista fou la primera forma d'organització del poder polític que féu possible que esdevingués autònom de l'estructura econòmica i es donés com a institució separada i alhora diferent de les altres, ja que en no identificar-se amb cap persona o classe es podia mostrar com a pertanyent a tots en conjunt.

Tots els poders semblen confluïr en el centre i donen lloc a una administració pública en mans del govern per tal d'arrencar a l'aristocràcia la direcció dels afers locals (Tocqueville) i, per consegüent, assentar un nou poder: l'Estat.

Aquest poder impersonal va comportar l'establiment d'una peculiar Constitució política que tindria com a fi la seva pròpia existència.

Així les coses, els principis bàsics del liberalisme constitucional són els següents:

- a) la divisió de poders (garantia de l'Estat davant el parlament) (Montesquieu);
- b) la sobirania nacional (concepte de nació com a garantia d'un autogovern popular);
- c) la representació política (garantia del parlament davant el poble).

Per a la qüestió que ens ocupa, centraré l'exposició en la representació política que, com a garantia del parlament davant el poble, no és sinó la lluita de la burgesia en ascens davant el poble en el seu conjunt. Cal remarcar que el triomf de les tesis de sobirania nacional davant les de sobirania popular afectarà la futura implantació dels partits en el funcionament de l'Estat constitucional.

La pràctica del mandat imperatiu en el constitucionalisme continental sorgirà en contra de l'Antic Règim i en estreta connexió amb les noves idees que aportarà la revolució francesa, de les quals la sobirania nacional serà l'autèntica idea fonamental.

Carré de Malberg sistematitzarà amb gran encert els principis essencials del nou règim representatiu fundat per l'Assemblea Nacional el 1789:

- els diputats representen tot la nació;
- els diputats són independents dels col·legis electorals que els han elegit;
- l'Estat està format únicament per individus iguals entre si i entre els quals no pot establir-se distinció política.

A partir d'aquí es produeix un canvi de concepció, perquè l'individu concorrerà a l'elecció dels representants no perquè pertanyi a un determinat grup social o

estamental sinó com a conseqüència de la seva condició de ciutadà, ja que en el moment en què va esclatar la revolució, el diputat era un simple delegat del seu grup, classe o estament, sotmès a les instruccions més o menys precises que havia rebut.

En el sistema representatiu que va establir l'assemblea constituent, la idea de la representació s'oposa a la idea del mandat, les quals són incompatibles. El diputat és elegit d'un col·legi de ciutadans i durant tota la legislatura és independent.

A partir d'aquest moment apareix el problema del mandat imperatiu, tema en el qual acaba triomfant la postura que per a un diputat aquell no pot existir. L'únic que pot existir és el superior i unitari interès de la nació.

Tant en la reflexió absolutista com en la liberal s'havia manifestat una clara reserva davant l'aparició de l'estructura d'organització dels interessos col·lectius. S'inicia el debat sobre la necessitat o no del partit polític i apareixen detractors (Condorcet) i defensors (Burke).

No obstant això, el fet que el nou monarca, a diferència de l'anterior, passi a ésser un monarca difús, temporal, revocable, compost i variable farà que es vagin consolidant els partits polítics.

Així, l'Estat liberal acabarà transformant-se en Estat de partits.

De l'Estat liberal a l'Estat de partits

La millor prova de la necessitat del partit polític és la seva pròpia existència social i la seva progressiva consolidació institucional.

Els partits polítics viuen quatre fases en la seva relació amb l'Estat (Trieppel):

1. Oposició
2. Desconeixement
3. Legalització
4. Incorporació

La fase d'oposició és la lluita contra les institucions de l'Antic Règim per aconseguir la llibertat política.

El desconeixement significa la fi de la resistència de l'Estat i l'acceptació del mecanisme parlamentari.

La legalització significa la integració popular i la mediació social -característica del principi de representació.

No serà fins al segle xx que els partits polítics aconseguiran la incorporació jurídica. Els partits polítics han anat ocupant un espai en el món del dret a partir

de les lleis electorals i de les normes dictades per regular el funcionament dels grups a l'interior del parlament.

L'entrada dels partits en el món del dret coincideix amb la consolidació a Europa de les primeres organitzacions socialistes.

Els primers partits moderns provocarien un trencament estructural amb les antigues formes d'organització, concretament amb els partits de notables.

El punt de partida, cal trobar-lo en la creació del partit socialdemòcrata alemany, del qual derivaran els partits de masses europeus.

Cal concebre el partit polític de masses com a cos organitzat, permanent, estructurat i estable, amb una disciplina interna i una organització institucional pròpia.

Els elements definidors dels partits polítics moderns són:

- rígida distinció entre membres del partit i electors;
- disciplina interna com a element fonamental de funcionament vers l'interior i de relació amb l'exterior;
- els particulars, considerats d'una forma aïllada i no com a part integradora d'altres organitzacions, són els que formen part del partit;
- organització pròpia estable dotada d'una estructura i de mitjans materials.

Com ja he apuntat abans, la progressiva extensió del dret de sufragi, els canvis que sofreix la constitució material de l'Estat i la consolidació dels partits donaran lloc a un nou concepte: el de l'Estat de partits, que no aconseguirà la seva magnitud fins després de la Segona Guerra Mundial.

La partitocràcia

El fet que el dret s'ocupi dels partits facilita alhora l'aplicació de mecanismes correctors de les tendències oligàrquiques en el seu si.

Que les constitucions modernes contemplin la figura dels partits polítics possibilita democratitzar la voluntat col·lectiva dins la seva esfera.

No entraré a exposar tota la doctrina política i les tesis que s'han mantingut en relació als partits polítics i la seva constitucionalització, perquè en el programa d'aquesta Diada figura la ponència que porta per títol *Partits polítics i Constitució*. Només vull palesar que la democràcia actual és una democràcia de partits i atemptar contra l'existència o el lliure funcionament dels partits és atemptar contra la democràcia.

El sistema de partits és el menys dolent de tots els sistemes.

2. LA REALITAT A ANDORRA

L'Estat andorrà

D'acord amb la definició d'Estat apuntada més amunt, Andorra disposa dels elements necessaris per a afirmar que és un Estat: població, territori i organització de govern. Té també un sistema judicial i una legislació pròpia.

Ara bé, podríem definir que Andorra és un Estat quasi absolut, ja que els tres poders clàssics –legislatiu, executiu i judicial (Montesquieu)– conflueixen en la figura dels coprínceps. Per tant, podem dir que és un Estat pre-Montesquieu, amb fórmules pròpies de l'estructura feudal.

Davant aquesta realitat, el poble andorrà ha sentit la necessitat de procedir a una reforma de les institucions.

La representació

El poble andorrà no és un poble sobirà. Malgrat l'existència d'unes eleccions per proveir els consellers generals (parlamentaris) i els membres del comú, pel que fa al poder legislatiu en última instància els coprínceps amb la simple signatura poden menystenir la voluntat dels andorrans.

Cal fer esment aquí que el sistema electoral és el majoritari amb llistes obertes i la representació és territorial.

El procés de reforma

L'inici del procés de reforma de les institucions, cal situar-lo en l'acord del Consell General del 25 de gener de 1975.

L'any 1978, com a conseqüència del desequilibri de representació en el si del Consell General de la parròquia d'Andorra la Vella, s'aconseguí la creació de la setena parròquia amb la separació d'Escaldes-Engordany d'Andorra la Vella.

Després de sis anys de treball des de l'inici del procés de reforma institucional i d'haver sotmès sis propostes a votació popular, s'arribà, el 15 de gener de 1981, a la promulgació del decret sobre el procés de reforma institucional i es procedí a la creació del Consell Executiu (govern) que en el seu preàmbul el defineix com la primera fase d'un procés més ampli.

Posteriorment, en el decurs dels deu anys següents es va promulgar el Codi de l'Administració i es va instituir el Tribunal Administratiu i Fiscal (aquest darrer va entrar en funcionament el 1991). Aquest procés de reforma tan lent ha estat condi-

cionat per la inexistència d'una voluntat política per portar-lo a terme en el sentit d'aconseguir la divisió de poders, que és el que caracteritza un Estat de Dret; és a dir, d'actualitzar la forma d'Estat que teníem. Únicament s'han portat a terme mesures parcials -Codi de l'Administració- sense contemplar la globalitat. En l'àmbit judicial cal remarcar que també s'han produït reformes significatives, en les quals, però, no ha intervingut per a res el Consell General. Existeix una comissió per a la reforma de la justícia composta per persones -majorment magistrats- nomenades directament pels coprínceps. A títol d'exemple, citaré la creació del Tribunal Superior de Corts amb el recurs de suplicació, i la promulgació del Codi Penal.

Les eleccions generals de desembre de 1989 van permetre que determinats grups polítics amb corrents innovadors accedissin a ocupar càrrecs polítics en el si del Consell General, amb què es fa un pas molt important en l'adequació de l'Estat andorrà a l'Estat de Dret. S'inicia així el procés constituent.

El procés constituent

a) Introducció

Els motius que porten a la decisió de dotar Andorra d'una constitució escrita són diversos:

- El creixement desmesurat de la població -les previsions de futur deixen entreveure que aquest creixement es produirà al mateix ritme en els propers deu anys (informe Tapinos)- genera tensions socio-polítiques que només es podran resoldre si hom disposa dels mecanismes de control dins un marc legal fonamentat en el concepte d'estat de Dret.

- Per la seva situació geogràfica, Andorra no pot romandre al marge dels corrents polítics europeus i ha de poder formar part com a Estat dels diferents organismes supranacionals.

- Andorra és una nació sobirana i com a tal vol que hom la reconegui. Els corrents democràtics existents a Europa faciliten l'assoliment de les aspiracions dels andorrans. Es vol el reconeixement de la personalitat internacional d'Andorra.

Amb això es veurà garantida la independència i la llibertat, i s'assegura el futur. El Consell General, en la sessió extraordinària del 18 de juny de 1990, va aprovar per unanimitat el text següent:

"Crear (...) una Comissió de tipus especial, presidida per la Sindicatura, destinada a assumir la iniciativa del procés constituent, mitjançant l'elaboració d'una

Proposta de Constitució escrita que serà concertada amb els Coprínceps en el marc d'una Comissió Tripartida.

Així mateix, atorgar a la referida Comissió Especial plena operativitat per a efectuar un seguiment del procés de definició i examen de la Constitució.

Sol·licitar als Coprínceps l'obertura de negociacions, dins el marc d'una Comissió Tripartida, de caràcter paritari, formada per representants dels Coprínceps i del Consell General, en el si de la qual s'efectuaria l'examen, discussió i definició del text constitucional, el qual serà sotmès a la consideració de la M.I. Assemblea i a l'aprovació directa del Poble Andorrà a través de referèndum."

Ahora, cal remarcar que la resolució núm. 946 (1990) del Consell d'Europa, relativa a Andorra, en el seu apartat 13.i, diu textualment:

"invita els Coprínceps i el Consell General de les Valls a considerar l'oportunitat de dotar-se d'una Constitució escrita que fixaria els drets i llibertats dels ciutadans tal com estan definits en els tractats internacionals sobre la protecció dels drets de l'home, així com a proposar la seva adopció al poble andorrà mitjançant referèndum".

b) La crisi política

La legislatura que comença el gener de 1990, després de les eleccions de desembre de 1989, no ha estat fàcil, però ha servit per a posar de manifest les diferents tendències polítiques a Andorra, que, molt esquemàticament i sense aprofundir, es podrien dividir en tendències evolucionistes i tendències involucionistes.

Abans de tot, però, sembla necessari fer una breu exposició dels fets que han succeït en aquesta legislatura que podríem anomenar de crisi.

Tan sols s'aconsegueix una certa estabilitat durant uns anys i escaig, ja que la dimissió del síndic Beal -motivada per un problema de salut- va provocar, el febrer de 1991, un canvi de majoria en el si del Consell General al voltant de personalismes i no a partir d'un programa polític. Això no hauria estat possible si haguessin existit els partits polítics.

Aquest canvi de majoria va provocar una bipolarització dels membres del Consell General. La majoria no va complir amb l'obligació, tal com ho disposa la llei, d'aprovar un pressupost. Podia presentar les esmenes necessàries al pressupost elaborat pel govern fins a transformar-lo en un de totalment diferent i mitjançant aquesta eina pressupostària obligar el govern a portar a terme la política que la majoria volgués. Això no fou així. L'únic que succeí fou que es va transferir el blo-

queig polític al conjunt de la població. Al mateix temps es va produir un bloqueig total de totes aquelles accions encaminades a assolir les aspiracions dels grups més evolucionistes.

La no-aprovació per part del Consell General del pressupost de l'Administració pública per a l'any 1991, el fet que el govern hagués superat la moció de censura presentada al Consell General per dotze consellers i la situació de bloqueig sistemàtic desencadena la dissolució del Consell General el passat 30 de gener, amb la consegüent convocatòria d'eleccions anticipades, que tingueren lloc l'abril d'enguany i mitjançant les quals es pot dir que triomfaren les tendències constitucionalistes en rebre un ampli suport a les urnes.

c) El text constitucional

Paral·lelament i durant tot el període de crisi política, la Comissió Tripartida, encarregada de l'elaboració del text constitucional, va progressar en el redactat. Aquesta comissió, però, acordà mantenir el secret de les negociacions, amb què es va propiciar un clima de malestar en els diferents sectors polítics, ja que amb això es negava el debat obert i plural sobre la redefinició de l'Estat andorrà. Amb tot, alguns grups polítics van convocar reunions públiques per exposar l'evolució del procés constituent únicament en relació a la informació de què es disposava i, sobretot, per portar a terme una campanya al seu favor i conscienciar els andorrans de la necessitat d'una Constitució.

El dia 4 de gener de 1992, el *Diari d'Andorra* feia públic l'avantprojecte de text de Constitució que amb tant de secretisme s'havia anat redactant per part de la Comissió Tripartida. L'endemà, dia 5 de gener, *Informacions Diari* publicava les Disposicions Transitòries. Amb la publicació d'aquests textos es trenca el pacte de secret i es porta a nivell de carrer el debat sobre la Constitució.

Aquestes són dades que cal tenir en compte a l'hora de valorar la dissolució anticipada del Consell General del 30 de gener.

d) El procés constituent després de les eleccions generals, l'abril de 1992

El debat constitucional a nivell de carrer arriba a la màxima rellevància en el decurs de les campanyes polítiques per a les eleccions generals de l'abril, en les quals, com ja he exposat, les tendències polítiques més evolucionistes aconseguiren un resultat aclaparador a les urnes.

El 5 de juny d'enguany, el Consell General, reunit en sessió extraordinària, es constitueix com a Consell Constituent amb la finalitat d'“*esmerçar de manera abso-*

lutament prioritària tot el seu treball legislatiu a l'enllestiment del procés que ha de permetre l'adopció per referèndum del poble andorrà del text de la Constitució”.

Es crea una comissió legislativa especial encarregada del procés constituent i es reprenen les negociacions en el si de la Comissió Tripartida. Alhora, es crea una segona Comissió Tripartida amb representants del Consell General, del govern i dels comuns per tractar la qüestió de la delimitació interna de competències. També s'acaba amb el secret acordat en la legislatura anterior.

d) Model de Constitució per a Andorra

Amb la finalitat de no provocar un trencament històric, s'ha valorat que ha d'ésser una Constitució pactada amb els coprínceps (Comissió Tripartida).

Els objectius principals del procés constituent són:

- Declarar que el Principat d'Andorra és un Estat democràtic i social de dret i que la sobirania emana del poble.

- Adoptar noves formes d'organització:

- Els coprínceps, com a caps d'Estat, han de regnar però no governar (actes deguts, promulgació i sanció de lleis, etc.).

- El Consell General ha d'ostentar la representació del poble andorrà i exercir el poder legislatiu.

- Mitjançant una nova llei electoral, cal aconseguir un sistema de representació mixt (territorial/proporcional) paritari.

- El govern és el titular del poder executiu i dirigeix l'Administració.

- Garantia de la independència del poder judicial.

- Organització territorial en set parròquies administrades pels respectius comuns i reconeixement d'una àmplia autonomia de l'administració comunal.

- Forma de govern: sistema parlamentari.

S'han d'incorporar els principis bàsics de la Declaració Universal dels Drets

Humans tal com han estat adoptats i proclamats per l'assemblea general de les Nacions Unides. Ja van ésser incorporats a l'ordenament jurídic andorrà mitjançant una llei emanada dels coprínceps del 29 de març de 1989.

e) El partit polític dins la Constitució

El sistema actual andorrà no dona cabuda a l'existència de partits polítics entesos com a partits de masses. Ara per ara només podem dir que existeixen grups polítics de caràcter parroquial, malgrat que alguns tinguin vocació nacional. Amb l'adopció de la Constitució i la reforma del sistema de representació i de la llei electoral, els partits polítics podran desenvolupar-se a bastament dins l'Estat andorrà.

L'avantprojecte de Constitució que s'ha publicat a la premsa, en el seu article 28 i sota reserva de la delegació andorrana, diu textualment: *“Es reconeix als andorrans el dret de lliure creació de partits polítics i l'afiliació en els mateixos. La seva creació és lliure; el seu funcionament i organització hauran d'ésser democràtics i les seves actuacions conformes a la Llei. Els seus afiliats o membres hauran de tenir la nacionalitat andorrana. La suspensió de les seves activitats i la seva dissolució hauran de ser efectuades pels òrgans judicials”*.

És de suposar que el text definitiu, que serà aprovat pel Consell General i posteriorment sotmès a referèndum nacional, continuarà constitucionalitzant els partits polítics, perquè, com ja he dit anteriorment, la democràcia de partits és la menys dolenta.

Maria Rosa Ferrer és cap de servei de la Secretaria general del Govern, membre d'Entesa i Progrés.

Partits polítics i Constitució

Pere Moles

Permeteu-me, abans de tot, de dir-vos que el meu partit, el Grup d'Acció Democràtica d'Escaldes-Engordany, no va presentar cap candidatura a les últimes eleccions. Ho vàrem fer per coherència amb els nostres plantejaments, segons els quals un període constitucional no pot caracteritzar-se per lluites polítiques en les quals pot quedar ofegada la voluntat d'un ampli sector del poble.

És, doncs, en aquest sentit que es va intentar consensuar una candidatura única, per poder portar al si del Consell General una sola veu, la veu de la voluntat dels ciutadans d'Escaldes-Engordany en la seva globalitat.

La realitat va ésser ben diferent, i aquest objectiu no va poder portar-se a bon fi, per l'autosuficiència d'un sector polític que, enfortit per les seves últimes victòries electorals, va considerar inútil intentar fer per l'esforç de tolerància necessari per a poder parlar amb les altres forces polítiques.

No obstant això, nosaltres vam creure que era el nostre deure d'explicar quina era la posició que defensàvem.

I no volem pas dir amb això que la nostra posició tingui la facultat d'ésser l'única i exclusiva veritat constitucional, però sí que pensem que, en el cas d'haver-se pogut elaborar la candidatura única, els nostres plantejaments haurien defensat positivament el pensament d'un sector del poble i s'hauria pogut assolir una varietat d'idees de la qual hauria nascut una Constitució per a tots.

Ara nosaltres continuem pensant que el nostre concepte de Constitució és el més viable, el menys traumàtic, el més realista i, en definitiva, el que més respon a les necessitats del poble andorrà, en oposició a l'avantprojecte que es va elaborar en consens secretament durant l'etapa anterior, i que va ocasionar una gran decepció entre la població.

Per una altra part, els últims esdeveniments polítics socials a França i a Espanya, i també a Europa en general, ens reafirmen en la convicció de la justesa dels nostres plantejaments.

I quan diem que tenim el nostre concepte de Constitució no pretenem pas dir que som experts en dret constitucional. Al contrari, nosaltres som simples ciutadans preocupats pel moment històric que vivim. Estem en ple període pre-constitucional, cosa que significa que el protagonista més important hauria d'ésser el poble. Per tant, és el poble que s'hauria de pronunciar, primer de tot, sobre el significat o l'oportunitat del procés constituent.

I si insistim tant en el poble i en la voluntat del poble és perquè vam tenir accés a un avantprojecte de Constitució per al nostre país i, a la vista d'aquest avantprojecte, el poble andorrà, en general, va manifestar el seu descontentament. El poble no es va trobar identificat en aquella Constitució. El poble es va sentir defraudat. Quasi diríem que el poble es va sentir enganyat. Això es va poder comprovar a través dels nombrosos articles de premsa en els quals una part molt important i molt representativa de la nostra població va manifestar el seu desacord, el seu desencís, la seva preocupació.

I per què el poble no s'hi va trobar identificat? Doncs, simplement, perquè aquest avantprojecte de Constitució es va anar elaborant amb secretisme i sense que el poble andorrà fos coneixedor dels diferents punts, títols i capítols que s'anaven consensuant. I perquè les persones que periòdicament s'anaven reunint per consensuar aquests títols o capítols a través d'una comissió tripartida no coneixien la voluntat del poble.

El poble no s'havia manifestat mai sobre el procés constituent. El poble, en canvi, sí que s'havia manifestat favorablement sobre el procés de la Reforma Institucional. I això es va fer per mitjà d'unes consultes populars que van tenir lloc a totes les parròquies andorranes.

I què és el que va manifestar el poble en aquella ocasió? Doncs, simplement, el seu desig de convertir Andorra en un autèntic Estat de dret, per mitjà de la Reforma Institucional. *No va dir que volia una Constitució.* Tampoc no va dir que volia un *Estat social.*

La Reforma Institucional va néixer l'any 1978 amb dues decisions fonamentals preses pel Consell General.

La primera fou la declaració solemne del desig que Andorra esdevingui un Estat de dret, tot mantenint la forma de copríncipat, detingut aquest, de forma pro-indivisa i personal, pel bisbe d'Urgell i peí cap de l'Estat francès.

La segona decisió és el reconeixement de la Declaració universal del drets de l'home aprovada i proclamada per l'assemblea general de les Nacions Unides el 10 de desembre de 1948, amb la manifestació que aquests principis, veritables, autèntics i fermes estatuts d'un Estat de dret, seran d'aplicació a tot el territori andorrà mit-

jançant les oportunes i futures legislacions.

A partir d'aquestes dues solemnes declaracions, es va fer l'anàlisi de la situació institucional existent en aquell moment, amb la finalitat de saber quines eren les reformes que calia efectuar per assolir l'objectiu fixat de convertir Andorra en un autèntic Estat de dret.

Per aproximar-nos al problema, em remetré a la Memòria de la Reforma segons la qual Andorra és ja, avui, un Estat –no un Estat de dret, però sí un Estat–, ja que Andorra reuneix tots aquells requisits que fan que sigui un Estat.

L'Estat de dret és una concepció moderna. Lògicament és quelcom molt més nou que Andorra. Andorra té més de 700 anys d'existència. La idea de l'Estat de dret en té només 200, perquè el seu naixement està xifrat en el moment de la Revolució francesa. Això no vol dir altra cosa: si l'Estat de dret és posterior a Andorra, el que cal és complementar l'estructura actual i aplicar els condicionaments necessaris per arribar a l'estadi d'Estat de dret. És a dir, el que, ni més ni menys, han fet els actuals Estats de dret que existeixen al món.

Entremig, però, hi ha una circumstància que cal tenir molt en compte. És el fet que Andorra és un copríncipat. Més que especial, l'adjectiu a aplicar ha d'ésser el de peculiar o particular. Perquè, si anéssim a mirar, tots els actuals Estats de dret del món tenen, o almenys han tingut, moltes particularitats que efectivament són més especials que aquesta d'Andorra. El fet de l'existència d'un govern que s'estructura a partir d'una fórmula de copríncipat no és cap inconvenient per arribar a l'afirmació d'Estat de dret. Al contrari. En tot cas, s'ha d'entendre que totes les nacions han de sentir-se molt orgulloses de les seves peculiaritats. I Andorra no ha d'ésser un cas diferent, i menys encara si es considera que aquesta singularitat és tan profunda que arrenca d'un conveni signat entre dues persones l'any 1278. Ara no es pot dubtar d'una fórmula que s'ha mantingut viva, ferma i potent durant tant de temps.

Abans de passar, doncs, a la fase d'Estat de dret, podríem mirar si Andorra reuneix prèviament els elements necessaris per a ésser un Estat. Aquests elements són: la població, el territori i el govern o organització.

No entraré en el detall d'aquests tres elements, que indiscutiblement tothom sap que Andorra posseeix des de fa molts anys.

Per tant, si queda clar que Andorra és ja un Estat, podem pretendre passar a la fase següent, que és la de l'Estat de dret.

L'Estat de dret comporta la divisió de poders i està constituït per les normes que regulen les relacions entre l'administració i els particulars. Amb l'aparició de la doctrina de l'Estat de dret, tots els òrgans de l'administració, tots els poders, totes les autoritats estan sotmeses a la llei i així es garanteix totalment el dret de l'administrat.

No es podria mai afirmar que Andorra és un Estat de dret i no crear un tribunal

contenciós-administratiu, tal com s'ha fet. Tampoc no s'hauria pogut crear aquest tribunal si abans no s'hagués promulgat un Codi de l'Administració, tal com també s'ha fet.

Algunes de les actuals autoritats andorranes i partits polítics que són al poder, i que encara critiquen el Codi de l'Administració per qüestions de detall, no han entès res sobre el significat d'aquest codi. I tampoc no han comprès que no es podria parlar de Constitució sense l'existència d'aquest codi i sense l'existència d'un tribunal administratiu que té per missió, precisament, de salvaguardar els drets dels ciutadans davant els possibles abusos que pugui cometre l'administració.

Aquestes mateixes autoritats i partits polítics que critiquen també el decret de l'any 1981 perquè la sobirania radica en els coprínceps, tampoc no han comprès que aquell any no hi havia cap més solució que acceptar-ho d'aquella manera, si es volia que el procés de la Reforma avancés, ja que els obstacles eren insuperables.

Segurament que, en aquests moments, algú es farà una pregunta molt interessant, una reflexió important: Per què la Reforma de les Institucions fa temps que està encallada i, en canvi, avui és possible parlar d'una Constitució?

És veritat que la Reforma de les Institucions estava encallada. Però estava encallada per uns motius jurídics que venien de França. Per part del ministeri francès d'Afers Exteriors, el nostre projecte de Reforma va suscitar greus objeccions. França pretenia que Andorra es trobava sota la sobirania francesa i, partint d'aquest principi, al nostre país li era impossible d'arribar a ésser un Estat de dret, i això tant si es feia a través de la Reforma Institucional com si s'hagués intentat fer-ho a partir d'una Constitució, ja que el problema era exactament el mateix.

Els juristes francesos deien: els andorrans creuen que l'erecció d'Andorra com a Estat no hauria de posar fi al règim dels coprínceps... Això no és possible... Seria, per exemple, impossible, en el pla constitucional francès, que el cap d'Estat francès sigui ensems el cap d'un Estat estranger.

I, referint-se al bisbe, deien: seria també jurídicament impossible que una persona física de nacionalitat espanyola, i sotmesa jeràrquicament al Papa, que és al seu torn cap d'Estat, sigui el cap d'un Estat independent.

A més, també deien que no semblaria correcte que la responsabilitat del president de la República francesa pogués ésser discutida per una jurisdicció andorrana. Per totes aquestes raons, el naixement d'un Estat andorrà implicava necessàriament, en el pla jurídic, la fi del règim dels coprínceps.

Què vol dir això? Vol dir que els andorrans ens trobàvem entre l'espasa i la paret. Si volíem ésser un Estat de dret, havíem de renunciar als coprínceps. O, dit d'una altra manera, si volíem continuar amb els coprínceps, havíem de renunciar a la condició d'Estat.

Naturalment, aquests plantejaments, els andorrans no els hem acceptat mai. I

fins hem fet fer estudis jurídics per rebatre'ls. Però, els anys anaven passant i aquest escoll no es podia superar.

L'any 1989, fa solament tres anys, amb motiu del pagament de la quèstia, els representants del copríncep francès encara van dir: "estem oberts a totes les proposicions que ens vulgueu formular, llevat del tema de la sobirania".

És claríssim que, amb aquestes condicions, no es podia tirar endavant la Reforma; però tampoc, de cap manera, no s'hauria pogut fer una Constitució.

I ara alguns es preguntaran: com és que el que era impossible l'any 1989, ara sí que és possible? És a dir, com és que l'any 1992 és possible que Andorra esdevingui un Estat de dret, amb el manteniment dels coprínceps, i, en canvi, abans era impossible? Què ha passat?

La resposta a aquesta pregunta només es pot trobar dins el context internacional. No cal que la busqueu dintre d'Andorra, sinó dintre d'Europa.

Què ha passat aquests últims anys? Han passat dues coses molt importants: la primera és que Espanya ha entrat al Mercat Comú, i la segona és que Andorra ha negociat després un acord comercial amb el Mercat Comú.

Abans que Espanya formés part de la Comunitat Econòmica Europea, França tractava els problemes d'Andorra com si Andorra fos França. França estenia a la resta dels països comunitaris els avantatges que tenia sobre Andorra.

És a dir, França prenia decisions com si Andorra fos seva, com si es trobés sota la sobirania francesa. I aquesta manera de fer, aquests plantejaments, els altres països de la CEE els acceptaven o, almenys, els toleraven. Ningú no contradia França en el tema d'Andorra.

Ara bé, a partir del moment que Espanya es va trobar de ple dret dintre la CEE, les teories que França tenia sobre Andorra es van enfonsar. Espanya no va acceptar els raonaments francesos. I és de suposar que els altres països també van començar a dubtar. A partir d'aquí, França es va trobar en una postura difícil i va haver de renunciar a aquelles tesis que sempre havia defensat.

Si França, doncs, ja no pretén que Andorra està sota la sobirania francesa, ja no hi ha res impossible.

Si analitzem el tractat comercial que Andorra ha signat amb la Comunitat Econòmica Europea, veurem com enlloc no s'hi diu que França tingui cap privilegi especial sobre Andorra. Al contrari, dins aquest tractat, França es dilueix en el context de la CEE. França és, dins aquest tractat, en drets i en obligacions, un país idèntic a qualsevol altre país de l'Europa comunitària.

Havent-se, doncs, superat aquest problema, Andorra podrà ésser un Estat de dret, tant dins el marc d'una Constitució com d'una Reforma Institucional.

Per a ésser un Estat de dret, segons els juristes del Consell d'Europa, es necessiten cinc coses. Cinc, ni més ni menys.

La primera i la més important és que la sobirania estigui en mans del poble.

La segona és que el poble tingui, a través dels seus representants elegits democràticament, el poder legislatiu.

La tercera és que el govern tingui tot el poder executiu.

La quarta és que la justícia sigui independent.

I la cinquena, que els drets humans siguin respectats.

Doncs, si partim d'aquestes bases, podem constatar que per arribar al reconeixement Internacional de l'Estat de dret només ens cal modernitzar i actualitzar les institucions que ja tenim.

Tenim uns coprínceps, des de fa més de 700 anys, que són els nostres caps d'Estat. Ara bé, aquests coprínceps, a les acaballes del segle xx encara ostenen la sobirania i tenen el poder absolut. Això és incompatible amb el concepte modern de l'Estat de dret. És, doncs, imprescindible de reformar la institució dels coprínceps, els quals han de renunciar, a favor del poble, a la sobirania i al poder absolut. Això no vol pas dir que hagin de desaparèixer. Els coprínceps han de continuar, però amb unes altres funcions i unes altres prerrogatives. Han de portar a terme una funció moderadora. Es tracta, doncs, d'una modernització, d'una actualització de la institució dels coprínceps.

Tenim una altra institució, el Consell General, que és també una institució molt antiga. Va néixer l'any 1419 amb el nom de Consell de la Terra i ha anat evolucionant en el decurs dels segles. Però aquest Consell General no gaudeix encara de tot el poder legislatiu que ha de tenir una cambra parlamentària moderna.

La tercera institució, que també ja tenim, tot i que la seva creació és molt més recent, és el Govern. Però el nostre Govern no té encara tot el poder executiu. Així, doncs, el nostre Govern també necessita ésser actualitzat, dotant-lo de tot el poder executiu que li falta.

La quarta institució que també ja tenim és la justícia. La justícia andorrana és una institució molt antiga i ja s'ha anat modernitzant en els últims anys. Però la justícia andorrana necessita aprofundir encara més en l'aspecte de la seva independència.

I, finalment, tenim els drets humans. Els drets humans sempre han estat respectats a Andorra, malgrat el que diguin alguns sectors que busquen protagonisme a càrrec nostre. L'any 1978 van ésser oficialment proclamats pel Consell General. I l'any 1989, els mateixos coprínceps van promulgar la Llei dels Drets de la Persona. L'únic requisit que falta complir és la signatura, a les Nacions Unides, de la Carta Universal dels Drets de l'Home.

Per tant, creiem que és claríssim que, amb una Constitució que es limités a complir aquests cinc requisits, Andorra no tindria cap problema a ésser reconeguda com un autèntic Estat de dret, amb la possibilitat d'ingressar a qualsevol organisme internacional que li convingués, inclòs el Consell d'Europa.

Amb tota sinceritat, ho diem amb tota la convicció del món, no veiem per quin

motiu ens hem hagut d'embarcar, els andorrans, en aquesta aventura de la Constitució que s'està fent, amb més de 100 articles i amb un nombre inimaginable d'obligacions que ens imposa. La nostra Constitució s'havia de limitar a tractar els cinc requisits enumerats. I res més.

I, ara, permeteu-nos que posem en dubte que el que s'està fent sigui una Constitució.

Una Constitució és la Llei fonamental de la qual es dota un poble després d'haver-se proclamat sobirà i independent, sense necessitat de negociar amb ningú, ni amb altres Estats, ni amb altres pobles, ni amb reis ni amb prínceps. Solament el poble és sobirà i solament el poble decideix com ha d'ésser la seva Constitució.

El cas d'Andorra és totalment diferent. A Andorra no és el poble que es proclama sobirà i independent i que s'atorga una Constitució. Andorra negocia amb els seus senyors que són els sobirans i els demana que renunciïn lliurement i espontàniament, a favor del poble, als poders que ara tenen. El poble demana una cessió de poders, un tràspàs de prerrogatives. El poble desitja que els coprínceps cedixin tots aquells drets que són necessaris perquè Andorra sigui un Estat de dret. I els coprínceps cediran aquests drets, als quals renunciaran a favor del poble. Es tracta, doncs, d'una cessió de sobirania per part dels coprínceps i no d'una proclamació d'independència per part del poble.

Però, deixem a part el tema de la semàntica. Els uns voldran que se'n digui Constitució; d'altres, Reforma Institucional. D'altres diran que es tracta d'una Carta Magna. Alguns altres, fins i tot, sostenen la teoria que s'haurien de fer uns nous Pariatges del segle xx. Però, prescindint del nom que hom vulgui donar a aquest important document, cal tenir en compte que el que realment importa és el contingut del text que es redactarà i que després es promulgarà. I aquí sí que val la pena que els andorrans intervinguin en el moment de donar les orientacions. No hem d'esperar que se'ns porti a referèndum nacional. Llavors, ja serà massa tard. No la podrem discutir ni en Assemblea Magna perquè l'Assemblea Magna ja estarà suprimida.

Vegem, doncs, què diu l'avantprojecte de Constitució.

Segons aquest avantprojecte, Andorra és un Estat de dret democràtic i social. Nosaltres preguntem: per què democràtic i social? Un Estat de dret no pot ésser altra cosa que democràtic; per tant, aquest adjectiu ja hi sobra. Si la paraula social té significats de socialisme, socialista, socialització, socialitzador, socialitzant, etc., creiem que aquesta no és la intenció ni la voluntat del poble andorrà. En canvi, si la paraula social significa simplement que l'Estat s'ha de preocupar dels problemes socials, aquest adjectiu també hi sobra, ja que, per definició, tot Estat de dret té l'obligació de preocupar-se dels problemes socials, de la mateixa manera que tot Estat de dret té l'obligació de preocupar-se dels problemes relacionats amb la salut, amb la cultura i amb l'educació dels seus ciutadans. Però seria absurd de dir:

Andorra és un Estat de dret, democràtic, social, sanitari, cultural, etc.

Les ex-repúbliques comunistes de l'Europa de l'Est tenien totes unes Constitucions i uns noms carregats d'adjectius qualificatius:

- República popular, democràtica, socialista de Polònia;
- República popular, democràtica, socialista d'Hongria;
- República popular, democràtica, socialista de Txecoslovàquia;
- Unió de Repúbliques socialistes soviètiques.

Dins la mateixa URSS hi havia: República popular, democràtica, socialista, soviètica de... (Lituània, Ucraïna, etc.).

Tots aquests països, a la vista de l'èxit que han tingut, han canviat la seva Constitució, i el primer que han fet ha estat suprimir tots aquests adjectius pomposos, absurds i inútils que no volen dir res. A Andorra, ara, anem pel camí de copiar aquelles coses que han fracassat a tot arreu del món.

Segons l'avantprojecte de Constitució, Andorra té l'obligació de modificar el Codi de la Nacionalitat, amb esperit d'obertura. És possible que als andorrans ens convingui de modificar el Codi de la Nacionalitat, ja que els percentatges d'estrangers estan arribant a una nivells perillosament elevats. Però, si els andorrans decideim de modificar el Codi de la Nacionalitat, ha d'ésser perquè aquesta és la nostra voluntat; no perquè ens ho imposi la Constitució. I això per una raó de principis. Si el Consell General té el poder legislatiu, ha d'ésser lliure de modificar les lleis, de fer-les i de desfer-les quan vulgui i com vulgui.

L'avantprojecte de Constitució ens mana de fer una llei sobre el dret d'associació. Si tenim en compte que el dret d'associació és un dret humà i ja ha quedat clar, d'una vegada per totes, que Andorra s'ha compromès a respectar-los tots, per quin motiu la mateixa Constitució ens ho ha de repetir i recordar una altra vegada? És que potser es pensen, els qui fan la Constitució, que quan serem Estat de dret ens negarem a acceptar aquest principi bàsic d'un Estat de dret?

La nostra Constitució parla de les vacances dels treballadors, de les jornades laborals. És que aquestes coses no les tenim ja perfectament legislades en el nostre reglament laboral, que no té res a envejar a qualsevol reglament laboral dels països del nostre entorn?

La pena de mort. És necessari abolir, amb la Constitució, la pena de mort per segona vegada, quan la pena de mort ja va quedar abolida amb la promulgació del Codi Penal, fa uns quants anys?

El dret de manifestació. És normal que els qui vulguin manifestar-se, ho puguin fer solament amb una prèvia notificació a les autoritats, és a dir, sense que ni tan sols els calgui demanar cap autorització? Podran, doncs, organitzar manifestacions quan vulguin, com vulguin i allà on vulguin?

De què ens serveix als andorrans d'estar entre França i Espanya i de veure el que passa en aquests països amb les manifestacions sindicals, amb els greus per-

judicis econòmics que ocasionen i amb les considerables molèsties que causen a la població en general?

Les manifestacions són un dret. És veritat. Per tant, no les hem de prohibir. Però cal que siguin ben reglamentades i, sobretot, molt limitades. Els drets dels uns no han de perjudicar els drets dels altres. França i Espanya, es veuen obligades a prendre mesures molt severes de cara a les manifestacions.

I aquí ho hem de fer tot al revés, hem de passar d'un extrem a l'altre. Hem d'obrir les portes de bat a bat a totes aquelles coses que ara els altres països volen restringir o limitar, precisament perquè els ciutadans d'aquests països estan cansats dels excessos i dels abusos relacionats amb les manifestacions.

Amb aquestes condicions, no ens estranya que els sindicalistes d'Andorra estiguessin tan contents quan van llegir el que deia la nostra Constitució. Fins es devien quedar sorpresos, ja que, segurament, no s'imaginaven que se'ls tractaria tan bé.

Els habitatges socials, el subsidi d'atur...

S'han entretingut, els qui fan la Constitució, a calcular el cost econòmic que representen aquestes coses? I, suposant que ho hagin fet, no es podrien realitzar igualment amb simples lleis que no fossin constitucionals?

Tot això demostra que aquesta Constitució està dirigida per gent de fora que fa la impressió que no es fien de nosaltres. Com més coses ens posaran a la Constitució més reduïda serà la sobirania del poble i més limitat quedarà el poder legislatiu. Tot això no ens interessa als andorrans. No ens interessen les ingerències estrangeres. Es veu massa clar d'on vénen les pressions. Es veu massa clara quina és la ideologia política que es persegueix, una ideologia política que podrà ésser molt bona per a segons qui, però que, en tot cas, no és la nostra.

Andorra necessita una Constitució que s'adapti al nostre país, a les nostres necessitats, a la nostra manera d'ésser, a les nostres possibilitats econòmiques, als nostres costums.

No volem que es menyspreïn institucions tan arrelades al país i tan respectables com la nostra Assemblea Magna, la qual suprimeixen.

El referèndum podrà ésser molt democràtic, però el referèndum no permet el diàleg. El referèndum sols permet de dir *sí* o *no*. És molt trist que els andorrans ens hàgim de limitar a dir *sí* o *no* quan es tracta de la nostra Constitució. L'Assemblea Magna permet la discussió, permet les opinions, permet el dret d'expressió. Permet tot el que no permet el referèndum.

També hi ha una altra institució que s'estan carregant. És la quèstia. La quèstia pot tenir tots els inconvenients que es vulgui, tots els defectes que es vulgui. És una cerimònia menyspreable pel que comporta de tribut medieval, de prestació de jurament, d'acte de vassallatge, incompatible amb l'època moderna, incompatible amb l'Estat de dret. Però la cerimònia de la quèstia és l'única que garanteix que els

representants del poble andorrà siguin rebuts oficialment, almenys una vegada cada any, de forma alternativa, directament pels mateixos coprínceps, sense intermediaris, sense representants, sense persones que els substitueixin. Per tant, la qüestió val la pena de conservar-la, val la pena de modernitzar-la, d'actualitzar-la, tot suprimint-li el caràcter feudal que tenia i convertint-la en una visita de cortesia protocol·lària en virtut de la qual els coprínceps, d'una forma institucionalitzada, reben els legítims representants del poble andorrà.

També voldríem fer esment d'algunes idees del professor Zemanek en el seu informe sobre l'estatut internacional d'Andorra, que recomanava d'institucionalitzar un procediment que impliqués els dos Estats veïns, França i Espanya, per a garantir les bones relacions amb aquests Estats. Zemanek proposava de signar dos tractats bilaterals idèntics, entre Andorra, d'una part, i França i Espanya, de l'altra. O bé, cosa que encara s'adaptaria millor a la situació, un sol tractat trilateral.

Això s'hauria de preveure a la nostra Constitució, ja que Andorra no pot permetre's, ella sola, de tenir ambaixades a tots els països del món. Els andorrans necessitem protecció diplomàtica a l'estranger i hem d'ésser conscients que això no ho podem assegurar nosaltres sols. Els nostres mitjans econòmics no ens ho permeten. I això, només es pot aconseguir amb uns acords amb els països veïns.

Per acabar, i com a resum, us diré que el nostre partit té com a objectiu essencial que Andorra esdevingui un Estat de dret, però no en la forma com es pretén fer-ho. Aquest objectiu es pot aconseguir perfectament amb el nostre concepte de Constitució, consistent a reformar les institucions, sense copiar constitucions foranes i sense acceptar ingerències estrangeres. El Consell General, novament elegit, ha comès un error d'acceptar negociar la Constitució partint de la base de l'avantprojecte que s'havia elaborat durant l'etapa anterior. Amb un mal avantprojecte no podem confeccionar una bona Constitució. No és aportant petites modificacions a aquell avantprojecte com farem una bona Constitució per a Andorra. Lamentem que el secretisme continuï essent de rigor entre els actuals negociadors, després dels quasi cinc mesos que han transcorregut. On és l'esperit de consens i de transparència de què tant es parlava durant la campanya electoral? És amb secretisme que han d'actuar uns consellers generals que ells mateixos s'autoqualifiquen de progressistes? La tàctica del secretisme només portarà els andorrans a haver d'acceptar fets consumats i resignar-se a constestar *si* o *no* a l'hora de la consulta popular, sense que tinguin cap possibilitat d'expressar les seves opinions.

Seria una llàstima que aquesta actitud sectària d'alguns dels polítics actuals obligués un cert nombre d'andorrans a pendre posició pel *no*.

Pere Moles és comerciant, ex-cònsol menor d'Escaldes-Engordany, ex-conseller general, membre del Grup d'Acció Democràtica.

Uns partits polítics per a Andorra

Marc Forné

No parlaré dels partits polítics concrets, i per això vaig triar el títol d'*Uns partits polítics per a Andorra*, perquè no vull parlar ni del meu ni dels altres, sinó que em proposo enfocar el tema des d'una perspectiva universitària.

Començarem, breument, per dir el que hi havia fins ara, que ja ho sabem prou tots, o quasi tots. Fins a l'any 1972 hi havia un sistema electoral antic que proporcionava sorpreses el matí de les eleccions. Després hi ha hagut un sistema electoral amb un reglament funcional que s'ha modificat i que s'ha esmenat. Aquest reglament ha mantingut el principi de les llistes obertes i no hi entren per a res els partits, perquè fins que fa poc Andorra es va adherir a la Declaració Universal dels Drets Humans, els partits no estaven autoritzats, ni s'autoritzaven ni es podien autoritzar per manca de llei. Què hi ha ara? Ara hi ha disset grups polítics, com s'ha dit al matí. És molt prematur dir-ne disset partits polítics, dels grups que hi va haver a les últimes eleccions, perquè el que van ésser en molts casos foren agrupacions electorals.

Alguns d'aquests partits polítics, com s'ha dit prou aquí —en Vicenç Mateu ho ha repetit molt—, tenen vocació nacional, i no solament el seu sinó d'altres, i el fet que es presentessin o no a les eleccions de diferents parròquies té un valor actualment circumstancial. Com és lògic, perquè el sistema no permet altra cosa que fer eleccions a cada parròquia per les circumscripcions electorals de la parròquia. Per bé que en alguns casos es podria fer una cosa: presentar-se partits amb les mateixes sigles a més d'una parròquia, però no encara, naturalment, a escala nacional.

Tot el funcionament dels partits polítics depèn de la Llei Electoral. La Llei Electoral què haurà de portar: el reconeixement del partit polític com a únic interlocutor polític, o no? Aquesta és la reflexió que ens hem de fer. El fet és que els par-

tits polítics són eines per a aplegar voluntats de treball polític.

Aquí s'està parlant de partits polítics per a Andorra, i si no hi hagués una modificació substancial de la Llei Electoral no valdria la pena parlar-ne, perquè continuariem tal com estem fins ara. Per tant, si hi ha una modificació de la llei, nosaltres, la majoria del meu partit, som partidaris de la proporcional nacional, tal com ens explica en Lluís Babi. Però també veiem i també hem dit, juntament amb els d'Entesa i Progrés, que potser s'ha d'ésser positivista en algunes coses i s'haurà de passar per un sistema híbrid, mixt, amb tots els inconvenients que pugui tenir. No hi veig els inconvenients que es deia que hi hauria d'haver al partit del govern set consellers i set més dels altres per una raó: perquè en aquest tema dels partits i dels temes que tracten, és a dir, de la representació proporcional, nacional o parroquial, sempre estem mediatitzats per una cosa: sembla que les decisions dels nostres parlamentaris sempre siguin repartir els diners de la "padrina", sembla que no hi hagi res més que fer polisportius, fer camps de tir i fer palaus de gel i fer carreteres. No hem parlat de res més. Però és que ara estem entrant a un parlament; encara no som en un parlament, però entrarem en un sistema parlamentari, tindrem un parlament.

Aquell Consell-Parlament farà moltes més coses, és a dir, que d'aquestes que hem dit no en farà gaires, perquè no hi haurà tants calés segurament, però en canvi en farà moltes altres, potser més importants per a la vida de la gent, que encara no s'han fet fins ara, com el Codi Penal. És clar, llavors, que si mirem una mica més enllà de la típica polèmica: parròquies petites, altes, grans o baixes –o altres temes que sempre se sustenten amb l'electoralisme i sempre es basen en el fet que els parlamentaris han tingut fins ara l'aixeta dels diners–, si mirem més enllà d'això, què veiem? Veiem, evidentment, que el nostre parlament haurà de dir un dia: ens agrada el Codi Penal? Què hi falta? L'arreglem? El podem arreglar com vulguem? Però quan el parlament ho digui. Ens agrada com està organitzada la sanitat, l'educació, les comunicacions, les relacions internacionals? De tot això, fins ara, no se n'ha parlat. Tots aquests no han estat temes electoralistes fins ara, però en el futur ho seran.

Per posar un exemple. Imaginem, per exemple, que seguim amb el mateix sistema electoral d'ara i un dia volem fer una llei de divorci. Suposem que resulti que Andorra la Vella, Escaldes, Sant Julià i Encamp hi estan d'acord, o que almenys tres parròquies amb molt més de la meitat del cens electoral hi estan d'acord, i que resulti que els 350 electors d'Ordino (i no vull senyalar) amb els de Canillo, la Massana i Encamp es carreguen el projecte de llei. Això serà la voluntat popular? Jo crec que això és més important que fer un polisportiu on sigui. Per tant, s'ha d'anar més enllà de les baralletes de repartiment, sobretot ara que s'ha fet un repartiment de diners i de competències.

També crec que el sistema del 30 per cent del repartiment dels diners ho arre-

gla malament i hi estem bastant en contra, per diverses raons: primer, perquè no està clar; és veritat, estan discutint encara el repartiment. Aquest comprèn el 30 per cent, fins i tot les taxes que ens cobren per fer el passaport nou, o tot el que entra a la caixa? Tal com ho diu la llei, podria ésser això, però molts entenem que no és així, que són els impostos de comerç de consum a l'any. Amb això hi ha una polèmica, però sobre el mateix sistema de repartiment, no hi podem estar d'acord per la manera com s'ha fet, perquè, com deia el Sr. Pere Moles, primer es divideix la meitat per set parts iguals i després es fa una altra meitat que es reparteix a raó d'un 35 per cent per la població de les parròquies i un 15 per cent pel territori, i així la parròquia més petita que deu ésser Andorra la Vella, tot i que no està encara definida entre Andorra i Escaldes, i ens perjudica i molt.

De fet, com que la llei no és una llei obligatòria per a aquest any, per a l'any que ve i per a l'altre, sinó que les taxes i els percentatges, crec jo, s'han de poder negociar (perquè no crec pas que pugui figurar a la Constitució que es posaran al 30 per cent cada any, cosa que seria monstruosa, seria completament irreal), potser tot plegat no és tan greu. El que és més important és que els partits polítics puguin captar l'opinió general del país sobre els temes que el parlament haurà de decidir el dia que sigui un autèntic parlament, i per això els partits d'Andorra no poden ésser tampoc homologables als dels altres països en tots els aspectes. Perquè una de les coses que les eleccions van demostrar és que ja estan creixent molt els costos de les campanyes electorals, i això que un dels fets que nosaltres vam aplaudir malgrat les dificultats que ens va causar als candidats que som aquí (quasi tots perdedors, per cert, però als guanyadors també els va causar dificultats), és el fet que la Televisió Andorrana donés suport a la campanya. Una de les coses que va faltar, però, foren els debatsts, que no van gosar fer-los. En canvi, la part que ens van donar d'audiència, és a dir, fer uns espots amb uns mitjans iguals per a tothom, estàndards, certament fets amb presses, allò va ésser per a mi positiu, perquè fou econòmic. Ja que, si entrem en una dinàmica de despeses electorals com als països veïns, pot arribar a passar –si no es fa una llei de finançament una mica ben feta, que no hi és enlloc, però aquí a Andorra podríem començar abans que els altres, i fer-ho més bé– ens pot passar el que passa a Espanya o a França, i pitjor i tot: a Espanya i França encara sembla que hi ha uns certs controls fiscals, però a l'hora de la veritat es veu que res, perquè ara aixequen una pedra a França de qual-sevol obra pública i hi trobes un concessionari que ha donat diners al Partit socialista o que n'ha donat al Partit conservador, i a Espanya el mateix; és clar, això són coses que veiem cada dia i hi ha una mà d'escàndols espantosos i tot va a parar al mateix: el finançament dels partits polítics.

I llavors resulta que si la democràcia ha de passar perquè els partits polítics hagin de tenir senyors que van a comprar concessions o que van a comprar coses i una part s'ho queden ells i una altra part se la queda el partit per tenir diners per

tal d'anar a convèncer la gent que són fantàstics, nets i honestos... em sembla una distorsió de la democràcia, que s'ha de vigilar. A Andorra ho hem de vigilar més que enlloc, perquè és clar: si anem a captar arreu d'Andorra la Vella, estem parlant de 3.000 vots, i si per captar 3.000 vots ens hem de gastar entre 10 i 15 milions de pessetes, això suposo que no m'ho contradirà ningú, perquè va per aquí la cosa, ja comença a ésser una mica fort. Hi ha d'haver un control, perquè de l'altra manera hi haurà molts "espònsors". Avui en Pius Pujades, quan ha fet la seva enquesta, ha parlat d'espònsors de premsa, ha parlat de gent que repetien els seus noms als mateixos diaris a diferents llocs, a diferents diaris, a diferents revistes o a algunes determinades. Aquests mateixos noms poden perfectament ésser patrocinadors de partits polítics, i no crec que sigui ideal, perquè altrament què passarà? Faran política només els rics? els que realment tinguin no solament diners, que no és el principal, sinó temps. El temps és tant com els diners, i a més a més, o bé ho fan aquests, o bé ho fan els qui no tinguin ni diners ni temps, però llavors estan a les ordres dels qui en tenen.

Per tant, és molt important que ens plantejem que el dia que hi hagi una reglamentació de partits polítics sigui feta pensant en Andorra. La Constitució encara no hi pensa massa, però la llei sí que hi haurà de pensar, i dins aquesta estructura pensar molt en la contenció de despeses electorals en tots els aspectes. Perquè, si anem a una circumscripció nacional –que esperem anar-hi–, s'haurà de fer campanya nacional. Llavors es multiplicaran les despeses, es multiplicarà la complicació, es multiplicarà el que s'hi ha de posar; el que hi hem de posar els candidats, ja ho saben tots els qui ho han estat en aquestes eleccions. Els del nostre partit no vam fer el "porta a porta" i no va ésser solament, únicament, perquè consideràvem que la Constitució era un tema prou gran, sinó perquè realment i materialment ens era impossible a quasi tots. En cosa de pocs dies fer una campanya de porta a porta extensiva a 2.800 electors, era de por, perquè no estàvem encara prou organitzats. Entesa i Progrés feia anys que estava organitzada per funcionar així i va poder tenir 40 o 50 persones acompanyant els candidats.

Hi ha d'haver la limitació de les despeses, i una de les maneres bones és que la televisió pública ho faci de la manera com ho va fer ara. No gaire diferent, perquè si no entrarem en la dictadura dels assessors d'imatge i dels dissenyadors. Són molt respectables, però, és clar, si entrem en això, llavors qui tingui més diners es farà uns espots fantàstics. I no crec que sigui necessari, perquè a l'hora de la veritat la gent el que vol és el tracte directe, i sentir el que explica una persona, i no sentir històries com fan a Espanya i a França.

Pel que fa a les idees, vull fer un incís molt breu. El que no s'ha de fer tampoc, crec jo, és atribuir d'entrada un qualificatiu a uns grups o a uns altres. A Andorra quins partits polítics nacionals poden arribar o quines tendències nacionals es poden dibuixar? Josep Maria Beal ha parlat d'una línia conservadora i una línia pro-

gressista. Jo no estic d'acord amb aquesta classificació, perquè és massa fàcil. Posar dins un mateix sac els progressistes i posar-s'hi un mateix i deixar als altres l'etiqueta de conservadors, és molt fàcil per a un mateix, perquè es posa l'etiqueta de progressista, però les etiquetes no volen dir gran cosa. Val més que els partits mateixos defineixin el que són i que la gent que els voti; és a dir, que si hi ha una gent que es volen dir liberals, que s'ho diguin, i si hi ha una gent que es volen dir progressistes, que s'ho diguin i que ho demostrin, perquè el progressisme es pot definir en temes com immigració, en temes com nacionalitat, en infinitat de temes. D'això n'hem parlat amb els companys d'Andorra la Vella i amb amics d'Entesa i Progrés. Entre Entesa i Progrés i el Partit Lliberal faríem unes barreges entre uns i altres en alguns temes, que es trobarien més bé amb nosaltres alguns d'ells, i alguns de nosaltres amb ells en segons quines coses. Això sempre serà així en un país petit i serà així, i més encara pel fet que les famílies i els grups familiars pesen.

Una altra reflexió que s'ha de fer és que les ideologies potser han caducat, o d'alguna manera s'han desacreditat per culpa del desgavell de la Unió Soviètica o dels seus satèl·lits. Però tendències sí que n'hi ha d'haver, i d'idees n'hi ha de continuar havent. I algunes de les idees que seran bastant importants de cara al futur per a Andorra pel que fa als partits, serà quina és la intervenció estatal en les coses del país. I aquí sí que em sembla que es poden dibuixar dues línies. El dia que vam estar amb la premsa a Barcelona això ja es va dir, ho va dir en Jaume Bartumeu: *"Jo veig una línia socialdemòcrata i una altra línia de tipus lliberal"*, va dir. Amb aquesta classificació ja hi estaria més d'acord, perquè hi entra perfectament la idea liberal del país que tenim nosaltres. Perquè el nostre país és, segurament, fins avui, el més liberal d'Europa. Llavors, tampoc no és convenient que es passi del que és Andorra, amb tot el que té de bo i de dolent, a l'extrem contrari. I nosaltres observem una tendència, que potser seria hora de frenar-la abans que creixés més a causa de la distribució de competències als comuns, que és un augment excessiu de la despesa pública. Per a mi, a Andorra, l'aplicació del sistema de les lleis de Parkinson, aquelles de l'augment del funcionariat de manera automàtica tant si hi ha feina com si no, i també el principi de Peter, Andorra és un laboratori on tot això es pot aplicar, per mi, al cent per cent. Jo he estat funcionari i ho conec bastant. I això té un agreujant a Andorra: que l'estament funcional –s'ha de dir el que passa, que no ho diu gaire gent– té una importància tan brutal dins el cos electoral, que serà una sort que augmenti el cos electoral si la llei de nacionalitat es fa més generosa i més ampla, altrament els polítics acabariem essent presoners dels funcionaris. I un cos funcional tan gran dins el cos electoral és una distorsió del que ha d'ésser la voluntat popular.

Per tant, convé primer partits de caire nacionals, o almenys que una part del parlament s'elegeixi d'aquesta manera. La llei electoral serà fonamental, i aquí sí que hi serem, perquè hi haurà discussions. Ja ho ha dit en Lluís Babi, que encara no

n'hem discutit els termes, i ell és una "rara avis", perquè a Ordino defensa unes idees que els seus parroquians no els hi volen sentir, i el felicito per fer-ho i ell sap que és difícil, és molt difícil que la gent accepti a moltes parròquies la meitat del Consell del sistema nacional. És difícil, però és el mínim, realment el mínim. Ara, hi ha solucions fora d'aquestes, no per repartir els campanars, no, sobretot pels grans temes d'un parlament, els temes que un parlament andorrà haurà de posar en marxa el dia que ho sigui, i esperem que aquest dia no sigui gaire llunyà.

Hi ha maneres de permetre que això que agrada tant la gent d'Andorra, que és poder dir: "*a mi aquell m'agrada, encara que estigui a Entesa i Progrés el voto*", o al revés. Això es pot fer. Almenys es pot fer que si els partits fan unes llistes, aquelles no siguin les úniques possibles, i que el número u d'aquella llista no estigui segur de guanyar. I això crec que és molt important, perquè a tots els partits del món, per molt democràtics que siguin, hi ha una tendència a l'elitisme, al classisme dins del mateix partit. Hi ha una directiva que mana, i que són els qui fan la feina, evidentment, d'això no n'hi ha cap dubte: són els qui s'hi juguen les garrofes i els qui hi dediquen les hores; però tampoc no és normal que en un país tan petit, on tots ens coneixem, et diguin que el Partit Lliberal presenta l'u, el dos, el tres, el quatre i passa a l'altre grup quatre, cinc o deu, i els altres que són molt simpàtics no poden passar. I és perfectament plausible que a mi em diguin: la llista d'un grup X té 28 noms, i d'aquests 28 en pots barrar 10; no marcar els que vols, sinó barrar els que no vols, encara és més bonic, ens agrada. S'ha de trobar la fórmula i s'ha d'educar la gent a fer-ho així. I tot això seria molt més senzill a nivell de recompte: no hi hauria la història aquesta de si barregem o no paperetes. Es notaria la llista del partit o del grup electoral, perquè en això sí que s'ha d'ésser una mica ampli i no s'hauria de dir: si tens partit polític autoritzant, no pots presentar una llista, perquè s'hauria de permetre la presència d'agrupacions electorals, com poden ésser de caràcter més parroquialista, sense oblidar que una part dels elegits ho hauran d'ésser per territori.

També seria desitjable, creiem, que aquesta part també tingués elements de proporcionalitat. Tot això s'ha d'anar elaborant i serà un tema important a fer. El que és fonamental, però, és que el sistema no es copiï d'Espanya, ni de França, ni de Catalunya, que és el mateix, i en canvi que s'adapti molt més a Andorra com a país petit i com país amb un nombre de votants molt petit, i on tots ens coneixem.

*Marc Forné és advocat, ex-editor de la revista Andorra 7,
membre del Partit Liberal Andorrà.*

Coneixement del passat per construir el futur

Antoni Ubach

El tema de la meua ponència era el coneixement del passat per forjar el futur. El futur polític d'Andorra, hem d'ésser clars, només és un, i és la Constitució. No sé si hi posarem un any, o dos anys, o tres anys per fer-la, però el que sí que crec és que la Constitució ara és imparable.

Així, doncs, el que ens ha d'importar actualment és aquesta Constitució, és aquest marc per al futur polític d'Andorra. I jo crec que tots els ciutadans hem d'esmerçar tots els nostres esforços cap a l'assoliment d'aquesta Llei.

En aquest camí, el més important, òbviament, és el traspàs de la sobirania al poble. Però, un cop guanyat això, hem d'intentar construir el marc institucional més adequat possible a les nostres necessitats.

Parlo a nivell personal, perquè el meu partit, que es diu Tradició i Progrés de la Massana, no m'ha autoritzat expressament a parlar.

Quan he agafat el llibre de Lídia Armengol, l'autor del text, Çebrià Baraut –una persona a qui personalment estimo molt, que coneix molt bé Andorra i que és un bon medievalista–, parlant dels Pariatges diu: el Pariatge andorrà és el més solemne, perquè té una doble aprovació reial i papal i és el més complex i l'únic que, amb les inevitables modificacions introduïdes en les seves clàusules originals, ha perdurat fins als nostres dies.

Aquest fet, a parer meu, és importantíssim. Hi ha un fet històric, que són els Pariatges, un tipus de pacte que en els segles XII, XIII, XIV es prodigava tot al llarg del Pirineu, on n'hi va haver una cinquantena, i resulta que avui dia, el 1992, l'únic que resta vigent és el d'Andorra. Doncs bé, malgrat totes les aberracions que puguin haver-hi, a mi em sembla que els Pariatges contenen les justificacions que han fet possible aquesta llarga existència, coses que ens han de servir per posar a

dins de la nova Constitució. Perquè aquestes coses han d'ésser, a la força, coses excepcionals.

A mi em sembla que el primer que hauríem de fer és formar un equip d'historiadors, de constitucionalistes, de civilistes, de polítics, que haurien d'intentar analitzar les raons per les quals avui dia existim en una forma totalment anacrònica.

Jo diria que la raó essencial de la pervivència d'Andorra són els equilibris, l'existència d'un conjunt d'equilibris. Hi ha moltes coses de les quals hem de treure profit, sobretot per mantenir-les, perquè aquesta perennitat que ens ha fet perdurar fins ara ens permeti de durar mil anys més.

I això per què? Doncs perquè hi ha un fet important, i em sembla que Antoni Pol d'alguna manera avui ho ha dit: hem d'ésser conscients i tenir la humilitat de reconèixer que Andorra és realment molt poca cosa. I si demà Andorra desapareix com a tal, que no és una cosa impossible, no se'n parlarà ni als diaris, perquè, justament, no estem ni a l'ONU, ni a cap lloc. Hem de tenir la consciència que és una cosa que ens pot passar, i si no tinguéssim aquesta consciència, no tindríem la força de fer una bona Constitució. Aquesta és la raó per la qual tenim l'obligació de prestar atenció i analitzar de la manera més aguda possible les raons, els fonaments que ens han permès de perdurar fins avui.

* * *

En primer lloc, ens fixarem en l'equilibri entre els coprínceps. El 1278 i el 1288, en el moment dels Pariatges, la força dels dos coprínceps –dels cos cosenyors, ja que en aquell moment encara no se'n deien coprínceps– és si fa no fa la mateixa força. Cebrià Baraut ens diu que els Pariatges són un acte solemne, i aquesta és sens dubte una de les raons per les quals la situació que creen ha perdurat fins ara. De tots els Pariatges que hi havia al llarg del Pirineu, l'únic que està ratificat per una butlla papal és el nostre. Potser aquesta solemnitat no és del tot estranya a la seva perduració.

Els dos coprínceps, el comte de Foix i el bisbe d'Urgell, en aquell moment són dos personatges importants, però limitats i amb un pes similar. En canvi, quan el cosenyoriu d'Andorra passa a la casa de França a través d'Enric IV de França que era al seu torn Enric III de Navarra i Enric II de Foix, llavors l'equilibri es trenca: el copríncepc francès és desmesuradament més important que el copríncepc episcopal.

I aquesta situació ha arribat fins avui i, si ens n'adonem, podem inferir-ne una llei de física: tenim un braç que és llarg, amb un pes pesant, que fa l'equilibri amb un braç curt amb un pes petit.

L'equilibri dels dos coprínceps és aquest: tenim un braç que arriba fins a París i allà tenim un pes, i tenim un altre braç, petitet, que arriba fins a la Seu d'Urgell, però com que és més curt, i el pes més lleuger, doncs es dona l'equilibri.

L'equilibri entre els coprínceps pot ésser, doncs, una de les raons de la perduració d'Andorra al llarg dels segles.

* * *

En segon lloc, tenim un altre equilibri, que és l'equilibri entre els coprínceps i el poble andorrà. Resulta que a Andorra, el 1866, no fa pas tants anys en comparació amb la llarga història d'Andorra, hi va haver una cosa importantíssima, que se'n va dir la Nova Reforma.

Un dels punts importants de la Nova Reforma fou el fet que fins al 1866 el poder del Consell de la Terra era de les parròquies, i era normal, perquè Andorra, com deia molt bé Antoni Pol, era una federació de parròquies.

A partir del 1820 hi va haver una sèrie de problemes, com ara la repercussió de les guerres carlistes a Espanya amb l'exili del coprínceps episcopal, la història dels casinos, i molts altres fets singulars. La rescissió dels delmes, per exemple, amb les excomunionis pertinents, fou una cosa molt forta. És a dir, en aquell període van passar tota una sèrie de coses, i la gent es va adonar que era necessari que no fossin les parròquies les que prenguessin decisions. I aquesta és l'originalitat dels andorrans, d'aquells mateixos andorrans que segles abans havien anat a veure els coprínceps, i en particular el bisbe, per demanar la formació del Consell de la Terra –perquè no hi van anar les parròquies el 1419 a demanar el Consell de la Terra, hi van anar els andorrans.

La idea que el Consell de la Terra havia estat donat als andorrans, doncs, ja hi era. El que passava era que, fins al 1866, el Consell estava format pels còsols de les parròquies.

En aquell moment això es canvia i es diu: a partir d'ara el Consell General serà la representació d'Andorra, no de les parròquies sinó d'Andorra com a conjunt, i es dicta un dels punts fonamentals de la Reforma del 1866, que és de canviar el concepte del Consell General, que passa d'un concepte parroquial a un concepte nacional.

I aquí es veu com patim d'amnèsia general. Perquè, això de què ara estem parlant, els nostres avantpassats ja ho van resoldre el 1866. I, coincidències de la història, resulta que el 1866, coincidint amb aquesta Reforma importantíssima a nivell polític, es dóna un fet, que és l'intercanvi de cartes amb França i Espanya, que ha regulat fins al mes de juliol de 1991 totes les transaccions duaneres entre França i Andorra i entre Espanya i Andorra.

Això va passar llavors just en el mateix moment. I és una coincidència extraordinària que l'any 1991 també es parli de Constitució al mateix temps que se signa l'acord amb la Comunitat Europea. Ve't aquí, doncs, una cosa que no se'ns pot escapar, i és l'estreta relació que hi ha a Andorra entre l'economia i la política.

* * *

El tercer punt és el problema de la propietat territorial dels comuns. A l'avantprojecte de Constitució es parla de la propietat privada i també es parla de la possible intervenció de l'Estat per regular l'economia de mercat.

Doncs bé, en la Constitució d'un país on la propietat privada només representa un 10 per cent del territori i la propietat pública representa un 90 per cent –aquestes són les xifres que ens ha donat Bonaventura Adellach–, em sembla una mica fora de lloc.

* * *

Aquests són, en síntesi, els equilibris que han permès la pervivència històrica d'Andorra: equilibris dels coprínceps entre ells, equilibris entre els coprínceps i el poble andorrà, equilibris entre les parròquies, equilibris entre el Consell General i els comuns, equilibris entre els andorrans i els residents, entre Espanya i Andorra, entre França i Andorra...

Tots aquests equilibris, perfectament existents avui dia, s'haurien d'analitzar amb el màxim detall, per recollir posteriorment els punts importants i positius de l'anàlisi i incorporar-los a la nova Constitució.

També hi ha uns equilibris nous, que estan encara per inventar, però que igualment haurien d'aparèixer a la Constitució, i que són els equilibris amb Espanya, França i Europa. I aquest equilibri s'hauria de subdividir en dues parts, una part econòmica, que és amb la CEE i que ja existeix, i una part política. Hem vist el paper important del Consell d'Europa a dins el nostre procés constituent. Em sembla, doncs, que hi hauria d'haver també un equilibri amb el Consell d'Europa.

Aquests són els equilibris que no podem trobar dins la història i que s'haurien de definir. Aquí haurem de donar prova de creativitat per trobar les fórmules més adequades.

Vull parlar encara d'un altre equilibri que tampoc no existeix dins el nostre marc històric, i que també hauríem de trobar: és l'equilibri entre els elegits i l'Administració. Per què? Lluís Babi abans ha dit: la crisi la tenim des de fa temps, i Marc Forné ha assenyalat que la crisi existeix des de l'acabament de la segona guerra mundial.

Hi ha hagut una por, una terrible por dels nostres elegits respecte a l'Administració, i diré també, en contrapartida, que l'Administració no ha servit adequadament els elegits. I això em sembla important, perquè el nostre país és petit i els nostres polítics seran sempre –i desitjo que així sigui– uns amateurs, no en el sentit pejoratiu, sinó amateurs en el sentit del Pierre de Coubertin, per dir-ho així.

Aquests amateurs, òbviament, no seran uns professionals i necessiten obligatò-

riament el suport d'una Administració professionalitzada. I l'Administració també hauria d'entendre que no viu per ella mateixa, sinó que viu al servei dels elegits, que són els representants del poble.

També, doncs, s'hauria de trobar aquest equilibri, que em sembla necessari per al bé del país, per a la bona feina dels elegits, i també per a la serenitat de la pròpia Administració.

Antoni Ubach és director de la Caixa Andorrana de Seguretat Social, membre de Tradició i Progrés de la Massana

No es reproduïxen els debats. I això, no perquè no n'hi hagués, o perquè fossin de poc interès, ans tot al contrari. Però les dificultats que presenta polir i condensar un debat, i el suplement de retard que això hauria ocasionat en la publicació definitiva, han fet prendre la decisió de no incloure els debats en la present edició. Tot i això, la Societat Andorrana de Ciències permetrà a tothom qui hi estigui interessat la consulta directa i íntegra dels debats per mitjà dels enregistraments que se'n tenen i que en un futur proper seran lliurats als arxius de so dels Arxius Nacionals per poder fer més efectiva i còmoda la possibilitat de consulta.

Cloenda

Un cop finalitzada aquesta jornada tan densa, com a membre de la junta de la Societat Andorrana de Ciències voldria agrair la presència dels ponents, de la premsa i del públic assistent. La nostra entitat pretén ésser només un vehicle de promoció d'estudis sobre temes que afecten Andorra directament, i no se solidaritza específicament amb cap tendència concreta, sinó que vol ésser considerada imparcial en donar l'oportunitat d'expressió a totes les opinions. Quan es va escollir el tema de la Diada d'enguany, es va fer arribar una enquesta a tots els grups polítics del país a fi de partir d'una base de dades homogènia que ajudés a perfilar el debat d'avui. La majoria de les enquestes no han estat retornades a la seu social amb les respostes pertinents. Era la nostra intenció poder comentar-les en aquest fòrum; però, com que només dues han arribat al nostre abast, semblaria més adient de fer un comentari global quan se n'obtingui la totalitat. De tota manera, voldria recordar que no es tractava de dissertar sobre Constitució, sistemes electorals o partits polítics, sinó d'aprofundir en els factors que intervenen en la base de les tendències polítiques. Continuem compromesos en l'edició de les anteriors Diades d'Andorra a la Universitat Catalana d'Estiu que encara no han sortit publicades, i farem el possible per aconseguir-ho durant el proper any.

Per finalitzar aquesta cinquena Diada Andorrana, voldria palesar aquesta dinàmica tan abundant en preguntes, intervencions i comentaris que s'ha produït entre els ponents i el públic assistent. Aquest interès només s'ha pogut veure sobrepassat per les limitacions de temps que obligaven els nombrosos ponents.

Moltes gràcies a tots, i us emplacem per a l'any vinent a la sisena Diada Andorrana a Prada.

Àngels Mach Buch
tresorera de la SAC

ANNEX

Convocatòria i programa previst

5a DIADA ANDORRANA A LA UCE

XXIV Universitat Catalana d'Estiu - Prada de Conflent (Catalunya Nord)

TEMA: TENDÈNCIES POLÍTIQUES A ANDORRA

Dissabte, dia 22 d'agost de 1992

Organitza: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES

De les 9.30 a les 13 hores:

PRESENTACIÓ DE PONÈNCIES

1. LES ELECCIONS A ANDORRA 1970-1992 *Eugeni Giral (història)*
2. PREMSA I POLÍTICA *Pius Pujades (premsa)*
3. POLÍTICA I CIUTADANIA *Francesc Ruiz (premsa)*
4. LA IL·LUSTRACIÓ A ANDORRA? *Vicenç Mateu (política)*
5. EL PERQUÈ D'UNA CRISI POLÍTICA A ANDORRA *Lluís Babi (política)*
6. L'ECONOMIA ANDORRANA *Enric Palmitjavila (política)*
7. ECONOMIA I GESTIÓ *Maria Reig (política)*

De les 15 a les 17.30 hores:

PRESENTACIÓ DE COMUNICACIONS LLIURES

8. EL FET TERRITORIAL ANDORRÀ *Antoni Pol (urbanística)*
9. EVOLUCIÓ DE LA POLÍTICA A ENCAMP EN ELS DARRERS 15 ANYS
Josep Dalleres (política)
10. DE L'ESTAT LIBERAL A L'ESTAT DE PARTITS *Maria Rosa Ferrer (política)*
11. PARTITS POLÍTICS I CONSTITUCIÓ *Pere Moles (política)*
12. UNS PARTITS POLÍTICS PER A ANDORRA *Marc Forné (política)*
13. CONEIXEMENT DEL PASSAT PER CONSTRUIR EL FUTUR POLÍTIC
Antoni Ubach (política)
14. TERRITORI, POBLACIÓ I SISTEMA DE PARTITS *Ladislau Baró (política)*
15. ANDORRA POLÍTICA: IGUAL O DIFERENT? *Josep Maria Beal (política)*

Coordinació: SOCIETAT ANDORRANA DE CIÈNCIES

Llista de participants a la Diada

Maria Teresa Armengol	Mestra	<i>Escaldes-Eng.</i>
Jordi Ausàs i Coll	Professor Escola Andorrana	<i>Andorra la Vella</i>
Lluís Babi i Picolo	Obrer, secretari comú Ordino	<i>Ordino</i>
Joan Becat	Prof. Universitat Perpinyà	<i>Perpinyà</i>
Carles Blanch	Periodista TVE	<i>Sant Cugat</i>
Carme Bonet	Periodista Ràdio Valira	<i>Arsèguel</i>
Martina Camiade	Secretària comú Canillo	<i>Escaldes-Eng.</i>
Catalina Coll i Garriga	Fisioterapeuta	<i>Barcelona</i>
Montserrat Cordero	Professora	<i>Andorra la Vella</i>
Maria Rosa Ferrer	Cap serv. Secretaria Govern	<i>La Margineda</i>
Diana Figueras i Nieto	Professora	<i>Escaldes-Eng.</i>
Agustí Font i González	Comerciant	<i>Escaldes-Eng.</i>
Marc Forné i Molné	Advocat	<i>Andorra la Vella</i>
Pere Gil Carreras	Empresari	<i>Escaldes-Eng.</i>

Eugeni Giral	Economista, professor UAB	<i>Barcelona</i>
Manel Ibàñez	Periodista	<i>Escaldes-Eng.</i>
Antoni Iscla	Periodista Informacions	<i>Escaldes-Eng.</i>
Àngels Mach i Buch	Farmacèutica	<i>Canillo</i>
Joan R. Marina i Amat	Professor català per a adults	<i>Santa Coloma</i>
Vicenç Mateu i Zamora	Professor Sant Ermengol	<i>Escaldes-Eng.</i>
Lluís Morera i Pasqual	Gravador	<i>Encamp</i>
Enric Palmitjavila i Ribó	Empresari	<i>Andorra la Vella</i>
Jordi Pasques i Canut	Periodista Pirineu Actual	<i>Oliana</i>
Pere Pellicer i Canal	Filòleg	<i>Barcelona</i>
Ignasi Planell	Periodista Diari d'Andorra	<i>Andorra la Vella</i>
Antoni Pol i Solé	Arquitecte	<i>Canillo</i>
Ermengol Puig i Tàpies	Professor Escola Andorrana	<i>Andorra la Vella</i>
Sandra Pujadas	Medievalista	<i>Girona</i>
Pius Pujades	Periodista Diari d'Andorra	<i>Andorra la Vella</i>
Julià Rodríguez	Periodista Informacions Diari	<i>Andorra la Vella</i>
Jaume Ros i Serra	Empresari	<i>Escaldes-Eng.</i>
Albert Salvadó	Director adjunt de la CASS	<i>Andorra la Vella</i>
Jaume Serra i Serra	Empresari	<i>Escaldes-Eng.</i>
Sílvia Sinfreu	Professora	<i>Escaldes-Eng.</i>
Jordi Solé i Camardons	Professor sociolingüista	<i>Oliana</i>
Rosa Mari Sorribes	Periodista Informacions	<i>Andorra la Vella</i>
Pere J. Tomàs i Sogueró	Empresari	<i>Escaldes-Eng.</i>
Antoni Ubach i Mortés	Director de la CASS	<i>La Massana</i>

Recull de premsa

Diari d'Andorra

DIRECTOR: GUALBERTO OSORIO · NÚMERO 397 · DIUMENGE, 23 D'AGOST DE 1992 · PREU: 90 PTES.

V Diada andorranca a la Universitat Catalana d'Estiu

Constitució i partits polítics, en el centre del debat de Prada

■ A la jornada, organitzada per la Societat Andorranca de Ciències, van prendre-hi part dotze ponents

■ Els temes més candents del moment actual que viu Andorra van dominar les intervencions

El contrast d'idees sobre el sistema electoral, sobre com s'ha d'organitzar el país i sobre el significat de la constitució, i l'anàlisi de la situació actual del Principat als diferents nivells econòmic, polític i social van ser els temes que van centrar les ponències i el debat, ahir, a la Diada d'Andorra que va tenir lloc dins el marc la Universitat Catalana d'Estiu

que se celebra aquests dies a Prada de Conflent.

Sota el lema *Tendències polítiques a Andorra*, dotze ponents van tractar temes no solament polítics, sinó també d'àmbit econòmic i social. El debat va ser viu entre els assistents, una cinquantena de persones, que van seguir la diada en dues atapeïdes sessions de matí i tarda. (Pàgs. 3 i 4)

Un moment de la diada, celebrada en una aula del Lycée Renouvier de Prada de Conflent.

Un autocar es queda sense frens i s'estavella a Escaldes

L'autocar desfrenat va anar a topar contra un rètol.

■ La topada contra un rètol va causar ferides poc greus al xofer i a cinc dels passatgers

Un autocar d'una empresa d'excursions va quedar-se sense frens i va anar a estavellar-se contra un rètol publicitari a l'entrada d'Escaldes venint d'Encamp. El fet va passar ahir pels volts de les quatre de la tarda i en van resultar ferits de poca consideració el xofer i cinc dels turistes que formaven el passatge del vehicle. (Pag. 10)

Especials festes majors
SANTACOLOMA

(Pàgs. 27 a 39)

ARINSAL

(Pàgs. 41 a 44)

Loteria Espanyola i del Zodíac

(Pàgs. 13 i 14)

Shopping
Comprar bé amb el Diari

(Pàgs. 45 a 48)

Viatges arreu del món...

Preus especials per a Fires Professionals

Plaça Coprínceps, 6 - ESCALDES
Tels.: 20 1 82-20 1 16
Fax: 80 2 44-Tlx: 425 AND

CRÈDIT ANDORRÀ

al vostre servei i al servei del país

L'evolució de la política i l'economia van marcar ahir la discussió a Prada

■ Antoni Ubach va dir que la pertinença a la cultura catalana ha fet Andorra més forta i valenta

Montserrat Luesma
PRADA DE CONFLLENT

La formació de partits polítics, el procés constituent que segueix el país i el sistema electoral que finalment haurà de ser capaç d'harmonitzar les diferents realitats parroquials, tenint com a tema de fons el problema d'una crisi política i econòmica que planja sobre el moment de transició actual, van ser els temes principals que van centrar la cinquena diada d'Andorra dins del marc de la Universitat Catalana d'Estiu que es celebra fins avui a Prada de Conflent.

La imposició de tributs, actualment indirecta, i la seva transformació en directa, en un termini que es vol que sigui al més dilatat possible, però que es veu necessari, es va apuntar com una de les solucions a la crisi econòmica.

Antoni Ubach va ser contrari a aquesta teoria. El fet que andorra gaudeixi d'un règim fiscal avantatjós respecte dels països del seu entorn és precisament el que ha fet possible el seu desenvolupament i, en conseqüència, segons Ubach, és el que s'ha de defensar per sobre de qualsevol altra alterna-tiva.

D'altra banda, es va refermar, en repetir-se al llarg de tota la jornada, la idea de treballar per un equilibri a tots els

nivells. La conjunció del passat i el futur d'Andorra, el manteniment de les seves institucions i el paper de cadascuna, la seva població i el desenvolupament econòmic han de dibuixar-se sota aquesta perspectiva.

La tendència en sistemes electorals per la qual van apostar els diferents ponents va ser buscar una fórmula proporcional mixta de representació al Consell. Una representació que fos més justa tenint en compte la població de les parròquies. Aquesta mesura es va tractar com un pas previ cap a una circumscripció única de caire nacional, en la qual no eren imprescindibles els partits nacionals.

Impostos, eix de la reunió

Ubach va destacar la pertinença a la cultura catalana com un fet important que ha fet Andorra més forta i valenta del que ho hagués pogut estar.

El director de la CASS va voler matisar, d'altra banda, el debat sobre el deute públic de l'Estat, desdramatitzant les xifres que s'han donat. Segons Ubach, un deute global de 25.000 milions de pessetes previst per al final d'aquest exercici —sempre es va referir a dades estimatives— no representa cap mena de daltabaix, ja que l'economia pública es mou per paràmetres ben

diferents dels de l'economia privada. Va proposar l'aplicació d'un IVA moderat de l'ordre d'un 2,5%, que fixaria la pressió fiscal al Principat gairebé 10 punts per sota de la dels països europeus que registren els índexs més baixos. Ubach va tornar a plantejar la creació una moneda andorranca, l'ecu, quan Andorra sigui un Estat constitucional reconegut internacionalment. Aquesta solució resol-dria de cop el deute de l'Estat.

El problema de la mala gestió dels diners públics es va tornar a tractar en parlar de l'acord de la transferència del trenta per cent als comuns. Per Mateu, resulta incoherent determinar el volum del presupost comunal sense haver delimitat prèviament les competències que els han de correspondre.

Els ponents van fer al·lusions a la Constitució.

El debat va repartir-se al llarg de les intervencions

El debat, empès d'alguna manera per la dinàmica de les intervencions i el caràcter d'aquestes, es va produir com a norma general després de cada ponència.

El punts que van originar més polèmica van ser la necessitat o no de crear impostos, fossin directes o indirectes, la falta de fons ideològic que encara hi ha en alguns partits polítics del nostre país, quina mena de sistema electoral necessitem, i les fórmules de sortir de la crisi econòmica actual.

Antoni Ubach va fer intervencions en diverses de les ponències sobre els impostos, però també en van fer alguns dels assistents, com ara Agustí Font, Vicenç Mateu, Marc Forné i Lluís Babi sobre altres punts.

Forné va fer sorgir la dialèctica de l'*etiqueta* que es posa als partits polítics, entre progressistes i conservadors. Josep M. Beal, en la seva ponència va parlar justament d'aquesta diferenciació de partits pel que fa a l'evolució de la política els

Un moment del debat a l'aula 214 de la Universitat d'Estiu.

últims anys. Forné va dir que no és correcte posar aquesta mena d'*etiquetes* en la situació política en la qual es viu ja que "primer els partits s'han de definir, i després es poden classificar". L'advo-cat va indicar que el partit

pel qual es va presentar a les generals, el PLA, havia estat titllat de conservador, quan en alguns aspectes, justament no ho era.

El debat en alguns moments va provocar que el ritme de les ponències s'alentís considerablement.

La premsa, antídoto del secretisme

El paper de la premsa en tot aquest procés d'obertura política del país es va posar sobre la taula diverses vegades. Va ser una qüestió latent en pràcticament totes les ponències que hi va haver, tot i que fossin de signe de diferent.

En diferents ocasions es va fer constar el trencament del secretisme que va significar la publicació per part del **DIARI D'ANDORRA** de l'avantprojecte de Constitució que s'estava negociant en aquell moment el gener passat.

El mot secretisme va ser emprat per Pere Moles, que va destacar la importància dels mitjans de comunicació

però també de l'administració en aquests aspectes.

Vicenç Mateu, per la seva banda, va fer una aportació prou consistent en parafrasejar McLuhan tot dient que el *medi és el missatge*. Per Mateu, l'aparició dels mitjans de comunicació diaris ha canviat la manera de fer i de viure la política al país, i n'ha canviat el ritme per fer-lo més ràpid.

La vida social del país ha canviat a causa de la pressió dels diversos mitjans de comunicació.

Rosa Ferré va defensar, però, que el secretisme s'ha acabat gràcies a l'augment de comunicats de premsa que es fan ara.

Dotze ponents per definir la política

■ Només tres baixes en les conferències previstes en la jornada andorrana a la UCE de Prada

M.L.M./L.P.
PRADA DE CONSULTA

Els dotze ponents que van fer les seves intervencions durant el dia d'ahir van oferir als assistents visions molt diferents de la situació política i el seu l'entorn social.

Va obrir el cicle Eugeni Giral, que va parlar de les dificultats de fer una anàlisi d'Andorra pel que fa a les eleccions, a causa de l'absència de partits polítics, a la poca circulació d'expressions polítiques i al fet que la democràcia estigui marcada pel "clientelisme i el personalisme". Per comprendre el que passa al país s'han de conèixer les relacions entre les persones. En legislació electoral, va dir que "nu hi ha un marc clar" ni "un sistema homogeni", i el que hi ha tendeix a la inseguretat. Giral va acabar explicant l'estudi que ha engegat el CEDOC per determinar qui és qui al Principat en la política i les eleccions.

El subdirector del DIARI D'ANDORRA, Pius Pujades, va expressar en la seva ponència l'«excepcionalitat del país i les seves institucions, i de quina manera això es pot reflectir en la tasca periodística. Va presentar un recull d'opinions —anònimes— sobre els diaris, semana-

ris i emissores de ràdio que hi ha al Principat, i les seves suposades tendències polítiques, el suport econòmic i les tendències sobre els coprínceps.

Aconseguir l'equilibri entre les necessitats de la ciutadania i les que imposa l'Estat va ser l'eix de la reflexió que va fer Albert Salvadó, substituït de Francesc Ruiz. Salvadó va fer reflexions obertes sobre la possible aplicació dels acords de Maastricht —pel que fa als drets dels residents a ser elegits— al Principat, i també dels condicionants a l'entorn de la immigració i la possible integració. Va indicar que cal "evolucionar sense destruir, conservar sense aturar".

Andorra i la ll·lustració

Viçenc Mateu va plantejar als assistents la hipòtesi que Andorra reflecteix certs aspectes del període històric de la ll·lustració. Va afirmar que es viu un moment d'obertura, hi ha tensió ideològica i transformacions: la raó guia les accions i l'ideal de progrés domina la societat. Per Mateu, s'està produint una reflexió sobre la Constitució, anem cap a un Estat de dret, s'està sortint de la minoria d'edat, han aparegut mitjans de comunicació, espais

públics de debat intel·lectual. S'està en vies d'una transformació social. També hi ha indicis d'un nou discurs de reivindicació d'interès general, és vigent l'ideal de progrés i s'estableix la vertebració política.

Per Lluís Babi, la crisi política ve de lluny i encara no s'ha solucionat perquè no hi ha classe política andorrana: s'ha funcionat a base de parroquialisme mal entès i egoista. Babi va fer un discurs sobre la recerca del treball polític continuat i no electoralista, i per una sola circumscripció electoral nacional, la qual cosa tardarà a assolir-se. Va fer una crítica a la falta de coherència que hi ha al Consell, demostrada en les votacions del pressupost.

Enric Palmítjavià va parlar del desenvolupament econòmic del país i els cicles que ha viscut al llarg de les últimes dècades, i va posar èmfasi en l'establiment de les bases econòmiques i l'obertura del Principat en les dècades dels anys 30, 40 i 80. Va recomanar "molta prudència en la introducció d'impostos" perquè per ella mateixa no aportaria solucions.

Per Pere Moles, el poble no s'ha sentit identificat amb el procés actual que s'està vivint, a causa del secretisme amb què

Marc Forné i Viçenc Mateu durant la taula rodona.

s'estan duent les negociacions i la redacció de la Constitució, justament a l'inrevés de quan es va començar la reforma de les institucions, moment en que es van fer diverses consultes populars. Aquesta falta d'informació podria provocar, segons Moles, que el poble, arribat el moment, votés negativament el text. Amb tot, per Moles, la Constitució hauria de recollir "exclusivament allò que és imprescindible per ser un Estat de dret".

Territorialitat

Antoni Pol va dir que la divisió territorial andorrana sempre havia quedat clara, però que actualment s'ha obviat en alguns mapes i documents. Va enumerar una sèrie de trets diferencials d'Andorra a través del concepte territorial, i va

assenyalar que l'ordre protocol·lari "no té cap valor" i que els comuns són l'única institució andorrana que no ha estat constituïda per decret i que això els dóna valor per ells mateixos.

De l'Estat liberal a l'Estat de partits era el tema de la ponència de Maria Rosa Ferré, que va dir que Andorra té elements propis per ser un Estat, però bé que anterior a la divisió de poders. Per Ferré, el procés de reforma s'ha portat amb lentitud i encara no s'ha aconseguit. Les tensions creades pel creixement demogràfic, la situació del Principat respecte de la resta de món i la necessitat que sigui reconegut fan indispensable la Constitució. Va defensar el sistema electoral mixt amb una sola cambra.

La dissensió de Marc Forné sobre els partits polítics va tractar del procés de formació que encara viuen alguns d'ells al Principat, i va apuntar que no han de ser els únics interlocutors polítics, però que han de captar l'atenció de l'opinió pública. Forné va explicar la importància del paper legislador dels actuals consellers generals i el pes del funcionariat com a cos electoral.

Antoni Ubach va dir que "el futur d'Andorra està en la Constitució i aquest procés és imparabile" en parlar que s'està dibuixant el marc del futur polític a través d'aquest text. Va proposar una reflexió sobre l'existència d'Andorra i sobre les diferències entre els elements polítics, socials i econòmics, que són raó essencial de la perdurabilitat del país, arrelats en fets històrics ocorreguts en 700 anys.

Josep M. Beal, que no hi va poder assistir, va enviar la seva ponència, llegida als presents, en què va parlar de la dificultat de comprendre des de fora el país, i dels canvis ocorreguts als últims cinquanta anys.

Una diada apassionada, intensa i concorreguda

La diada andorrana de Prada d'ahir no va ser com la dels anys anteriors. Va ser més intensa, apassionada i concorreguda que mai. No en va, el tema triat per a la jornada era les *Tendències polítiques a Andorra*, Constitució, impostos, integració, parroquialisme, partits, ideologia, crisi, déficit públic, sistema electoral i progrés són paraules que van estar en boca de tots els ponents i de les prop de quaranta persones que van seguir les dotze conferències en directe.

La jornada d'Andorra a Prada es va celebrar a l'aula 214 del Lycée Renouvier. Eugeni Giral va llegir la seva ponència quan eren les 10 del matí. A continuació, van

intervenir Pius Pujades, Albert Salvadó —en substitució de Francesc Ruiz—, Viçenc Mateu, Lluís Babi i Enric Palmítjavià. Antoni Pol va reobrir la jornada després de dinar tots junts als menjadors del Lycée. Més tard van prendre la paraula Maria Rosa Ferré, Pere Moles, Marc Forné i Antoni Ubach.

En el debat posterior, on van sobresortir les intervencions incisives i polemiques de Lluís Babi i Antoni Ubach va quedar palès, un cop més, que en aquests moments si hi ha un tema que desperta les passions de tota la gent del Principat és què i com serà el nostre país en el futur. Pel que fa al quan...

Antoni Ubach en un moment de la seva intervenció.

L'editorial Maià edita l'última novel·la de Pere Verdaguer

■ "Arc de Sant Martí" va ser presentada ahir per Joan Becat, a Prada

I. P. R.
PRADA DE CONFLLENT

Els llibres de Miquela Valls, *Andorra cap a la literatura*, i de Pere Verdaguer, *Arc de Sant Martí*, van ser presentats oficialment ahir per Joan Becat, professor de la Universitat de Perpinyà, en el març de la V Diada andorrana a la Universitat d'Estiu de Prada de Conflent. Tots dos treballs han estat publicats per l'editorial Maià d'Andorra la Vella.

El llibre de Pere Verdaguer, *Arc de Sant Martí*, és una novel·la de ciència ficció que, en paraules de Becat, "no té res a veure amb les altres obres d'aquest gènere de l'autor". Pere Verdaguer és professor de la Universitat de Perpinyà i autor de diverses novel·les, narracions juvenils i estudis sobre literatura.

D'esquerra a dreta: Joan Becat i els autors dels llibres, Miquela Valls i Pere Verdaguer.

Començar de zero

La gènesi del llibre de Miquela Valls (que és va posar a la venda per Sant Jordi d'aquest any), com va explicar ella mateixa, va sorgir arran de l'encàrrec de Joan Becat d'incloure la literatura en els estudis que es fan sobre el país a la Universitat de Perpinyà. "La primera estranyada va ser

Jo —va explicar l'autora, que és professora de la mateixa Universitat—, no sabia que hi hagués una literatura andorranista".

Alhora d'enfrontar-se amb el tema, l'autora es va trobar que no existia cap tipus de documentació sobre aquest tema, i per tant s'havia de crear de zero aquesta història de la literatura. La solució va ser, en primer lloc, canviar el concepte i acceptar la literatura oral

com a base de l'anàlisi. En segon lloc, Miquela Valls va incloure tots aquells textos que si bé no han estat escrits per autors del país, parlen d'Andorra. En aquest apartat, els treballs, del segle XIX, són majoritàriament llibres de viatges escrits en francès i castellà, i en menor mesura en català i anglès.

El segle XX, de la mà de l'escriptora Isabelle Sandy, Andorra apareix com un lloc

on se situa l'acció del gènere novel·lístic.

L'autora va destacar que no entén el silenci que s'ha fet en les obres de consulta de dos autors andorranos contemporanis com són Josep Daleries i Antoni Morell.

Miquela Valls es va mostrar partidària que es faci una crítica digna de les produccions del país, "ja que és imprescindible per tenir una literatura digna".

Els Mustangs i Jordi LP actuaran a la Massana

El grup musical dels anys setanta, els Mustangs, i l'humorista Jordi LP, actuaran divendres vinent al Prat Gran del Colat de la Massana, en un concert organitzat per l'oficina d'informació i turisme de la Massana. L'actuació del grup Mustangs, format per cinc components, tindrà lloc a les 10 de la nit. Jordi LP, conegut humorista català i també cantant, actuarà després del concert.

Les entrades d'aquest espectacle musical es troben a la venda a les casetes d'informació i turisme al preu de 1.000 pessetes.

Aquesta és l'última de les activitats a l'aire lliure que organitza aquest any l'oficina d'informació i turisme de la Massana. D'altres grups, també dels anys setanta, van fer aquesta mateixa actuació de cloenda els anys anteriors. Primer van ser els Sirey i l'any passat el Duo Dinàmic.

Desapareix, als 82 anys, el cineasta John Sturges

John Sturges, director de cinema dels Estats Units que s'havia especialitzat en pel·lícules d'acció, com ara el clàssic *Els set magnífics*, va morir dimarts passat, a l'edat de 82 anys. La causa de la mort, segons fonts hospitalàries, va ser un emfisema pulmonar.

Sturges va morir en un hospital prop de casa seva a San Luis Obispo, Califòrnia, uns 300 quilòmetres al nord de Los Angeles.

Recordat com l'últim dels grans directors de Hollywood del gènere cinematogràfic de l'Oest americà, Sturges va aconseguir l'any 1954 un Oscar per la pel·lícula *Bad day at Black Rock*, interpretada per Spencer Tracy, Lee Marvin i Ernest Borgnine. Després del seu triomf va aconseguir grans èxits de taquilla amb els films *Gungfight at de OK Corral*, l'any 1957, *El vell i el mar*, l'any 1958, i dos anys després, *Els set magnífics*, en què hi van prendre part Steve McQueen, James Coburn i Yul Brynner. També són obra seva *La gran escapada*, amb Charles Bronson, i el seu darrer film *The Eagle has landed*.

El cos de ball de l'esbart Els Esquirols farà una demostració aquest matí a la festa d'Arinsal

M. Teresa Blanco
ARINSAL

El cos de ball de l'esbart Els Esquirols de la Massana farà una demostració aquest matí, a dos quarts de 12, dins el marc d'activitats programades per a la festa major d'Arinsal.

El grup, com acost de una trentena de persones, mostrarà al públic 5 danses diferents: tres de citalanes, *La festa carnavalesca*, la *Quadrilla de Granollers* i les *Danses d'Ulldemolins*, i dues d'andorranes, *La farandola* i *l'Esquerrana d'Ordino*.

Aurora López, directora artística de l'esbart, ha explicat que "l'any passat no vam poder actuar a la festa

Una de les actuacions de l'esbart de la Massana.

major d'Arinsal perquè acabàvem d'arribar de Portugal, però hi hem anat sempre que ens ho han demanat i que hem pogut". Ara, el cos de dansa de l'esbart dansaire Els Esquirols està lliure fins al mes de

setembre, en què es desplaçarà a Polònia per participar en el festival del sisè mil·lenni de la Terra de Cheim. "Tot va sortir del grup polonès Ziemi Chelmskiej, que va actuar a la Mostra Folklorica i amb el qual ens uneix una gran amistat. Ens van dir que el seu govern organitzava aquest festival i que volien portar un esbart convidat d'Andorra", explica Aurora López.

L'esbart Els Esquirols té, a més del cos de dansa d'adults, una escola d'infants per a nens d'edats compreses entre els 3 i els 8 anys, i un esbart juvenil, en el qual hi participen joves d'entre 9 i 13 anys.

Dotze ponents analitzen a Prada les "Tendències polítiques a Andorra"

El procés constituent centra el debat a la cinquena diada andorrana

La cinquena diada andorrana de la XXIVa Universitat Catalana d'Estiu a Prada de Conflent va analitzar ahir durant tot el dia el tema "Tendències polítiques a Andorra", triat pel seu interès en aquests moments. Entre els dotze ponents que finalment van assistir a la jornada, hi havia membres de diferents grups polítics, que van centrar el debat en el model de Constitució que convé per al país i com s'han de resoldre els principals problemes que en l'actualitat té plantejats. L'acte d'obertura va anar a càrrec del president de l'UCE, Max Cahner. ■

pàgines 3, 4, 5, 6 i 8

SUMARI

El Servei de Policia del Principat ha realitzat set detencions els darrers dos dies

pàgina 9

Els accidents d'un autocar d'excursions i de dues motos causen set ferits

pàgina 10

Les festes majors, protagonistes del cap de setmana arreu del país

pàgines 13 i 14

CRÈDIT ANDORRÀ*al vostre servei i al servei del país*

OPINIÓ

Editorial

El debat de Prada

La celebració, ahir dissabte, de la diada andorrana –la cinquena– a la Universitat Catalana de Prada, ha estat l'ocasió de debatre les tendències polítiques a Andorra.

Cal felicitar públicament l'organitzadora pacient d'aquestes d'ades andorranes a Prada de Conflent, la Societat Andorrana de Ciències, per la seva tasca al servei d'un positiu diàleg andorrà en uns moments de cabdal importància per a l'esdevenidor de la nostra comunitat nacional.

El procés constituent en curs, junt amb la delimitació de competències entre les diferents institucions que conformen l'Estat andorrà, avança a un bon ritme i tot sembla indicar que a partir del setembre vinent el procés s'accelerará ràpidament.

És, doncs, de gran importància que el conjunt de forces polítiques que concorren a l'expressió del sufragi dels ciutadans, mitjançant la presentació de diferents alternatives electorals, puguin ara confrontar-se i contrastar opinions en el marc d'un debat obert i poc formalista.

L'absència final d'alguns dels ponents anunciats haurà reduït un xic l'expectativa creada, però, en qualsevol cas, s'haurà esdevingut una trobada interessant entre forces polítiques que han comptat i compten en l'escena institucional andorrana.

És ben cert que no tots els que hi eren tenen una expectativa raonable per poder comptar significativament en el futur polític andorrà. Però no és pas menys cert que el nou règim constitucional, amb la inevitable modificació de la Llei Electoral, comportarà de retruc una recomposició del mapa polític andorrà.

I és precisament en la perspectiva d'aquesta cada

dia més pròxima recomposició que serà interessant llegir amb deteniment i atenció la transcripció de les ponències presentades i del debat mantingut entre tots els assistents a la jornada d'ahir.

Alhora convé que ens adonem que, en pocs mesos, som davant la segona ocasió en què forces polítiques andorranes debaten els seus plantejaments de futur... fora de les nostres fronteres.

Poc després de les eleccions de l'abril s'esdevingué al Col·legi de Periodistes de Barcelona un debat entre quatre polítics andorranos a l'entorn del procés constituent. Ahir s'ha continuat d'alguna manera aquella experiència, ampliant el nombre d'interlocutors, però la repetició de la característica de la celebració a l'exterior –que des d'aquesta pàgina ja vam comentar com una circumstància preocupant, al moment del debat de Barcelona, pel que podria significar de por a debatre a casa– ens porta a preguntar: ¿per què no es poden organitzar aquestes trobades i confrontacions a les nostres valls?

Val a dir que en una òptica de diàleg entre formacions polítiques ja s'han esdevingut dues trobades d'Entesa i Progrés amb el Partit Liberal Andorrà i amb Iniciativa Democràtica Nacional, fa unes quantes setmanes, i dijous passat la UCPA d'Escaldes-Engordany va anunciar públicament la seva intenció de mantenir unes trobades informatives amb les altres forces polítiques de la seva parròquia que no compten amb representació parlamentària.

Són dues bones iniciatives que haurien de ser compartides per altres forces polítiques parroquials si es vol, com l'interès nacional reclama, fer de la Constitució la futura casa comuna de tots els andorranos. ■

informacions

Edita: Audiopress S.A.

Redacció i Administració: Avinguda Meritxell 101, 1r. Andorra la Vella. Tels.: 63197-62965-62 Fax: 53193

Imprimeix: Grafinter. Autorització Legal: M.M.I.I.Vegueries Decret 21/10/91 Dipòsit legal: AND-344/1991

Director: Francesc Ruiz. Nacional: Ramon Santiago, Julià Rodríguez, Manel Ibáñez, M. Josep Pérez, Yana Manú, Tere García. Esports: Joan Antoni Sarmiento, Toni Iscla. Fotografia: Manel Vega, Enrique Muñoz, Dor Vergens. Correcció: Daniel Luján, Mercè Riu, Esther Blasi. Maquetació: Mercè Bufí, Núria Pamies. Edició Gràfica i Arxius: Pilar Monge. Administració: Elvira Celi. Aquest diari és planat amb els articles dels comentaristes, que són responsables dels textos signats, tot respectant el dret d'expressió.

INFORMACIONS/diari manifesta la seva opinió a través de l'editorial. Prohibida tota reproducció.

NACIONAL

Cinquena diada andorrana a l'UCE de Prada de Conflent

Polítics de totes les tendències participen en la diada d'Andorra a Prada de Conflent

El debat es va centrar en el procés constituent i en els reptes de futur

JULIÀ RODRÍGUEZ

Prada de Conflent

El procés constituent que està vivint Andorra i algunes de les principals qüestions que s'hauran d'afrontar en un futur pròxim —com ara el sistema electoral o la crisi econòmica— van acaparar el debat a la cinquena diada andorrana de la XXIVa Universitat Catalana d'Estiu, que se celebra a la localitat catalana de Prada de Conflent. El tema elegit en aquesta ocasió per l'organitzador, la Societat Andorrana de Ciències, i sobre el qual es van presentar durant gairebé vuit hores un total de dotze de les quinze ponències que hi havia previstes en un principi, va ser el de *Tendències Polítiques a Andorra*.

Els conferenciants, entre els quals n'hi havia de diferents grups polítics, van ser finalment els següents: Eugeni Giral (*Eleccions a Andorra 1970-1992*), Pius Pujades (*Prensa i política*), Albert Salvadó (*Política i ciutadania*), Vicenç Mateu (*La Il·lustració a Andorra*), Lluís Babi (*El per què d'una crisi política a Andorra*) i Enric Palmitjavila (*L'economia andorrana*).

L'acte d'obertura va anar a càrrec de Max Cahner, president de la UCE (a la dreta), acompanyat de Joan Becat

La jornada d'ahir va començar amb la intervenció de Max Cahner, president de la Universitat Catalana d'Estiu, que va destacar la importància que té que Andorra sigui present des de fa cinc anys en un fòrum de debat com el que es constitueix cada any a Prada.

Després, va parlar Antoni Pol, secretari de la Societat Andorrana de Ciències, que va explicar que el tema d'aquesta ocasió s'havia elegit per la seva actualitat i interès en aquest moment per al país.

Pel que fa a la tarda, va tenir lloc la presentació de diverses comunicacions lliures a càrrec del mateix Pol (*El fet territorial andorrà*), Maria Rosa Ferrer (*De l'Estat liberal a l'Estat de partits*), Pere Moles (*Partits polítics i Constitució*), Marc Forné (*Uns partits polítics per a Andorra*), Antoni Ubach (*Coneixement del passat per construir el futur polític*) i Josep Maria Beal (*Andorra política: igual o diferent?*). La ponència d'aquest últim, una de les que van tenir més acceptació per part dels assistents, va ser llegida, perquè Beal, ex-síndic general i membre de la UCPA d'Escaldes-Engordany, no hi va poder ser present.

Eugeni Giral, membre del Centre Documental de la Comunicació (Cedoc) de la Universitat Autònoma de Barcelona, va destacar en la seva allocució la dificultat que representa per als que no són d'Andorra el que està passant al país. Malgrat tot, va dir que en aquests moments s'estan produint canvis importants que contribueixen al fet que cada vegada es conegui més la realitat andorrana, com la consolidació de la premsa. El centre està preparant ara un estudi sobre qui és qui a la política del país, una cosa que no s'ha fet fins ara i per a la qual ja s'han començat a recollir dades. Per la seva banda, Pius Pujades, subdirector del *Diari d'Andorra*, va parlar sobre els mitjans de comunicació existents, destacant que hi ha molts més mitjans que els que serien normals al país pel seu nombre d'habitants. "A Andorra hi ha més mitjans que enlloc", va manifestar. ■

Antoni Pol (a la dreta), a l'inici de l'acte, amb Pius Pujades

TONI ESCA

TONI ESCA

NACIONAL

Cinquena diada andorrana a l'UCE

Els diversos models de constitucions centren de nou la discussió dels ponents

Entre els conferenciants hi havia un membre del GAD i un altre del PLA

JULIÀ RODRÍGUEZ

Prada de Conflent

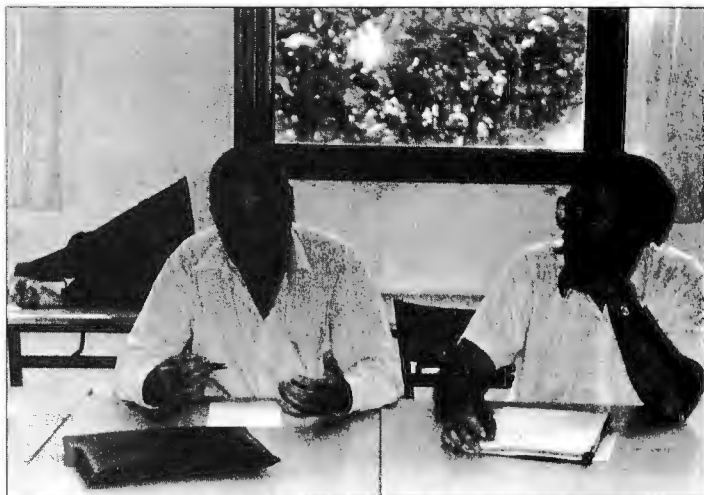
Els ponents de la cinquena diada andorrana va aprofitar de nou aquesta ocasió de debat per posar de manifest les seves idees sobre com ha de ser la futura Constitució. Tot i que tothom va afirmar que intervenia a títol individual, el cert és que es van poder comprovar una vegada més les diverses postures que existeixen sobre aquesta qüestió.

Una mostra de la varietat d'idees que es van poder observar van ser les intervencions de dos membres de forces polítiques tan diferents com el Grup d'Acció Democràtica (GAD) el Partit Liberal

Pere Moles (GAD)
creu que el poble
no s'identifica
amb l'avantprojecte

Andorrà (PLA) Pere Moles, pertanyent al primer grup, va remarcar, a l'igual que ha fet en altres ocasions, que "el poble no s'identifica amb la Constitució perquè s'ha fet amb secretisme i perquè no s'ha pronunciat mai sobre el procés constituent". Aquest grup defensa una Constitució que es liri als punts que siguin essencials; per al reconeixement d'Andorra com a Estat de dret a l'àmbit internacional.

A la seva ponència, Moles va dir: "no accepto una Constitució

Pere Moles, membre del GAD d'Escaldes-Engordany, i Marc Forné, del Partit Liberal Andorrà (PLA)

amb tantes ingerències estrangeres i amb la falta de transparència que s'ha realitzat". Així mateix, va afegir que, en vista al secretisme que segons ell, hi ha hagut a l'hora d'elaborar el text constitucional "seria una llàstima que poble s'hagués de pronunciar pel no".

Per la seva banda, Marc Forné, candidat del PLA a les últimes eleccions generals del mes d'abril, va tractar sobre quin sistema electoral convé més al país, i es va decantar per un de tipus proporcional nacional, tot i que el seu grup acceptaria finalment que fos mixt.

Es va referir també a la possibilitat que els partits polítics siguin homologables als de la resta

Marc Forné (PLA)
és partidari d'un
sistema electoral
proporcional nacional

d'Europa, qüestionà que, segons ell, s'hauria d'evitar mitjançant una regulació que no permeti, per exemple, que es financin de manera fraudulenta.

Marc Forné va considerar també que és massa simplista dir que els grups es divideixen en progressistes i conservadors, perquè moltes vegades avui dia es barregen totes dues tendències.

Lluís Babi, secretari del Comú de la paròquia d'Ordino, va mostrar-se en desacord, en una de les seves nombroses intervencions, amb la posada en pràctica d'un sistema electoral mixt i es va decantar per un de tipus nacional, l'únic, segons ell, que és factible si es vol treballar pel futur del país i sense caure en un parroquialisme mal entès. ■

CENTRE DE MECANOGRAFIA

Obertura de la matrícula del curs 92-93

Nens (a partir de 7 anys) i adults

Informació: Tel. 64 4 77 (de les 17,30 a les 21 hores)

Cinquena diada andorrana a l'UCE

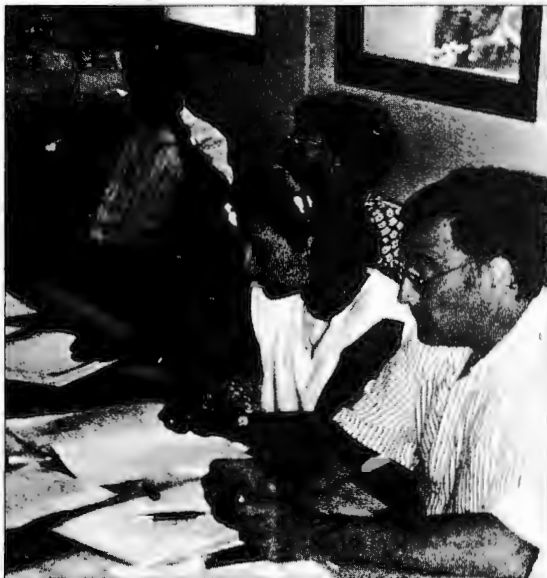
Els participants van seguir la jornada atentament, durant més de set hores

Augustí Font, ex-conseller de Treball i Benestar Social

Un moment de la presentació de ponències al matí

Maria Rosa Ferrer, d'Entesa i Progrés, durant la seva intervenció

Antoni Ubach no es voler perdre la cinquena diada andorrana

Eugeni Giral, membre del Cedoc de Barcelona

NACIONAL

Cinquena ciada andorrana a l'UCE de Prada de Conflent

"Els rumors insistents de crisi i recessió fan frontollar els agents econòmics"

Enric Palmitjavila presenta una perspectiva econòmica molt positiva

TONI ESCA

Enric Palmitjavila va presentar una ponència sobre economia nacional

MANEL IBÁÑEZ
Prada de Corfent

Els rumors insistents de crisi i recessió fan frontollar els agents econòmics de país, inquiets per l'evolució que estem vivint en aquests moments. Aquesta és una de les conclusions a què va arribar Enric Palmitjavila, líder de IADEE, en la seva ponència presentada ahir en la cinquena diada andorrana de la XXIVa Universitat d'Estiu de Prada.

Sota el títol *L'economia andorrana*, Palmitjavila va fer una anàlisi de l'economia nacional des d'una perspectiva històrica que es va iniciar a partir del segle IX. La posada en marxa del acord amb la Comunitat Europea i les regles del joc que s'estan gestant en la futura Constitució presenten unes perspectives força positives per afrontar el futur, segons va apuntar el ponent. "És necessari calmar aquest ambient pessimista i

cal recordar que tant el Consell General com el govern han encomanat a tècnics la confecció de plans de desenvolupament".

Segons va explicar el ponent, el creixement espectacular de l'economia andorrana des dels anys 50, coincidint amb l'evolució de les economies europees, que va arribar al seu punt culminant els anys 80, i la ràpida expansió d'aquesta, que ha gaudit d'un marc legal favorable, ha permès tenir un règim fiscal avantatjós. Fins llavors els ingressos per imports a les duanes eren suficients per pagar la funció pública i la seva infraestructura. La inèrcia de la despesa no frenada a temps ha creat un dèficit públic difícil d'eixugar amb la despesa pública. "Crec que és necessari recórrer a alguns nous tipus impositius amb el consegüent risc que representa minvar la competitivitat del comerç i de perjudicar la imatge del país amb la fiscalitat lleu-

Palmitjavila, líder de IADEE, va fer una anàlisi de l'economia andorrana

gera que ens caracteritza i que ens interessa conservar". En relació concreta a l'establiment d'impostos directes, Palmitjavila proposa reflexionar i discutir amb molta prudència la seva introducció. "La seva instauració no aportarà solucions si no tenim en compte tres factors d'importància vital com ara imaginar nous fonts d'ingressos, frenar la despesa i moderar les inversions".

Per al ponent, la manera de

preveure una economia estable per a les generacions del futur es defineix el model de societat que volem, coordinant els esforços, sense caure en la tentació d'obres faraòniques de rendibilitat social dubtosa. Palmitjavila va resumir l'opció de futur que va presentar, que es concreta en els punts següents: "Definir el model de societat, definir les prioritats d'actuació i establir un pla plurianual d'equilibri de destinacions i recursos". ■

medor VIATGES

Viatges arreu del món ...

Plaça Coprinceps, 5 - Fax 64 524 - Tel. 29 152 - Telex 425 AND-ESCALDES (Principat d'Andorra)

L'AGÈNCIA AL
SERVEI DE
L'ESPORT

Europcar

LLOGUER DE COTXES

NACIONAL

Cinquena diada andorrana a l'UCE

"Andorra no és un Estat de dret perquè els poders conflueixen en els coprínceps"

Rosa Maria Ferrer explica l'evolució en la implantació dels partits polítics

JORDI SARDÀ

Prada de Conflent

De l'Estat lliberal a l'Estat de partits va ser el tema de la ponència presentada per Rosa Maria Ferrer, integrant del partit Entesa i Progrés i membre del departament de Presidència de Govern, a l'UCE de Prada. L'evolució de l'Estat fins a la instauració d'un sistema fonamentat en els partits polítics va basar l'exposició doctrinal de la ponent. "El sistema

democràtic de partits polítics és el menys dolent del existents, tot i les seves mancances" va ser la conclusió sobre la qual Ferrer va fonamentar la seva xerrada. Serà després de la Segona Guerra Mundial quan sorgeix la necessitat d'instaurar els partits en els sistemes parlamentaris, i és en aquest moment quan els partits arriben a la seva plena amplitud d'expansió. La millor prova de necessitat d'instaurar-los, segons la ponent, és la seva existència social i la se-

va progressiva consolidació institucional. Els partits polítics han anat ocupant un espai en el món del dret a partir de les lleis electorals i de les normes dictades per regular el funcionament dels grups a l'interior del parlament. "Andorra, a bores d'ara, no és un Estat de dret. És un Estat quasi absolutista perquè els tres poders de la doctrina de Montesquieu conflueixen en la figura dels coprínceps. Per tant, és un Estat pre-Montesquieu. No

hem superat aquesta barrera i tenim fórmules pròpies de l'estructura feudal". El poble andorrà no és un Estat sobirà, segons l'opinió de Ferrer.

El poble andorrà, tot i ser un Estat democràtic amb eleccions lliures, no té la sobirania per governar-se. El lent procés de reforma política, que no ha aconseguit la divisió dels poders, en opinió de Ferrer, ha estat condicionat per la no existència d'una voluntat política per dur-lo a terme. ■

Rosa Maria Ferrer va presentar una ponència coherent sobre el procés d'implantació dels partits polítics i la seva transcendència a Andorra

OXFORD ENGLISH ANGLÈS JUVENIL I ESCOLAR

*Repàs i recuperacions a tots nivells, BUP i COU.

*Cursos especialment programats per a nens a partir de 6 anys.

*Professor Nadiu - Diplomata - Expert.

*Mètode altament eficaç.

*Resultats excel·lents.

Interessats TI: 29 492 Deixeu encàrrec a la recepció de l'hotel.

Cinquena diada andorranca a l'UCE

Albert Salvadó diu que s'ha de trobar l'equilibri en la integració d'immigrants

Va exposar una ponència filosòfica amb el títol "Política i ciutadania"

JULIÀ RODRÍGUEZ

Andorra la Vella

Albert Salvadó va ser el ponent que va posar la nota filosòfica a la cinquena diada andorranca que va tenir lloc a la XXIVa Universitat Catalana d'Estiu de la localitat catalana de Prada de Conflent amb una conferència que portava per títol *Política i ciutadania*. Aquest participant va començar l'exposició fent referència al significat que al llarg de la història ha tingut la paraula "ciutadania", terme que "l'hem de considerar sota el punt de vista més general i això significa drets de tot tipus. Fonamentalment: socials, econòmics i polítics". Salvadó, després de dir que els dos primers punts ja formen part de l'actualitat al país, es va referir als canvis que s'estan produint en aquests moments a Europa: "Tal vegada s'haurà de començar a parlar del ciutadà de la Comunitat Europea, producte de la nova ciu-

"Cal pensar que la generositat d'avui pot esdevenir el fracàs de l'endemà"

dadania que s'urt de l'esperit de Maastrich, perquè aquests acords permeten que qualsevol ciutadà de la Comunitat Europea pugui votar en les eleccions municipals i accedir als llocs de poder dels ajuntaments". Posteriorment, es va preguntar si aquests acords es podrien aplicar en un país petit com Andorra: "La resposta no és evident i cal no perdre de vista que les condicions del petit Principat i el desenvolupament econòmic accelerat dels darrers anys ens ha dut a una situació de desequili-

El ponent Albert Salvadó, durant la jornada de discussió

bri entre la població autòctona i la població immigrant, que fa que els andorrans no siguem en el present la comunitat majoritària, si ens referim a la quantitat de persones. Sota aquestes circumstàncies, pensar en l'accés als llocs de poder dels residents es fa prou difícil".

Sobre les possibilitats que els immigrants puguin accedir a la plena ciutadania, Albert Salvadó va voler deixar clar que "cal pensar que la generositat d'avui pot esdevenir el fracàs de l'endemà, depenent dels objectius que ens fixem de cara al futur del Principat".

Per aquesta raó el ponent es

pregunta com es pot fer efectiva la integració de totes aquelles persones que de manera veritable volen formar part del país, i, en aquest sentit, va explicar que:

"Pensar en l'accés als llocs de poder dels residents es fa prou difícil"

"Des dels gens, que poden preconitzar les posicions més conservadores, fins al tot, que poden preconitzar les postures més revolucionàries, existeix un ven-

tall prou ampli que ens ha de permetre trobar el just equilibri i oferir aquest fet diferenciador i atractiu que fa que una persona s'integri dins els costums i la cultura d'un país. En aquest cas: Andorra. Maastrich ens pot servir de referència per poder cercar solucions al problema de l'arrelament, però també és possible que els seus postulats siguin impossibles d'aplicar en l'entorn andorrà". Salvadó va destacar, així mateix, el problema que pot representar la concessió de la nacionalitat andorranca quan la persona no renuncia a la seva d'origen. "Si volem oferir un atractiu prou

El ponent es pregunta si és possible aplicar aquí els postulats de Maastrich

interessant, només se'ns pot acudir signar pactes amb els nostres veïns —en aquest cas la Comunitat Europea i no tan sols els veïns immediats: Espanya i França— per atorgar el màxim de drets als nostres ciutadans", va dir.

El conferenciant es va fer la pregunta si Andorra vol una integració en la Comunitat Europea. Finalment, va parlar de la importància que tenen per al manteniment de la cultura del país els educadors, "que han de servir per conscienciar i formar ciutadans, però ¿com poden formar ciutadans aquells que no tenen la ciutadania andorranca, que fa tot just quatre dies que han arribat, que fins i tot n'hi ha que no parlen el català, llengua oficial del nostre país, i amb la idea que som una societat privilegiada que genera enveja?". ■

NACIONAL

Cinquena diada andorrana de l'UCE

"L'Administració pública ha de servir l'Estat i no els interessos dels elegits"

Antoni Ubach defensa a Prada les particularitats específiques d'Andorra

JORDI SARDÀ

Andorra la Vella

Antoni Ubach, director de la Caixa Andorrana de Seguretat Social, present en la cinquena diada andorrana de la XXIVa Universitat d'Estiu de Prada, va presentar una ponència que va analitzar l'anacronia del sistema polític al Principat. Ubach, que va ser un dels ponents que més va interve-

Per Antoni Ubach la situació d'Andorra és un fet insòlit en la realitat actual

nir en el decurs de la diada andorrana de l'UCE, no es va cenyir a la ponència que havia preparat. El director de la CASS havia de presentar una ponència titulada *Coneixement del passat per construir el futur polític*, però el seu canvi es deu al fet que el tema de la seva conferència s'havia tractat en molts punts en altres ponències. "La situació d'Andorra és un fet insòlit", va explicar Antoni Ubach. "És importantíssim que els Pareatges hagin perdurat fins ara". Ubach va demanar-se quines eren les raons de l'anacronia en la política del país. Segons el ponent, la permanència es deu a un conjunt de desequilibris que han equilibrat la realitat. Antoni Ubach va dir: "el futur d'Andorra està en la Constitució i aquest procés és imparable", i aquest servirà per sentar les bases de la nova realitat política d'Andorra. Per a Ubach, la relació entre el punt polític i l'econòmic va quedar palesa en la negociació de l'acord amb la Comunitat Europea. Totes les vegades que Andorra, segons va explicar el ponent, ha tingut relacions amb l'exterior, ha mani-

Antoni Ubach va ser un dels ponents que més va intervenir en els debats de les ponències presentades a Prada

festat la seva unió cap a l'exterior. Aquest fet posa de relleu l'equilibri entre els desequilibris existents en l'interior del Principat. L'equilibri a què s'ha arribat amb França i Espanya, així com amb els membres comunitaris, es deu a

"El futur d'Andorra està en la constitució i aquest és un procés imparable"

l'interès d'Andorra per arribar a formar part del Consell d'Europa i també a l'acord econòmic amb els Dotze.

Ubach també va remarcar la necessitat d'equilibri entre els elegits i l'Administració. "L'Administració ha de servir l'Estat, i no ha de servir els interessos dels elegits". ■

"L'anacronia d'Andorra es deu a l'equilibri dels desequilibris existents"

Informacions

Andorra la Vella, 29 agost 1992 - nº 879

LA DIADA D'ANDORRA, A LA UNIVERSITAT D'ESTIU DE PRADA, ES PASSÀ EN FAMÍLIA/

L'ENTREVISTA...

o altra Corporació Local.

Es imprescindible la delimitació de competències entre Administracions abans de treballar de forma definitiva en matèria tributària. S'acostuma a sentir pel carter que el Govern ha de fer prova d'imaginació per a trobar roves fons d'ingressos. Personatges opinio que en l'actualitat mentre no s'amplien les activitats econòmiques, les figures d'imposició ja són dissenyades i l'únic que s'ha de regular és la llar utilització.

PREVISIONS DE SOLUCIÓ CARA EL FUTUR

- I per a més endavant, que es pot preveure?

- Per més en l'avant, quan si guem un estat Constitucional, quan tinguem un encaminament més creïbles i més confiança, es podran plantejar activitats econòmiques, atò dependèr fonamentalment del grau de seguretat, de tranquil·litat i d'eficàcia que li siguem capaços d'ofèrtar a te a les persones com el capital.

ANDORRA I LA CRISI

- I mantrestat i Andorra ha de seguir caminant... Es diu que el País també s'ha vist immersat en la crisi mundial... Vostè pensa que Anorra ha comen-

sa a viure la crisi?

- Andorra, en l'actualitat patia la mateixa crisi que els països que l'envolten. Tan sols pot ser així ja que la nostra economia depèn i està lligada a l'evolució dels territoris pròxims. Tot i així, convé relativitzar: la crisi que patia Andorra en l'actualitat sembla menys pronunciada que la que pateixen els països veïns.

ES TREBALLA EN UN PLA D'ESTRATÈGIA ECONÒMICA

- Com a membre de la Comissió legislativa d'Indústria i Comerç, com creu podria arribar-se a una reconversió del sector?

- Estem a l'espera del pla d'estratègia econòmica encarregat pel Govern directament que possiblement serà un punt de partida fiable per a l'orientació i ampliació de l'activitat econòmica del Principat.

EL FUTUR

- Pregunta tòpica però obligada: com preveu el futur d'Andorra?

- No sóc profeta, però el veig molt bonis ulls.

Fins aquí allò que ha donat la conversa, les conclusions, volem altres mateixos...

Text i fotos:
Rosa Mari Sorribes

DE BONA FONT

* Els nostros polítics surten a l'estrangeir a fer saber allò que succeeix a Andorra, el passat, present i futur, lístima que els qui segueixin les avns d'assertacions algun solament les persones que fan el viatge expressament per a escoltar-los, almanys aquistes de l'opinió que en paguem treure amb motiu de la Diada d'Andorra celebrada el passat dia 22 a Prada dins la Universitat Catalana d'Estiu, on el públic era comptat i els mitjans informatius presents van ésser els dels dos diaris del Principat i aquest setmanari.

La preparat Diada, proposam aia a Andorra, almanys l'assistència serà major, al cap i la fi les ponències s'ho valien.

* Si en les sessions del Consell les ampelles d'aigua van de mà en mà degut a la xafogor que s'ha de suportar, e Prada ve ser molt pitjor ja que l'abastament d'aigua era lluny de la sala on es feia la Diada, i les anades i vingudes servien per a estirar les cames. Aigua d'Andorra, -embottellada- no en vam trobar, paraules plenes de possibilitats, moltes. Que es portin endavant, que se'n faci un aprofitament total, es fa més difícil de pronosticar...

* Entre les abnències destacables pel que fa als ponents de la Diada d'Andorra a Prada, hem d'assenyalar la de la Consellera per Encamp, Maria Reig, que es digué pararia sobre economie i gestió, i la del Ministre d'Educació, Cultura i Joventut, Josep Delleres que se'n assegurà que tenia prevista una ponència sobre l'evolució de la política a Encamp en els darrers 15 anys.

De totes maneres, Antoni Poi, Secretari de la Societat Andorrana de Ciències, abens de cloure la Jornada a Prada, tot i anunciar-nos que les ponències essequer que embdues serien presents en el volum. Cairà "pacientar" una mica més per a saber-ne el contingut.

* Dins la Diada d'Andorra, i demostrant que hi ha inquietud literària, persones que s'interessan perquè Andorra publicui llibres, es va fer la presentació de dos nous volums sortits de l'Editorial MAIA: "Arc de Sant Martí", una novel·la de ciència ficció de la qual n'és autor en Pere Verdaguier, i un acurat treball de la Miquel·la Valls -del CREC-, sobre Andorra cap a la Literatura.

* Anant a un altre tema, pel que hem pogut saber, el passat 26 d'agost de 1992 es reunia a la Casa de la Vall, la Comissió Especial encarregada del Procés Constituent, amb

Informacions

Directora: ANA RUIZ GURBALA. Secretària de Redacció: AURORA PRAT ALBEREDA. Cap de Redacció: ROSA MARI SORRIBES. Redactòs: ALBERT SALLYADÓ - ANTONI ISCLA - ROSANUD MARSOL - "Sicoris" - FRANCESC PINO - RAR - RAMON ROSSELL. Maqueta: AGUSTI ALBEREDA. Publicitat: CARMEN RUIZ GURBALA - CRISTINA PALME. Redacció i administració: Carrer de la Unió, 2 - Tel: 21 134 20 073. Fax: 63 839. Edita: PROMOCIONS PUBLICITÀRIES. Imprimeix: IMPRENTA GRAFINTER. Autorització Legat M.M.I.I. Vegueria - Decret: 26 - 75 - M.I.C.I. - R.C. - 2787 - D Diposit Legal: AND 33 - 1980.

LA DIADA D'ANDORRA A LA UNIVERSITAT D'ESTIU DE PRADA ES PASSÀ EN FAMÍLIA

Aquells que mai no hemvem pres part a la Diada d'Andorra d'Estiu, que des de fa vint-i-quatre anys se celebra a Prada -Catalunya Nord- o pel que fa a la participació andorrana, en la seva cinquena edició, val a dir que ens quedarem un xic sorpresos davant el fet que a la sala o "class" del Liceu Renouvier de Prada solament hi trobàrem "ningu de casa", nostros coneguts, gent de la premsa de fronteres onclí, o dit d'altra manera, "els de sempre".

Llavors, la primera pregunta que ens vingué a la ment: Per

què tots aquests quilòmetres de desplaçament?

Si del que es tractava era de mantenir un diàleg, obert i dinàmic entre diferents tendències o opinions de la política andorrana, de fet semblava un xic absurd d'haver "fet turisme" fins Prada per a escoltar el què ens havien de dir, però, potser per allò que els camins del Senyor són insubstituïbles, ens "empassarem" les gairebé 10 hores de saum dins una sala de reduïdes mesures, i amb atenció, i fins i tot entusiasme, escoltàrem allò que els nostros polítics ens havien de dir...

Quan -discalpeu- nos siba-

ries! - ens haguéssim pogut trobar les mateixes persones en un indret més acollidor i confortable dins les mateixes Valls, i amb un públic molt més nombros ja que no hagüés hagut de fer cap desplaçament, i hagüés tingut ocasió, en el mateix pànel de la mà, de viure en viu i directe allò que passava, ja que el cap i la fi els veritables protagonistes són els components del poble que és el que bé, o malament, elegix els seus dirigents.

Tot aquest pròleguà per fer un "estat de la qüestió" i per afirmar a la vegada que essem totalment d'acord amb la

participació andorrana a la Universitat d'Estiu de Prada per tot allò que tenim de comú en llengua i cultura, però, i passats a la política, són figures d'un altre països...

UNA JORNADA QUE ES PRESENTAVA DENSA...

Foia gairebé l'arribada al Liceu on es desenvolupava l'edició de la Universitat Ciutadana d'Estiu i veure-hi moltes persones. Al cap d'una mitonada, tothom era a la sala on s'havia de treballar, al segon pis, i unes instal·lacions que tenien més d'entranyables pel que fa al seu significat, a la llúcia per la identitat i l'libertat, que no pas pel seu estat. La propera vegada els proposarem el Liceu Comarcal de Foix, i a fe de Déu que quedaran bocobadats!

Però, i anant per feina, amb el programa a la mà i toms des de la Societat Andorrana de Ciències que és qui ha maldat per a que Andorra com a País format pur d'aquesta Universitat obrera i plural, sabem que s'anava a parlar de les TENDÈNCIES POLÍTICO-QUES A ANDORRA, que es compararia amb les opinions i comentaris d'una sèrie de persones que caldria escoltar i després analitzar les seves paraules. Fins aquí tot bé, la Dada promesa.

EUGENI GIRAL I LES ELECCIONS A ANDORRA

Eugeni Giral, gran conseller d'Andorra, i des de la vessant històrica va fer la seva el·locució sobre les Eleccions a Andorra. D'aquí una dies en faran la completa reproducció, de moment, uns paraules del conferenciant dirigides als lectors d'INFORMACIONS: "Per una persona que sigui de fora d'Andorra li costa molt d'entendre els trets de la política, als andorrans no els hi sembla tan difícil perquè coneixen aquestes coses que són imperceptibles, a on van estudiar, quin són els amics, què opina, de quines partícules, però en els costums del món quan mires una democràcia més ferma hi ha alguns estudis que permeten avançar en el coneixement de qui són els qui fan la política. Nosaltres voldríem ajudar en el CEDOC a poder clarificar al menys a nivell de les biografies personals,

PIU NOSTRES, -COM A PREMSA- DEU N'HI DO!

L'oficialment sots-director del "Diari d'Andorra", Piu

els resultats electorals, amb les tècniques normals d'anàlisi de les campanyes polítiques, qui són les persones que aquestes darreres vint-i-cinc anys han fet la política a Andorra; com estan lligats i que succeeix entre elles, això potser se'n accideix perquè no som andorrans, des d'Andorra mateix desuen ser coses tan òbvies que a ningú se li accideix explicar qui és l'alcalde del seu poble. Això és molt entenedor però difícil de la política andorrana ni que sigui de persones com nosaltres que som observadors externs".

Pujades, de qui sabem un professional de cap a peu, ens arribà a sorprendre amb una ponència que parlava de Premsa i Política, o després de la qual no ens quedà cap mena de dubte per quin millor informació treballava...
D'enrera va parlar de 2 diaris, tres setmanaris i DUES emissors de ràdio del País ("Radio Andorra" de França que nosaltres seguim i entre comentar i comentar que no té desaprofitament va fer un "retorn" de la premsa del Principat.

De fet el "retorn" potser sortí un xic moquet, és clar que abans de comprar una cambra fotogràfica cal saber-ne la premissa, -vall dir la marca i certificat de garantia ja que en tot hi ha molt "pitina"...

Ens acollírem amb atenció a en Pujades per així assestar-nos de detalls de l'empresa on cadascú de nosaltres treballava, i amb tot i que ens agrada en tingues una consultoria més real d'aquí una dies amb la lectura i comentari que hi faguem a la ponència d'aquest espaldin col·lega, avui un podem conformar amb unes certes paraules que li van demanar en acabar la lectura del seu text: "Sóc incapaç d'explicar de memòria tot el que he dit perquè el que he fet ha estat recollir la informació de cinc fonts diferents d'Andorra per intentar explicar quina ideologia política i quins mitjans econòmics hi havia al darrera de cada publicació. He recollit l'opinió de les cinc fonts i

ALBERT SALVADOR FILOSOFIA SOBRE: POLÍTICA I CIUTADANIA

Després dels seus llibres, de nombrosos col·laboracions a

la premsa, ens podem imaginar per on aniran els trets, Albert Salvador no va decebre, així que en acabar la seva dissertació en feu aquest resum per INFORMACIONS: "Quan em vaig fer càrrec del tema de la ponència (Política i Ciutadania) la primera cosa que em va venir al cap va ser la gran diversitat d'origens de les persones que viuen al Principat, diversitat que hem vist créixer dia a dia. El tema de la immigració i la identitat dels andorrans fa un tema que requereix ser tractat en el marc de la Societat Catalana d'Estiu de Prada perquè quan es parla de partits polítics també es parla de decisions que afecten a tots aquells que viuen dins les Valls, malgrat tinguin o no poder de decisió i, per tant, representa un aspecte sobre el qual s'hi ha de reflexionar.

Sota aquest punt de vista vaig intentar crear un cert clima de discussió sense entrar en política, perquè considero que unes jornades en una universitat d'estiu no és el lloc adient per arreglar un país i si un lloc especialment dotat per poder contrastar maneres de pensar, escoltar fora, seguir raonaments i aprendre de les paraules dels altres. No és un lloc per entrar en apassionaments. Per tant, la meua ponència va anar més en el sentit de plantejar preguntes, resonar possibles solucions i deixar la porta oberta per a que tothom pogués afegir allò que podia enriqueix el fruit de la jornada. I ho vaig fer de forma absolutament egoista, en el bon sentit de la paraula, perquè escoltar em permet trobar noves vies de

reflexió, nous arguments i noves solucions. Fent una classificació simplista podem dir que existien fonamentalment dos tipus de persones que arriben al nostre país: aquelles que treballaran a cert temps (normalment curts) i marxaran sense deixar cap empremta i aquelles altres que crearan una llar, es casaran, tindran fills i s'arrelaran en la nostra terra. Ha d'existir una diferència entre els dos. Andorra creix i Andorra acaula a gent que arriba i es queda. Hem de comptar d'alguna manera amb ells. I les preguntes que vaig plantejar anaven en el sentit de cercar una via d'integració: Què passa amb aquells que porten anys i països aquí? Què passa amb els nais a Andorra? Quina política

hauríem de seguir per tal d'aconseguir una veritable estimació cap a la nostra terra? I, naturalment, què passa amb el tema de la doble nacionalitat? Com preservar la nostra cultura i la nostra llengua? Quin paper ha de tenir l'educació en aquesta integració? I tantes altres que encara resten en el tinter. Prada, pel fet de trobar-se fora d'Andorra, permet la discussió neta, intel·lectual i sense personalismes, malgrat tan de bo força que aquest tema hagués estat tractat aquí, a Andorra, i aquestes jornades es poguessin fer en un auditori de les Valls amb força públic i possibilitat d'intervenció del mateix. Seria una manera de fer conèixer la de la problemàtica actual, tot el que ja s'ha demostrat, per

medir de la participació en les eleccions i en la dissolució del Consell per imperatius popular, que la consciència del poble andorrà no és pas minsa. I allò que és ben cert és que el tema és prou ampli com per no pretendre trobar solucions en una discussió de poques hores".

VICENÇ MATEU ES QUESTIONA SOBRE LA IL·LUSTRACIÓ A ANDORRA...

Aquest jove polític, un dels fundadors de l'IDN, va fer una sèrie de comentaris sobre la il·lustració al Principat, resultant malgrat les aparençes un tema brillant i seguit amb interès pels assistents... Mentre esperem poder publicar amb integritat la ponència, ens remetem a un petit avenc de boca del propi Mateu: "He volgut mostrar com una hipòtesi arriscada, un cert paral·lisme, partint de que

Andorra s'està redefinint a nivell polític, a nivell econòmic i també com a nivell d'entitat, entesa com a model de país, de si alguns dels elements que es donen, es poden entendre com a elements d'«il·lustració» sobretot en un moment de la història, com a obertura al món i sobretot en el moment de la il·lustració grega".

LLUIS BABI I EL PER QUÈ D'UNA CRISI POLÍTICA A ANDORRA

Amb la ponderació que sempre ha caracteritzat a aquest polític d'Ordino, Lluís Babi no deixà cap sobre capella...
En acabar la seva dissertació, ens feu aquest resum: "El que he volgut explicar en la meua xerrada és que no hi ha partits polítics ni política a Andorra, crec que estem partint de zero, que s'ha de

començar a treballar i que potser a partir d'aquells nous aires que es presenten de cara a la nova constitució i a la nova delimitació de competències potser això serà possible i tindrem un punt de sortida, una línia de sortida a un país polític podran començar a treballar realment".
- És diu que cada país té els polítics que es mereix...
- "Be, si dic que Andorra no té polítics, no té els que es mereix. A Andorra no es fa política, a Andorra sí és fa quelcom es fa parapolitisme com a màxim".

ENRIC PALMITJAVILA PARLA DE L'ECONOMIA ANDORRANA

Aquest polític, com a persona d'opressa que és, basà la seva ponència en l'Economia Andorrana, iniciant-la amb

una documentada història que s'iniciava al segle X, seguint amb el pas de temps, i més a prop, en els diàlogos que vivim, va dir exactament: "Els insatisfets ramadors de crisi o de recessió actuals fan frontellar els segons econòmics dels països, inquietos a més per l'evolució política que estem vivint en aquest moment, la posta en pràctica dels acords amb la CEE i evidentment les regles del joc que s'estan gestant en la futura Constitució. Cal remarcar que tant el Consell com el Govern han encomanat a tècnica la concepció i pla de desenvolupament per clar-ne alguns: -estructura i perspectiva de l'economia andorrana (1995)

- pla de desenvolupament turístic (1983)

- pla de marketing THR 1990.

Fins ara el creixement espectacular de l'economia andorrana ens ha permès de poder mantenir un règim fiscal avantatjós, els ingressos per impòsit al Consum a l'entrada de les mercaderies eren suficients per pagar la funció pública, fer i mantenir carreteres i altres construccions esportives.

Aquesta línia de despesa no frenava a temps ha produït un deficit públic difícil d'extingir amb els ingressos tipis. Per fer front a aquesta situació de deficit públic creixent, sembla necessari recórrer algun nou tipus d'impostu, amb el consegüent risc que representa

minvar la competitivitat del comerç i de perjudicar la imatge de país amb fiscalitat lleugera, que ens caracteritza i ens interessa de conservar. Per això recomano que es discuteixi amb molta prudència la introducció d'impostos.

Tanmateix aquesta no aportarà solucions sinó es té en compte paral·lelament tres factors d'importància:

- Imaginar nous fonts d'ingressos
- frenar la despesa
- moderar les inversions

Són molta a pensar que la manera de prevore una economia estable per les generacions del futur és definir el model de societats que volem i ens podem permetre, coordinar els esforços i les inversions en el mateix sentit, sense caure en temptacions d'obres faraòniques, de rendibilitat social dubtosa.

El resum d'aquesta opció de futur es concreta en 3 punts:

- definir el model de societat
- definir les prioritats d'actuació
- establir un pla plurianual d'equilibri de destinacions i recursos".

ANTONI POL I EL FET TERRITORIAL ANDORRA

Després del parnament del dinar, després que es llegís la ponència de l'ex Síndic General Josep Maria Beal, -la qual trobaré interessant en aquest exemplar-, va ser el Degà del Col·legi d'Arquitectes i Secretari de la Societat Andorrana de Ciències, Antoni Pol qui basà el seu exposat en el Fet

Territorial Andorrà. El seu resum va ser aquest: "Amb la meua petita aportació volia posar de relleu uns aspectes territorials d'ordenació territorial que crec que ha passat per allí i no teneu molta importància però sí que s'ha de tenir en compte i fer-ne esment de cara a la Constitució i a temes polítics que s'estan tocant últimament".

ROSA FERRER PARLA DE L'ESTAT LLIBERAL A L'ESTAT DE PARTITS

Aquesta coneguda militant d'Entesa i Progrés, vehemement i brillant, va fer la seva exposició...

En finalitzar, va ser ella mateixa, davant la gravadora que ens feu el resum: "Quan se'm va demanar d'assistir com a ponent a aquesta diada d'Andorra a Prada de Conflent en el marc de la XXIV Universitat Catalana d'Estiu, en la que jo volia dedicar el dia a debatre les tendències polítiques a Andorra, se'm va oïr: pràcticament de la necessitat i la utilitat dels partits polítics en els sistemes democràtics, especialment perquè m'agrada aquest tema i perquè milito a Entesa i Progrés. Alhora se'm va comunicar que altres ponents ja havien anat i que tractarien aquest tema per la qual cosa se m'oblidava el terreny.

Amb la meua ponència he

volgut exposar, des d'un punt de vista de la doctrina política, els inicis dels partits polítics a Europa Occidental fins arribar a la seva constitucionalització (partitocràcia), és a dir, de l'Estat liberal a l'Estat de Partits, per després analitzar quina és la situació a Andorra.

La progressiva extensió del dret de sufragi, els canvis que sofreix la Constitució material de l'Estat i la consolidació dels Partits donaran lloc al nou concepte: l'Estat de Partits, que no aconseguirà la seva magnitud fins després de la Segona Guerra Mundial.

L'entrada dels partits en el món del Dret coincideix amb la consolidació a Europa de les primeres organitzacions socialistes. Els primers partits donadors provocarien un trencament es-

tructural amb les antigues formes d'organització, concretament amb els partits de notables. Del partit Socialdemocràtic Alemanyan derivaran els partits de masses europeus.

Que les Constitucions modernes contemplin la figura dels partits polítics possibilita democratitzar la voluntat col·lectiva dins de la seva esfera i el fet que el Dret s'ocupi dels partits facilita l'aplicació de mecanismes correctors de les tendències oligàrquiques en el seu si.

Jo defenso la teoria que la democràcia actual és democràcia de partit i atemptar contra l'existència o el lliure funcionament dels partits és atemptar contra la democràcia.

A Andorra, amb l'assoliment de la Constitució, pas-

sarem de ser un Estat quasi-absolut -pre-Montesquieu- per ser un Estat de Dret on els Partits Polítics podran desenvolupar-se normalment i tindran un àmbit d'actuació a nivell nacional.

La crisi política de l'any 1991 que hem viscut, no hauria estat de la mateixa manera si hagués funcionat amb un sistema de partits. L'avant-projepte de Constitució que s'ha fet públic a la pàgina 4 contempla en el seu article 21 la constitucionalització dels Partits Polítics".

PERE MOLES ENS COMENTA ELS PARTITS POLÍTICS I LA CONSTITUCIÓ

El polític d'Escalades-Engordany, pertanyent al GAD, Pere Moles, i basant-se en la conferència que organitzà en torces andorranes el Grup d'Acció Democràtica a l'abril d'enguany, va donar la seva opinió d'una Constitució per Andorra. Entre altres coses va fer sment de: "Sobre Tabàs o projecte de Constitució, Andorra té l'obligació de modificar el Codi de la Nacionalitat, amb esperit de Naciona litat, amb esperit de obertesa. És possible que als andorranos ens convingué de modificar el Codi de la Nacionalitat ja que els percentatges d'estrangers estan arribats a uns nivells perillosament elevats. Fa uns quants anys estàvem al

50%; després, a la tercera part; actualment som una quarta part. Dintre de pocs anys, serem una cinquena part, i al cap d'uns quants anys més, representarem solament una desena part, però, si als andorranos decidíem de modificar el Codi de la Nacionalitat, ha de ser perquè aquesta és la seva voluntat; no perquè ens ho imposi la Constitució, i això per una raó de principi. Si el Consell General té el poder legislatiu, ha de ser lliure de modificar les lleis, de fer-les i de desfer-les quan vulgui i com vulgui.

El mateix es podria dir, referent a la Llei Electoral i a la composició del Consell General. L'abans-projecte de Constitució ens mana de fer una Llei sobre el Dret d'Associació. Si tenim en compte que el Dret d'Associació és un

Dret Humà i ja ha quedat clar, d'una vegada per totes, que Andorra s'ha compromès a respectar-los tots, per quin motiu la mateixa Constitució ens ho ha de impedir i recordar una altra vegada. És que potser es pensen, els que fan la Constitució, que quin serem Estat de Dret ens negarem a acceptar aquest principi bàsic d'un Estat de Dret?

La nostra Constitució parla de... les vacances dels treballadors... de les jornades laborals. És que aquestes coses no les tenim ja perfectament legislades en el nostre Reglament Laboral que no té res a envejar a qualsevol Reglament Laboral dels països del nostre entorn?

La Pena de Mort. És necessari d'abolir, amb la Constitució, la Pena de Mort per segona vegada, quan la Pena

de Mort ja va quedar abolida amb la promulgació del Codi Penal fa uns quants anys?

El Dret de manifestació. És normal que aquells que vulguin manifestar-se, ho puguin fer solament amb una prèvia notificació a les autoritats, és a dir sense que hi hagi sol·licitud alguna demanar cap autorització?

Podran doncs organitzar manifestacions quan vulguin, com vulguin i allà on vulguin.

De què ens serveix als andorranos d'estar entre França i Espanya i de veure el que passa en aquesta país amb les manifestacions sindicals, amb els greus perjudicis econòmics que ocasionen i amb les considerables molèsties que causen a la població en general?

Les manifestacions són un Dret. És cert. Per tant, no les hem de prohibir però cal que siguin ben regulamentades i sobretot molt limitades. Els drets dels uns no han de perjudicar els drets dels altres. França i Espanya, que tenen governs socialistes, es veuen obligades a prendre mesures molt severes de cara a les manifestacions.

Aquí ho hem de fer tot al revés, hem de passar d'un extrem a l'altre. Hem d'oïr les portes de bat a bat a totes aquelles coses que ara els demés països volen restringir o limitar, precisament perquè els ciutadans d'aquests països estan cansats dels excessos i dels abusos relacionats amb les

manifestacions.

Amn aquestes condicions, no ens estranya que els sindicalistes d'Andorra estiguessin tan contents quan van llegir el que deia la nostra Constitució. Inlcus es deuen haver quedat sorpresos ja que, segurament, no s'imaginaven que se'ls tractaria tan bé.

Les vivendes socials... El subsidi d'Atur.

S'han entregut els que fan la Constitució a calcular el cost econòmic que representen aquestes coses? I, suposant que ho hagin fet, no es podrien realitzar igualment amb simplot leia que no fossin constitucionals?

No ens volem estendre més sobre aquestes consideracions. N'hi ha d'altres, però ens atiem per no perdre temps.

Tot això demostra que aquesta Constitució està dirigida per gent de fora que dona la impressió que no es fia de nosaltres. Com més coses ens posaran a la Constitució, més reduïda serà la sobirania del poble i més limitat quedarà el poder legislatiu. En última instància, no serà el poble andorrà, no serà el Consell General, sinó que serà el Tribunal Constitucional qui tindrà l'última paraula."

MARC FORNÉ: UNS PARTITS POLÍTICS PER ANDORRA

Membre del PLA, Marc Forné basà el seu exposat en una parula política per Andorra. De paraula fàcil i convenciu d'allò que deia, l'advocat

resumia de la següent manera les seves paraules: "El que he explicat en aquesta Universitat d'Estiu és el que haurien de ser els partits polítics, per Andorra dependrà del sistema electoral, el sistema electoral actual no permet uns partits polítics d'àmbit nacional i la solució mixta que es proposa des de moltes parts és un mal menor d'alguna manera, avui s'ha parlat molt aquí d'altres possibilitats, el que sí que ha de quedar clar és que el Parlament que tindrem, un cop aprovada la Constitució i recuperada la sobirania, haurà de decidir moltes altres coses que no fins ara, que el que feia era repartir els diners de la

padrina per parroquies o per amnistes, per tant com que el més important ja no serà això, primerament pel traspass als comuns del 30% per cent i per altra part perquè no hi ha tants diners a repartir, s'haurà de discutir coses, com el codi penal, la sanitat, l'educació, les comunicacions i com les relacions internacionals, això requereix que hi hagi consens d'opinió nacional general, que es puguin expressar en eleccions i aquestes eleccions permetria portar dins dels Consell uns límits d'actuació i una elecció de Cap de Govern i Sindic coherent amb aquestes idees i que es puguin defensar dins dels marges no gaire

diversos que hi ha entre uns i altres. També he dit que no cal parlar de partits conservadors i partits progressistes perquè ni conservadors ni progressistes són paraules que defineixin gran cosa avui en dia i que en canvi estava més d'acord amb una definició de partits o de tendències que s'orientarien cap a una socialdemocràcia per una part i cap a les idees liberals per l'altra part".

ANTONI UBACH, IMPROVISA

El polític de la Massana, semblava que portava estructurant una ponència, però, com a la vista de com es passaven les coses, tot fa pensar

41

que improvisi la seva intervenció, la qual resultà força interessant i que paga la pena llegir en la seva integració. De moment, un petit resum de la mèdula mateix Ubach: "L'única cosa que puc dir és que allò que és important és que el que no podem fer en una Constitució, que és el marc més important que haurem decidit, els andorrans pel futur polític del nostre país, és de fer aquesta constitució sense analitzar i conèixer tot el que ha permès al nostre país de sobreviure fins ara, això és l'important. Qui ha de fer aquestes anàlisis, això no ho sé, el que puc dir és que han de fer-ho persones adequades i jo no sóc qui per poder-ho fer".

JOAN BECAT, UN DELS ARTIFEXES

En Joan Becat, uns de les persones que ha fet possible que Andorra formés part de la gran família dels Països Catalans dins la Universitat d'Estiu a Prada, amic d'Andorra i amic del Financas Ricard de la Universitat, declarava a INFORMACIONS: "L'element principal és el conuïtat i per tant és el cinquè i la diada d'Andorra esdevé tradicional a la UCE en el bon sentit de la paraula, tradicional vol dir que conuïta i marca presència. Aquesta diada ha portat andorrans a parlar d'Andorra aquí i ha permès a gent no andorrana a parlar-ne i també ha fet que alguns

andorrans vinguin per compte propi a la UCE i per tant és una presència notable. Es tracten temes de fons. Parlant d'Andorra d'una manera digna. També venir a la UCE permet parlar a tothom i dir la seva, tant a bisbes, com independents i o altres. L'altra cosa és que tot això queda escrit".

ANTONI POL FA BALANÇ...

El Balanç és molt positiu ja que després de cinc anys l'interès ha estat molt elevat tant de ponències com de participació i d'atenció, i creiem que això val la pena seguir-ho mantenint aquí a Prada a desgrat de que a Andorra es puguin fer coses semblants i debats molt interessants, però el marc de Prada dona una configuració especial a les ponències i a la manera d'actuar dels mateixos ponents.

A grans trets, així s'ha pas-

Text i fotos:
Rosa Mari Sorribes

Particular veni
MITSUBISHI PAJERO
AND A4...
Impecable estat.
Tel: 26 092

Es ven
VOLKSWAGEN POLO
Bon estat general.
Preu: 250.000 Ptes.
Tel: 51 590 (Nits)

PRADA: UNA VISIÓ DIFERENT

Enguany, ben al contrari d'altres anys, Prada ha rebut la visita del gruix de les forces de la premsa. És ben d'aguir i suposo que per l'Antoni Pol representa un esmalat contemplar com l'interès per aquestes jornades andorrans augmenta dia rera dia.

Porra s'ha escrit sobre aquestes jornades, però manquen les anècdotes, al meu entendre. Algunes positives, altres no tan positives i d'altres senzillament curioses.

De les positives podríem destacar-ne l'alt nivell de participació dels assistents, que no es va limitar tan sols als ponents, sinó que va arrossegar a una part del pòdium d'ipúblic que omple la sala. I, com no?, el nivell de respectat que en tot moment va ser observat per tothom. Aquest fet sí que val la pena destacar perquè és molt agradable poder parlar sense exaltar-se. Ni tan sols va haver esclatades els que representaven de diversos partits polítics es van demanar maliciósament explicacions sobre comportaments passats. És més nostra prou interessant de què la nostra

cultura política ha assolit una certa maduresa, sempre ja quan no hagi estat únicament producte del respecte que proporciona un entorn d'universitat i un parlar en públic per a qui no té o ja ha perdut l'hàbit de freqüentant-la.

De les no tan positives destacaríem una de ben concreta: l'allusiu directe i sense embuts a la negativa del Consell de les Valls a aprovar una partida del pressupost per ajuda del tercer món i l'allusiu a l'ajuda als grossos abandonats i dovalgués. Últimament que qui podia respondre no hi era perquè m'haigues agrada't sentir la rèplica i els arguments, malgrat que tinc gust i me'l estimo molt.

I de les curioses podríem destacar l'abstència total de tres dels ponents. Varen mancar, cinc ponents, però l'abstència total només pot ser referida a tres perquè el Sr. Beal va fer arribar el text de la seva ponència i al Sr. Ruiz el vaig substituir jo. Els altres tres no es varen presentar, no varen enviar un substitut i no varen enviar la seva ponència. El fet curiós, naturalment, no és

aquí, en què tres ponents s'excusessin perquè un problema de darrera hora el té tothom, sinó en què els tres ponents que no es varen presentar, curiosament, ocupen actualment un càrrec en la vida política activa del país. De tota manera, aquesta coincidència no té, fórrament, perquè tenir cap mena d'interprostitució tota vegada que la vida també produeix sorpreses.

I un detall més a afegir: es veu amb veritable satisfacció que Prada ha recuperat ràpidament el seu paper ineluctual, tal vegada relegat en un segon terme durant l'època en la qual no va tenir més opció que convertir-se en un dels bastions per tal de no deixar morir l'esperit d'un poble: el català. Més que no deixar morir seria bo dir no deixar que el mates-

I d'allò que es va parlar? Doncs es va fer esment de partits -naturalment-, de constitució, d'imposicions... Malgrat que la referència a imposicions directes va ser feta per l'Eugenio Giral, només en una ocasió, sense resposta per part

dels andorrans i amb la següent -això em va semblar emprendre de les seves paraules- que era un procediment inestable. I jo, després de reflexionar, em pregunto: de veritat és inevitable? I torno a pensar que els impostos directes significaven control i nosaltres estem acostumats a no deixar que ens controlin. Si em demanen el paper, la resposta és imposable. NO! I parlant d'imposicions. En això que tothom semblava d'acord és en el fet, manifestat amb humor pel Sr. Ubach, que qualsevol tipus d'impost és injust per aquell que l'ha de pagar. Tothom que se'n ell.

Però hi ha un tema que sembla haver caigut en l'oblit de bona part d'aquells que han escrit sobre aquestes jornades. En un cert moment el Sr. Marc Forné va citar l'afecció sobre el fet que paribem gairebé més de constitució que de partits polítics, però la meua visió -i així ho vaig manifestar- és que més que de constitució es parlava de sistemes electorals perquè les al·lusions a sistemes proporcionals, parroquials, personals, de llistes tancades o obertes... van guanyar terreny a les al·lusions a la constitució. I és que es veu prou clarament que aquest serà un dels temes estrella en les discussions de la tripartita.

Andorra, sens dubte, és històricament una federació de parroquies i canviar aquest fet no em sembla correcte, a

menys que qui ho vol fer car que la revolució total i el canvi absolut de les estructures polítiques és una de les històries i s'ha de tenir en compte que som aquí perquè el temps i les decisions ens han portat. Però també estic plenament convençut que no hem entès quin significat té el Consell General de les Valls i quin paper tenen els Comuns, per la qual cosa no resta clar què significa ni una federació de parroquies.

Una federació de parroquies és l'agregació o suma de parroquies que prenen la decisió de crear un organisme encarregat dels afers comuns. En el nostre cas la confiança patriota, al meu entendre, del fet que la divisió de competències no és clara i que el paper del Consell està absolutament descaçat. Tant és així que un bon grup de persones que es referencien al govern diuen "la padrina". És normal perquè, fins al present, "la padrina" repartia els diners i donava pas a les peticions de les parroquies, però la qual cosa era normal que el Consell -tal com ja he manifestat en d'altres ocasions- fos el Consell dels Representants de les Parroquies i no pas el Consell General de les Valls. Suposo que ara, si s'assoleix un bon sistema de transferències, ens adonarem que "la padrina" ja no és "la padrina", que els Comuns s'han d'espavillar pel seu compte i que el Consell s'ha de dedicar a legislar -apreciació que compartixo plenament amb el Sr. Forné-

I si el Consell es dedica a legislar, llavors tindrà sentit parlar que dit Consell és el Consell General de les Valls i podrà desaparèixer la política de parroquies, per la qual cosa el sistema electoral pot tornar-se més representatiu i ningú s'espavillarà els vestits.

De manera que cal que els qui ocupen càrrecs polítics de responsabilitat no perdin de vista aquest extrem, conquies una divisió de competències prou clara i entenedora i no oblidin que ho han d'explicar al públic perquè quan un veu les coses clares sovint pot oblidar que els altres, tal vegada, requereixen de certes explicacions per tal de veure-hi clar com ells.

Només es podrà decidir el sistema electoral quan hagin estat definides les competències i tothom ho entengui. En cas contrari, però més bé o més malament, que es pugui prendre decisions assenyades, puix les bases de partida poden ser falses. Llavors podem assistir a la trista situació de creure que amb les nostres postures personals creiem que estem guanyant quan resulta que les promesses fan que no ens adonem que estem perdent tots plecs la partida per manca d'informació.

Albert Salvadó

Enquestes als partits polítics

INICIATIVA DEMOCRÀTICA NACIONAL

1. **Nom del grup o partit:** Iniciativa Democràtica Nacional.
2. **Sigles:** IDN.
3. **Logotip /.**
4. **Lema o eslògan actual o tingut:** "El futur, ara".
5. **Àmbit d'actuació:** Nacional.
6. **Data de creació:** 31 de gener de 1991.
7. **Enquadrament ideològic:** Plataforma política formada bàsicament per les tendències següents: liberal, socialdemòcrata i radical.
8. **Contactes amb altres grups o partits dins d'Andorra:** Contactes a nivell puntual i de caràcter informal.
9. **Contactes amb altres grups o partits fora d'Andorra.**(No contestada)
10. **Finançament del grup o partit:** Autofinançament; sistema de qüotes dels militants i adherents.

11. Nombre de militants inscrits al grup o partit: En aquest període de constitució i afirmació del grup, podem parlar d'un centenar d'inscrits.

12. Opinió sobre els següents temes:

– **Constitució:** La Constitució ha de definir Andorra com un estat social i democràtic de dret en el qual la sobirania popular i els mitjans per al seu exercici quedin afirmats. Garantir la defensa dels drets humans i la dignitat de la persona com a principis inspiradors de l'acció dels poders públics. Establir un règim parlamentari que encarni el just equilibri entre la representació poblacional i territorial a través d'un model bicameral. Definir clarament les competències dels òrgans de govern. Recollir mecanismes de democràcia directa.

– **Sistema electoral:** Proporcional amb circumscripció nacional única. Propugnem un sistema bicameral en què la segona cambra estaria formada pels cònsols.

– **Nacionalitat:** Reconeixement de la nacionalitat andorrana a tots els nats a Andorra, de pares residents, a l'edat de 18 anys (proveint-los, entretant, d'un passaport provisional). Naturalització dels residents a partir d'un determinat període de residència que en cap cas no serà superior als 20 anys i que podrà reduir-se progressivament tenint en compte altres criteris d'integració.

– **Coprínceps:** Exerciran una funció simbòlica i moderadora. La seva acció seria presidida pel principi d'irresponsabilitat política.

– **Associacions:** El dret d'associació està proclamat i emparat per la Declaració Universal dels Drets de l'Home. No es pot coartar ni limitar si no és per motius molt greus, els casos taxativament preestablerts per la llei.

– **Immigració:** Promulgació d'una llei d'immigració que prevegi i englobi totes les possibles situacions en què ens podem trobar a curt, mitjà i llarg termini, adaptada al model de país que volem. Ha de permetre que vingui a Andorra mà d'obra qualificada i fomentar-ne l'estabilització i la integració.

13. Objectius sobre les àrees següents:

– **Finances públiques:** Sanejament de les finances públiques, mitjançant la diversificació dels recursos de l'Estat: fiscalitat molt lleugera i generalitzada; obtenció de recursos no-fiscals; desenvolupar les societats d'economia mixta. Racionalització

de la despesa pública: incloure criteris d'eficiència en l'administració pública; limitar el pes de la despesa financera mitjançant la gestió de tots els recursos per l'INAF; limitar l'endeutament al 20 % dels ingressos ordinaris en un horitzó de cinc anys; evitar duplicitats de serveis; crear sistemes de control extern de la despesa pública.

– **Serveis públics:** Elaborar i posar en marxa un Pla Viari Nacional, un Pla General d'Ordenació del Territori i un Pla Nacional de Tractament de Residus. Promulgar, com a eines bàsiques, una llei d'expropiació i una llei d'impactes ambientals. Desenvolupar una veritable xarxa de transport públic i estimular-ne la utilització (preus polítics).

– **Economia:** Previsió i planificació de l'activitat econòmica bo i creant-ne els instruments, com és ara un sistema de comptabilitat nacional o un servei d'estudis i previsió, i impulsar la creació d'una Cambra de Comerç. Incentivar la diversificació de l'economia, tot afavorint el desenvolupament d'empreses dedicades als serveis turístics i als serveis financers. Reactivació del sector públic. Creació d'un servei de correus andorrans. Posada en marxa de l'INAF.

– **Agricultura:** Crear una sola i única subvenció, amb uns objectius clarament establerts des del Govern. Fomentar els conreus alternatius al tabac amb l'objectiu, a terme, d'acabar amb el pervers sistema actual. Promoure la instal·lació de joves agricultors. Sanejar la cabana nacional. Dissenyar una política agrària de forma unitària amb la de patrimoni natural i medi ambient, tot donant solucions coherents, lògiques i durables. Creació d'un Consorci Forestal i d'un Parc Natural.

– **Benestar Social:** Donar resposta als greus problemes d'habitatge mitjançant una bateria de mesures que fomentin, d'una banda, l'entrada en el mercat de l'habitatge dels pisos desocupats i la gestió pública del seu arrendament, i, d'altra banda, l'accés a la propietat de l'habitatge. Acostament de la legislació laboral als estàndards europeus.

– **Sanitat:** Assumim la Llei General de Sanitat com a instrument base per a l'ordenació del sector sanitari, amb el model sanitari mixt que hi és implícit. Ens proposem la creació d'una conselleria de Sanitat amb atribucions pròpies i la real assumpció pels serveis sanitaris de les competències previstes en aquella llei; la gestió pública del nou centre hospitalari; l'obertura efectiva del consell d'administració de la CASS als cotitzants i l'agilitació de les prestacions de la CASS.

– **Educació:** Transformació de l'Escola Andorrana en sistema educatiu andorrà. Homologació dels estudis. Revisió dels convenis d'educació amb Espanya i França.

Oferta d'un ampli ventall d'estudis de formació professional, des del contacte i l'intercanvi permanent amb el món empresarial.

– **Cultura:** Definir i planificar una política lingüística agressiva, de ferma i decidida protecció del català. Potenciar la ràdio-televisió andorrana, tot garantint-ne la total independència del poder polític i fixant-li uns objectius de difusió cultural, en el sentit més ampli, i d'integració de tota la població resident a Andorra. Això de banda, no correspon a l'Estat l'exercici de cap mena de dirigisme cultural. Però pertoca als poders públics posar els mitjans i dotar el país perquè la protecció i el foment de la cultura esdevinguin realitat efectiva, i seran els ciutadans els qui hauran de participar, gaudir i "fer" la cultura.

– **Turisme:** Continuació i desenvolupament de les propostes del Pla de Màrqueting, tot donant més èmfasi al producte, és a dir, a les ofertes turístiques i culturals. Ajudar a la reconversió de l'oferta hotelera mitjançant l'atorgament de crèdits bonificats. Potenciar el país com a centre d'organització de congressos i de fires.

– **Esports:** Promoció de l'esport de base, implicant-hi directament els comuns. Potenciació de les responsabilitats de les federacions. Atorgar les subvencions en funció del nombre de llicències. La possible subvenció de l'esport d'elit, la plantejaríem més des de l'òptica del turisme i de la promoció exterior que no pas des del mateix esport.

14. Enumerar per ordre de preferència els conceptes següents.

No tenim cap ordre de preferència.

15. Model de país que es vol per a Andorra.

El poble andorrà és sobirà i el sistema democràtic és l'única via legítima per a la seva organització política. L'Estat social i democràtic de dret ha de constituir l'eix vertebrador de la nació andorrana. La Constitució ha d'ésser la llei fonamental que, emanada del poble, estructurari la vida social i política d'Andorra.

El reconeixement i el respecte dels drets humans i la promoció de la persona dins un marc de llibertat i d'igualtat ha d'ésser garantit per tots els poders de l'Estat. Els poders públics, dins el context d'una economia de lliure mercat, han d'afavorir la reducció de les desigualtats socials i protegir especialment els més desfavorits, tot evitant, en tot cas, les situacions de misèria i de marginació, com també les actituds xenòfobes racistes. És responsabilitat de l'Estat potenciar la millora de la qua-

litat de vida i el benestar general de la població.

Els poders públics són responsables de la gestió del patrimoni natural i del medi ambient i han de posar els mitjans adients a fi de transmetre a les generacions futures una natura preservada.

L'estat ha de vetllar per la identitat, la cohesió i la integració cultural de la societat andorrana, tot establint les prioritats polítiques necessàries per a assolir aquesta finalitat.

IDN cercarà l'assoliment d'aquests objectius des d'un plantejament nacional, tot buscant l'equilibri entre la història i les necessitats d'Andorra, amb un esperit conciliador que beneficiï i projecti el futur més favorable per a les generacions a venir.

16. Pregunta no feta i que s'hauria volgut contestar.

El lloc on s'ha de presentar la butlleta d'inscripció i el lloc on es porten a terme les nostres reunions.

ENTESA I PROGRÉS

1. Nom del grup o partit: Entesa i Progrés.

2. Sigles: EiP.

3 Logotip /.

4. Lema o eslògan actual o tingut: "Progressem junts".

5. Àmbit d'actuació: Parroquial, amb vocació nacional.

6. Data de creació: Octubre 1989 (resultat de la fusió d'Equip de Renovació amb un grup d'independents).

7. Enquadrament ideològic: Socialdemòcrata.

8. Contactes amb altres grups o partits dins d'Andorra: Per la peculiaritat del país, amb tots els grups polítics d'Andorra. Afinitats amb els grups més progressistes.

9. Contactes amb altres grups o partits fora d'Andorra: PSC, CiU, JNC (Comissió de joves).

10. Finançament del grup o partit: Aportació dels militants més les gratificacions que reben els consellers generals de l'administració amb motiu del càrrec que ocupen. El finançament de les campanyes electorals va a càrrec dels mateixos candidats.

11. Nombre de militants inscrits al grup o partit: Plenari, 130 persones.

12. Opinió sobre els següents temes:

– **Constitució:** Indispensable perquè Andorra esdevingui un Estat de dret. Vertebtració del país a partir de la separació de poders, imperi de la llei i retorn de la sobania al poble.

– **Sistema electoral:** L'objectiu és el proporcional mitjançant un sistema de llista única nacional, tot i que som conscients que la realitat del país ens porta a un sistema mixt que garanteixi l'equilibri entre el tradicional sistema de representació territorial i el nacional.

– **Nacionalitat:** Tres objectius bàsics:

1. Modificació del Codi de la Nacionalitat en el sentit que els nascuts a Andorra després de l'1 de gener de 1975, fills de pares estrangers, puguin optar a la nacionalitat andorrana.

2. Preservació de la identitat nacional andorrana impedit la doble nacionalitat mitjançant la signatura de convenis amb els altres Estats. Un cop garantit aquest aspecte, procedir progressivament a facilitar l'accés dels residents a la nacionalitat.

3. Eliminació de la possibilitat d'adquirir la nacionalitat andorrana a la tercera generació nascuda a l'estranger.

– **Coprínceps:** Caps d'Estats constitucionals que en un sistema parlamentari regnaran però no governaran.

– **Associacions:** Llibertat d'associació degudament regulada per la llei. Cal evitar les ingerències foranes.

– **Immigració:** Com a conseqüència de dotar-nos d'una Constitució i recuperar la plena sobirania, és una qüestió que dependrà exclusivament del parlament andorrà. És necessari controlar, regular i restringir la immigració sigui com sigui, cal abans de tot definir el model de creixement econòmic que volem per al país.

13. Objectius sobre les àrees següents:

– **Finances públiques:** Controlar la despesa pública i aconseguir equilibrar el pressupost general de l'Estat, tot incrementant els ingressos mitjançant noves fonts. Cal adequar el pressupost a les necessitats reals del país.

– **Serveis públics:** Racionalitzar les obres públiques en funció de les necessitats del país. Cal establir un ordre de prioritats en funció de les necessitats nacionals.

– **Economia:** Econornia de lliure mercat, limitant la intervenció de l'Estat a la correcció dels desequilibris provocats pel mateix mercat.

– **Agricultura:** Replantejar l'actual sistema de subvencions agràries que no s'adeqüen al criteri d'ajuda a aquelles produccions menys rendibles i que més ho necessiten.

– **Benestar social:** No s'han de solucionar únicament els problemes concrets, sinó que cal portar a terme una política que incideixi més en el conjunt de la població (garantir l'accés a l'habitatge, llei d'arrendaments, etc.).

– **Sanitat:** Simplificar l'actual estructura sanitària i alhora potenciar la política preventiva.

– **Educació:** Reforçar la branca nacional andorrana de l'ensenyament. Avançar en l'andorranització dels ensenyaments espanyol i francès. Mantenir l'aportació d'ambdues cultures veïnes, però amb una consideració especial per a la formació andorrana.

– **Cultura:** Prioritàriament cal defensar les arrels culturals pròpies del país i potenciar-ne les manifestacions.

– **Turisme:** Avui només disposem d'un turisme de comerç i d'esports d'hivern; cal cercar noves alternatives. És també fonamental la conservació del medi natural i potenciar el turisme de qualitat. Cal millorar els serveis.

– **Esports:** Potenciar l'esport de base i regular les subvencions a l'esport d'elit amb paràmetres quantificables; per exemple, en funció del nombre de federats, associats, practicants, seguidors, etc.

14. Enumerar per ordre de preferència els conceptes següents:

1. Democràtic/a.
2. Nacional.
3. Constitucional.
4. Andorrà/na. - 4. Ciutadans.
5. Liberal. - 5. Progrés.
6. Administració.
7. Parroquial.

Els no numerats es podran puntuar en funció del context: Unió/Unitat, Renovació, Seny, Acció, Coalició, Tradició, Entesa, Iniciativa.

15. Model de país que es vol per a Andorra: Queda definit en les respostes a les preguntes anteriors.

La cinquena Diada andorrana a la Universitat Catalana d'Estiu en la seva edició XXIV, organitzada per la Societat Andorrana de Ciències, constitueix una mostra més de la decidida voluntat d'obertura a l'exterior del nostre país i de participació de la comunitat andorrana en la configuració del seu entorn cultural.

Representa, així mateix, la consolidació d'una presència en un marc que ens és propi, el de la catalanitat.

Les tendències polítiques a Andorra són, en l'actual conjuntura històrica del nostre país, motiu d'interès per a andorrans i per a no andorrans. L'evolució de l'Estat andorrà ha atret sempre i en el moment actual es troba en un procés de transformació profunda, ja que les ideologies i els camins o vies polítiques que s'estan esbossant seran essencials per a determinar el futur del nostre país, dins un marc europeu que també experimenta una important metamorfosi.

Societat Andorrana de Ciències